

accipit hic sensus stricte pro apprehensione sensitiva. q̄ solū imutat ad p̄ntiaz sensibilis. Sic. n. distinguit 3̄ imaginatiōē q̄ nō t̄m apprehendit rē p̄ntē. sed ēt absentē. ¶ No tanduz circa sc̄dam p̄lonē q̄ q̄cūq; potētia plura cognoscit videt eē p̄stātor ea q̄ cognoscit pauciora. Si ḡ aliq̄ potentia cognoscit p̄p̄iū obiectū. 7 cū hoc obiecta aliaz potentiaz iſe

riorū. sicut est intelligentia diuina. 7 nō ecōuerso. seq̄ q̄ potentia superior plura cognoscēs sit nobiliō inferiori.

¶ Quid igit̄.

¶ Dic p̄bia ostēdit insufficientiā eoz q̄ ex modo cognoscendi nō improbant diuinaz p̄uidentiam. sc̄do hortatur nos ad cōsiderandū modū diuine cognitōis. ibi. ¶ Quare i illi. ¶ Pri mo māifestat insufficientiā eoz per simile. sc̄do applicat illud simile ad p̄positū. ibi. ¶ Sile ē. ¶ Similitudo aut quā intendit talis ē. Sen-

sus 7 imaginatio sunt cognitōes inferiores q̄ rō. Si ḡ sensus 7 imaginatio vellēt iudicare modū recognoscēdi rōnis ex mō cognoscēdi p̄p̄io. 7 dicere q̄ v̄le nihil esset q̄ rō apprehendit. vel si v̄ez eēt iudiciū rōnis vel eēt particulare 7 sensibile. rō v̄o diceret 3̄riū. Manifestum est q̄ nos q̄ v̄igem⁹ v̄traq; cognitōe poti⁹ assentirem⁹ rōni iudicādo motiuū sensus. 7 imaginatiōis eē insufficientēs. dic̄ ḡ. Quid igit̄ si sensus 7 imaginatio refragent̄. i. d̄dicāt rōni. dicētes nihil esse v̄le id q̄ rō putat sese itueri sic arguendō. Qd̄. n. est sensibile aut imaginabile id nō posse eē vniuersum. i. v̄le sc̄dz iudiciū sensus 7 imaginatiōis. Aut igit̄ iudiciū rōnis necesse est eē verū. 7 p̄p̄is nec q̄cūq; eē sensibile. q̄d est absurdū. Aut qm̄ notū sit sibi sup. sensui 7 imaginatiōi plura ē subiecta sensib⁹ 7 imaginatiōi. q̄ necesse est esse sensibilia. crederes ne cōceptionē rōnis eē inane. que cōsideret illud q̄d sit sensibile 7 singulare. q̄si q̄daz v̄le. Ad hec si rō r̄ideat se cōspicere in rōne vniuersali q̄d sit sensibile 7 imaginabile. Illa vero. i. sensum 7 imaginatiōē nō posse aspirare. i. peruenire. ad cognitōē vniuersitatis. i. v̄lis. q̄ notio. i. cognitio eoz non possit excedere figuras corporales. 7 diceret rō poti⁹ esse credendū firmiori 7 perfectiori iudicio rez. In hō igit̄ lite. i. iter sensū 7 imaginatiōem ex vna parte. 7 rōnē ex altera parte nos q̄bus iest tam vis rōcinandi q̄ imaginandi 7 sentiēdi. nō. ne poti⁹ pbarem⁹ cām rōnis. 7 reputarem⁹ motiua sensus 7 imaginatiōis esse insufficientia. q. d. imo. ¶ No tandum q̄ iudicio nobilioris potentie poti⁹ est standuz

q̄ iudicio potentie ignobilioris. cum igit̄ ratio sit potentia nobilior q̄ sensus 7 imaginatio. eo q̄ ratio cōprehēdit propriū obiectum. 7 obiectum sensus 7 imaginatiōis 7 nō econuerso. ergo poti⁹ astandum est iudicio rationis q̄ potentiarum inferiorum.

¶ Simile est. ¶ Dic applicat illud sile ad p̄positum. 7 dic̄.

est q̄ humana rō diuinā itelligētiaz futura nisi vt ipsa cognoscit non putat intueri. Nam ita d̄seris: si qua certos ac necarios habere nō videant̄ euēt⁹: ea certo euētura p̄sciri nequeſit. Harū igit̄ rerum nulla est p̄scia: quā si etiā in his eē credamus: nihil erit q̄d non ex necessitate proueniat. Si igit̄ vti rōnis p̄cipies sum⁹: ita diuine iudiciū mentis h̄re possem⁹: sic imagiatōez sensūq; rōni cedere oportere iudicauimus: sic diuine sese menti humanam submittere rōnē iustissimū censeremus. Quare in illius summe itelligentie cacumen si possem⁹ erigamur. Illic. n. rō videbit q̄d in se nō p̄t itueri. Id aut̄ est: quo nā mō etiā q̄ certos exitus nō habent: certa tamen videat ac definita p̄notio: neq; id sit opinio: sed summe poti⁹ scientie nullis t̄minis inclusa simplicitas.

ita possem⁹ h̄re iudiciū diuine mētis. sicut nūc iudicauim⁹ imaginatiōē 7 sensum oportere cedere rōni. sic censeremus. i. iudicarem⁹. iustissimū humanā rōnē sese submittere diuine menti. ¶ Notandū q̄ simile est de iudicio sensus 7 imaginatiōis respectu rōnis. 7 rōnis respectu itelligentie diuine. Nā sensui 7 imaginatiōi videt̄ q̄ rō aliter nō possit cōprehendere rem. nisi sicut ipsa p̄prehendit q̄d tamē falsuz est. Sic s̄ly videt̄ rōni humane. q̄ itelligētia diuina nō possit res incertas cognoscere aliter q̄ ipsa cognoscit. q̄d falsum est. Nāz q̄ rō humana incerte cognoscit itelligentia diuina certa comprehendit.

¶ Quare in illius summe itelligentie. ¶ Dic p̄bia hortatur vt erigamus nos ad cognitōē diuine itelligentie dicens. Quare si possum⁹ erigamur per diligentem considerationem in cacumen illius summe itelligentie sup. diuine. Illic. n. rō videbit q̄d i se nō potest itueri. i. q̄o certa 7 definita p̄notio dei cognoscit illa que non habent certos exitus. 7 illud non sit opinio. sed poti⁹ sit simplicitas summe scie nullis terminis inclusa. q̄ simplicitas summe sapientie est infinita. ¶ Notandum q̄ si cognitio sequere ē facultatem rei cognite. 7 non virtutis cognoscentis. tunc sicut ratio humana cognoscit futura contingentia incerte sic similiter itelligentia diuina ea incerte cognosceret. sed q̄ facultas cognitionum est sc̄dm facultatē virtutuz cognoscentiū 7 itelligentia diuina in cognoscēdo excedit rationēz humanā. poterit ipsa certe cognoscere que ratio humana incerte cognoscit.

¶ Illud quod ē dictuz de sensu 7 imaginatiōe respectu rōnis. sile ē ei q̄ humana rō nō putet diuinam itelligētiam itueri. ni si vt rō ipsa cognoscat. quod appet ex ipso modo arguendi. Nā ita d̄seris. i. arguis. si qua non videant̄ nō h̄re certos 7 necessarios euētus talia nequeūt p̄sciri certo euētura. Igit̄ talium rerum nulla est p̄scia. quā. i. p̄sciam si credamus eē in his. nihil erit q̄d non proueniat ex necessitate. Si igit̄ sicut sum⁹ p̄cipies ratiōis.

Metrum quintū quinti libri.

Uam varijs terras.) Dic icipit gntū metru hui⁹ gnti. qd̄ d̄r archilogicū ab iuente. Da- ctilicū a pede p̄d̄nante in quo ostēdit hoiem esse dispositū ad cōtēplationē celestius ex fi- gura corporis sui. ⁊ p̄ d̄scribit figurā corpora-

lem aliaz bestiaz. secūdo figurā homis. ibi (Unica gēs.) Primo dicit. Aialia p̄meant terras q̄ varijs. i. valde varijs figuris. nāq; alia aialia extēto corpore sic sūt serpētes ⁊ reptilia. illa verrūt. i. vertūt pulue rem. ⁊ icitata. i. mota vi pe- ctoris. trabūt cōtinuū sul- cuz sup. in puluere. Sunt alia aialia q̄b⁹ iest vaga le- uitas alaz q̄ verberet v̄- tos. ⁊ enatet. i. trāseat liq- do volatu spacia lōgi ethe- ris. i. aeris. Sūt alia q̄ gau- dent vestigia p̄sisse solo. i. terre gressib⁹ suis ⁊ trans- mittere. i. p̄trāsire virides cāpos. ⁊ gaudēt subire sil- uas. q̄ oia aialia: licz vide- as ea discrepare varijs for- mis. tñ facies coz p̄na. i. ad terrā iclinata. valet in- grauare. i. igrauatos oñde re sensus hebetes. i. bruta les. (Nōndū q̄ p̄bia tā git tria ḡna aialium. s. re- ptilia. volatilia. et gressibi- lia: q̄ licz differāt i formis. qz q̄dā forman̄ ad reptā dū vt serpētes. q̄dā ad vo- lādū vt aues q̄dā ad gra- diēduz vt bestie. tñ in hoc oia p̄ueniūt q̄ h̄nt faciem iclinatā ad terram.

(Unica gēs boium) Dic describit figurā homis. d. Unica gēs boiuz. i. solū ge- nus hūanū. leuat celsū ca- cumen. i. caput suuz alti⁹. et leuis stat recto. i. erecto corpore. ⁊ despicit terras vultu eleuato ad celū. tu hō ter- renus. q̄ recto vultu petis celū. ⁊ exeris. i. erigis frontem. hec recta figura admonet te. qz tu male desipis. nisi et fe- ras. i. extollas aiū tuū in sublime. i. in celestia: ne mens grauata. i. grauedine dep̄ssa. pessuz. i. sub pedib⁹ vel sub̄. ⁊ est pessū aduerbiū loci. ne illa mēs fidat. i. resideat. infe- rior corpe eleuato celsius. (Nōndū cū hō hēat figuraz corpis erectā ad celū. si aia nō erigeref ad cōtēplatōez ce- lestiū: videref cozp⁹ eē nobili⁹ aia. (Nōndū p̄ arist. in 16. de aialib⁹. hō iter oia aialia hz figurā rectilinearē de q̄ figura ēt loq̄r ovidi⁹ in li. metamorphoseos. d. Pronaq; cū spectēt aialia cetera terrā: Os hōi sublime d̄dit: celūq; videre Jussit: ⁊ erectos ad sydera tollere vultus.

Prosa sexta quinti libri.

Uonia igit vti pauloate.) Dic icipit sexta p- sa ⁊ vltima hui⁹ gnti. in qua determinat v̄itatē de p̄passibilitate p̄scie diuie ⁊ liberi arbitry. Et p̄ponit suā determinationē. sc̄do subiūgit

Metrum quintum libri quinti.

Uam varijs terras animalia p̄meāt figuris.

Namq; alia extēto sunt corpore pul- ueremq; verrunt.

Cōtinuūq; trabūt vi pectoris incitata sulcuz. Sūt qb⁹ alaz leuitas vaga verberetq; v̄etos. Et liqdo longi spacia etberis enatet volatu. Hec p̄sisse solo vestigia gressib⁹ gaudent. Vel virides cāpos trāsmittere v̄l subire siluas. Que varijs videas lz oia discrepare formis. Prona tñ facies hebetes valz igrauare sēsus. Unica gēs boiuz celsuz leuat altius cacumen. Atq; leuis recto stat corpore despicitq; trās. Hec nisi terren⁹ male desipis admonet figura Qui recto celū vultu petis: exerisq; frontem: In sublime feras aiuz quoz: ne grauata pessū Inferior fidat mens corpore celsius leuato.

Prosa sexta ⁊ vltima.

Uonia igit vti pauloate monstratū est oē qd̄ scit nō ex sua sz ex p̄p̄benden- tiuz nā cognoscit: itueamur nūc: q̄tū fas est: quis sit diuine substātie status: vt que nam etiam scientia eius sit possimus agnosce- re. Deū igit eternū esse: cunctoz rōne degētū cōe iudiciū est. Quid sit igit eternitas conside- remus. hec. n. nobis naturā pariter diuinā sciē- tiamq; patefacit. Eternitas igitur est intermi- nabilis tota vite simul ⁊ p̄fecta possessio. Qd̄ ex collatione temporalium clarius liquet. nāz quicquid vinit in tēpore. id p̄sens a p̄teritis in

vtile exhortationē circa finē libri. ibi. (Aduersamini igr) p̄rio oñdit modū diuine cognitiōis. ⁊ soluit obiectiōes fa- ctas p̄ diuinā p̄uidetiā. ⁊ cludit p̄passibilitatē liberi ar- cū. p̄uidetiā diuina. sc̄do ibi. (Quid igr postulas.) ⁊ ibi. (Que cū ita sint.) p̄rio determinat de statu dei q̄ ē eterni- tas. ⁊ ex b̄ d̄clarat modū diuine sc̄ie. ibi. (Quā igit oē iudi- ciū.) p̄rio p̄mittit q̄ d̄ter- minādū sit de eternitate. ⁊ d̄terminat ea. ibi. (Eter- nitas igr ē intermiabilis.)

Primo dicit. Quā mōstra- tū est pauloate: qz oē scit qd̄ cogit. nō ex sua nā. i. nō ex nā rei scite: sz ex nā p̄p̄bēdētū. i. cogitētū. in- tueamur nūc. q̄tū fas est. qz sit stat⁹ diuine eēntie vel sube: vt possim⁹ agnoscere q̄ sit ei⁹ scia. ⁊ subdit qz cōe iudiciū cūctoz degētū. i. vtētū rōne ē deū eē eter- nū. ideo p̄siderem⁹ qd̄ sit eternitas. hec. n. nobis pa- tefacit nām ⁊ diuinā sciaz (Notādū qz viri degen- tes rōne sūt viri p̄diti luce sapie. ⁊ oēs isti p̄cedūt deū eē eternū. Nā p̄hs. s. p̄hy. ex eternitate mot⁹ ostēdit eternitatē motoris. ⁊ oēs tam greci q̄ barbari putā- tes deos eē estimant eos imortales. (Notādū qz eternitas dei ⁊ nā ⁊ sciētia dei nō differūt p̄m subaz. iō cognita eternitate cog- scit nā ⁊ sciētia dei.

(Eternitas igr.) Dic p̄se- quit d̄ eternitate. Et p̄ po- nit ei⁹ d̄ffōnē. ⁊ d̄clarat eā. ibi. (Qd̄ ex collatiōe.) p̄rio dicit. Eternitas ē poi- sessio vite interminabilis existens tota sil⁹ ⁊ p̄fecta. (Nō p̄m alb. sup lib. de causis. Aliqd̄ ē eternū ⁊ ē in eternitate. ⁊ ē ipsa eter- nitas sicut de⁹. Aliq̄ sunt

eterna ⁊ sūt in eternitate. sz nō sūt ipsa eternitas. sic sube- separe. alia sūt eterna n̄ i eternitate nec sūt ipa eternitas. vt mot⁹ tps ⁊ mūdus. (Nōndū cū dicit eternitas ē posses- sio: vbi v̄t̄ noie possessiōis ad designādū imutabilitatez ⁊ idēficiētā eternitat: qz ipa firmiter possidet: ⁊ gete h̄. ⁊ dicit vite ad inuēdū qz nō v̄nētia nō mēsuraf eternitate. Et dicit intermiabil ad d̄riaz illi⁹ vite q̄ hz terminū a pte aī ⁊ a pte post. sic vita hoīs. v̄l a pte aī tñ sic vita āgeloz. ⁊ dicit tota sil⁹ ad d̄riaz vite āgelice. q̄uis. n. eē āgeli p̄ subaz sit totū sil⁹. nō tñ p̄ opatōez. cū hēat opatiōes successiuas ⁊ intellectiōes. ⁊ dicit p̄fecta ad designādū qz eternitati ni- hil deest. p̄fectū. n. ē cui nihil deest. p̄ celi ⁊ mūdi.

(Quod ex collatiōe.) Dic d̄clarat d̄ffinitionē. sc̄do re- darguit quosdā qui vocabulo eternitatis abutebanf. ibi. (Uñ nō recte.) p̄rio ḡ d̄clarat d̄ffōnē eternitatis in cō- paratione ad tēpus dicens. Unde dictuz est qz eternitas ē possessio tota simul interminabilis vite. qd̄ liquet clari⁹ ex collatiōe. i. ex cōparatione spaliū. Nāz quicquid vinit

in tempore illud presens existens procedit per successiuas mutabilitatem a preteritis in futura. et nihil est in tempore constitutum. quod pariter possit amplecti: id est comprehendere totum spacium vite sue. sed crastinum nondum apprehendit. hesternum vero tempus iam perdidit. et in hodierna vita non amplius viuimus. id est nihil plus est presens

hodierna vita. nisi quod in isto mobili et transitorio momento continetur de vita. et de momento illud indiuisibile in istis quo futurum copulatur preterito. quicquid igitur patitur temporis additionem. id est successione. id est nunquam ceperit esse. nec desinat esse: sicut Aristoteles. censuit de mundo. et de vita. id est duratio eius tendatur. id est extendatur cum infinitate temporis. nondum tamen tale est ut iure credatur esse eternum: quia non comprehendit neque complectitur simul totum spacium vite. id est sue durationis. licet infinite. id est infinito tempore. daretur si futura nondum haberet transacta. id est pertransita et preterita non habet. Quicquid igitur comprehendit et possidet pariter totam plenitudinem interminabilis vite. cui nihil absit futuri. nec aliquid fluxerit preteriti. illud iure perhibetur esse eternum. quia illud eternum sui compos eo quod nihil sibi desit. necesse est semper sibi assistere presens. et est necesse presentem habere infinitatem. id est infinitam durationem temporis mobilis. id est successiuam.

¶ Notandum quod quia per cognitionem temporis deuenimus in eternitatis cognitionem. eo quod opposita iuxta se posita magis elucescunt. ideo per naturam et successionem temporis declarat nobis naturam eternitatis. Sicut enim ratio temporis consistit in successione et apprehensione prioris et posterioris in motu. cuius una pars preterit et alia est futura. Sic ratio eternitatis per oppositum consistit in apprehensione uniformitatis illius quod omnino est extra motum comprehendens simul preteritum et futurum tanquam presens.

¶ Notandum quod ipse eterni nil transit in preteritum. ideo semper sibi presens assistit. quia vero nunquam deficiet sicut nec unquam incipit. cum habeat vitam interminabilem necesse est quod assistat quelibet differentie temporis et si ponatur tempus infinitum: et quod eodem modo assistit differentibus temporibus per

futura procedit. Nihilque est in tempore constitutum: quod totum vite sue spacium pariter possit amplecti. Sed crastinum quod nondum apprehendit: hesternum vero iam perdidit. In hodierna quoque vita non amplius viuimus quam in illo mobili transitorioque momento. Quod igitur temporis patitur additionem: licet illud: sicut de mundo censuit aristoteles: nec cepit unquam esse nec desinat: vitamque eius cum temporis infinitate tendat: nondum tamen tale est ut eternum esse iure credatur. Non enim totum simul infinite licet vite spacium apprehendit atque amplectitur: sed futura nondum transacta iam non habet. Quod igitur interminabilis vite plenitudinem totam pariter apprehendit ac possidet: cui neque futuri quicquid absit nec preteriti fluxerit: id eternum esse iure perhibetur. Idque necesse est: et sui compos presens sibi seipsum assistere: et infinitatem mobilis temporis habere presentem. Unde quodam non recte: quod cum audiuit visus platonem mundum hunc nec habuisse initium temporis nec habiturum esse defectum: hoc modo conditori conditum mundum fieri coeternum putat Aliud est. n. per interminabilem duci

quod modum in se subsistit. motus autem in quo subsistit est presentari. id est assistit differentibus temporibus per motum presentem. id est dicitur quod necesse est eternum presentem habere infinitatem temporis mobilis.

¶ Unde non recte putatur. ¶ Dic philosophia ipse probat quosdam quod abutebatur vocabulo eternitatis. Secundo docet proprium modum loquendi. ibi. ¶ Itaque si digna. ¶ Primum facit quod dictum est. secundo manifestat quomodo temporalia deficient a simplicitate diuine nature: quam nituntur imitari ibi. ¶ Hinc enim. ¶ Primum dicitur. dicitur enim quod eternitas non solum dicitur in terminabilitate. sed et simplicitate. unde non recte quodam putatur: quod cum audiunt visus esse platonem. mundum non habuisse initium temporis nec habiturum esse defectum. id est sine modo putatur mundum conditum fieri coeternum conditori. Cuius autem quod non recte putatur est: quia aliud est duci per interminabilem vitam cum quodam successione: quod plato tribuit mundo. et aliud est duci per simplex totam presentiam vite interminabilis. quod est proprium diuine mentis.

vitam: quod mundo Plato tribuit: aliud interminabilis vite totam pariter complectam esse presentiam: quod diuine mentis proprium esse manifestum est. ¶ Neque de conditis rebus antiquorum videri debet temporis quantitate: sed simpliciter potius proprietate nature. Hinc enim. vite immobilis presentariu statum infinitum ille temporalium rerum motus imitatur. Cuius effingere atque equare non possit ex immobilitate deficit in motum. Et ex simplicitate presentie decrescit in infinitam futuri ac preteriti quantitatem. Et cum totam pariter vite sue plenitudinem nequeat possidere: hoc ipso quod aliquo modo nunquam esse desinit: illud quod implere atque exprimere non potest: aliquatenus videtur emulari: alligans se ad qualicumque presentiam huius exigui volucrisque momenti. quod quam manentis illius presentie quodam gestat imaginem quibuscumque contigerit id prestat ut esse videatur. Quoniam vero manere non potuit infinitum temporis iter arripuit. Eoque modo factum est ut pertraheret vitam eundo. Cuius plenitudinem complecti non valuit permanendo.

¶ Si mundus nunquam incepit videtur esse coeternus deo. Ad quod respondet. Quod deus est prior mundo non antiquitate temporis: sed simplicitate nature. Unde dicitur. Neque enim deus debet videri antiquorum rebus conditis quantitate temporis: sed proprietate simpliciter nature. ¶ Notandum sicut patet ex libro thimeo. Plato voluit mundum incepisse: sed sine non habere. et hoc idem Aristoteles. sibi ipse in libro celi et mundi. dicens quod solus plato generat mundum. Quid est ergo quod dicitur Boetio. quod plato non posuit mundum incepisse. Ad hoc dicitur: quod dum plato dixit mundum habuisse initium intelligitur quod habuit initium institutionis: non autem temporis. sicut ponit exemplum de vestigio pedis: ut si pes ab eterno stetisset in puluere pes esset causa vestigii naturaliter procedens vestigium sed non tempore.

¶ Hinc enim vite immo. ¶ Dic manifestat quomodo temporalia deficient simplicitate diuine nature quam nituntur imitari. Ille infinitus motus rerum temporalium imitatur quantum potest hunc presentariu statum vite immobilis. id est eternitatis. et cum eum non poterit effingere. id est exprimere et equare. deficit ab eius immobilitate successiue accedendo quod sibi habere non potuit et ex simplicitate presentie decrescit in infinitam quantitatem preteriti et futuri et cum nequeat possidere presentem totam plenitudinem vite sue hoc

stat quomodo temporalia deficient a simplicitate diuine nature: quam nituntur imitari ibi. ¶ Hinc enim. ¶ Primum dicitur. dicitur enim quod eternitas non solum dicitur in terminabilitate. sed et simplicitate. unde non recte quodam putatur: quod cum audiunt visus esse platonem. mundum non habuisse initium temporis nec habiturum esse defectum. id est sine modo putatur mundum conditum fieri coeternum conditori. Cuius autem quod non recte putatur est: quia aliud est duci per interminabilem vitam cum quodam successione: quod plato tribuit mundo. et aliud est duci per simplex totam presentiam vite interminabilis. quod est proprium diuine mentis. Et quia aliquis dicitur

ipso aliquo modo nunq̄ esse desinit. videtur aliquatenus emulari illud qd̄ implere non p̄t. alligās se. i. status tēpora-
lis ad qualēcunq̄ p̄sentia huius momēti. i. istātis. exiguit
i. idiuisibilis. et volucris. i. transitorij. q̄. s. p̄sentia instātis
temporis gestat quādā imaginē manentis p̄sentie. i. eter-
nitatis. et p̄stat quibuscunq̄ contigerit vt illa esse videan-
tur. Nam illa

dicim⁹ eē que
sunt in presen-
ti momēto. qz
vero nō potu-
it manere. s. p̄-
sentia istātis.
p̄pter naturā
rei mobilis.
iō arripuit in
finituz iter tē-
poris p̄ succes-
sionē. et eodez
mō factuz est
vt cōtinuaret
vitas eūdo de
vno eē aliud
cuius plenitu-
dinē nō valu-
it. i. potuit cō-
plecti perma-
nēdo. ¶ No-
ta q̄ in finitus

motus rez tēporaliū quātū p̄t imitat̄ statū eternitatis.
qz nō p̄t eū totaliter exprimere. qz status tēporalis est
successiuus. status eternitatis non. et status tēporalis respi-
cit p̄teritū et futurū. status eternitatis t̄m p̄ns. t̄m in hoc
imitatur statū eternitatis: q̄ sicut eternitas nunq̄ deficit
sic infinitus motus rez tēporaliū nunq̄ eē desinit. et sicut
in tpe est dare istans qd̄ habet quādā imaginē cū eterni-
tate. ita q̄ sicut in eternitate aliqd̄ dicit̄ est. et sicut illa di-
cim⁹ eē que sunt in presenti instanti. iō status reruz tem-
poraliū lz non possit imitari statum eternitatis presentia-
liter permanendo: tamen ipsum imitatur suam duratio-
nem successiue continuando.

¶ Itaq̄ si digna. In ista parte docet p̄bia quomodo pro-
prie loquendum sit de deo et de mūdo dicēs. Si nos sequē-
tes platonem velimus imponere nomina digna. id est cō-
uenientia rebus dicamus deum esse eternum. mundū ve-
ro dicamus perpetuū. Et hoc consonat dicto auctoris gre-
cismi. Eternum vero sine principio sine fine. Perpetuum
cui principium: sed sine carebit.

¶ Qm̄ igitur omne iudiciuz. Dic p̄bia ex dictis ostendit
modū scientie diuine. Primo ergo ostendit qualis sit scia
diuina et qualiter sit nominanda dicēs. Qm̄ oē iudicium
comprehendit ea que sunt sibi subiecta. i. sua obiecta. s̄m
sui naturā. i. s̄m nāz virtutis cognoscentis. Natura autē
dei talis est. q̄ semper ipsi deo est status eternus et presen-
tarius. ex quo sequitur q̄ scia dei supergressa omnem mo-
tionē tēporis manet in simplicitate p̄sentie. et cōplectēs infi-
nita spacia p̄teriti et futuri tēporis oīa p̄siderat quasi iā. i.
p̄sentialiter gerātur i sua simplici cognitione. Tunc osten-
dit quomodo scia dei est nominanda dicēs. Itaq̄ si velis
pensare presentiam qua cuncta dinoscit. non dices diuinā
scientiam esse presentiam quasi futuri. sed rectius estima-
bis diuinam scientiam esse instantie. i. p̄scientie nunquā
deficientis. qd̄ confirmat per ethymologiam huius nomi-
nis p̄uidentia. dicēs. Unde cognitio diuina nō dicitur
p̄uidentia: quia illa importat ordinem ad futurum. sed
dicitur p̄uidentia. quasi porro. i. procul a rebus infimis

constituta. ab excelso cacumine rerum cuncta prospiciat.
¶ Notandum quia cognitio sequitur modum rei cogno-
scētis. ideo cognitio et scientia dei sequitur status et dispo-
sitionem dei. status autem dei est eternus et presentarius:
cum esse diuinum mensuretur eternitate. ergo sciētia dei
erit eterna et presentaria. ita q̄ omnia que sunt p̄terita et

noscit: nō esse p̄sciaz quasi futuri
sz sciam nūq̄ deficientis istātie re-
cti⁹ estiabis. An n̄ p̄uidentia: sz p̄-
uidentia poti⁹ dī: q̄ porro ab reb⁹
ifimis cōstituta: quasi ab excelso
rerū cacumine cuncta prospiciat
Quid igitur postulas vt necessa-
ria fiat q̄ diuino lumine lustrent̄:
cū ne boies qd̄ necessaria faciāt
esse que videāt. Itē enī que p̄-
scia cernis: aliquā eis necessitatē
tu⁹ addit̄ ituit⁹. B. Adime. ¶
Atq̄ si ē diuini humaniq̄ p̄ntis di-
gna collatio: vti vos v̄ro hoc tē-
porario presenti quedāz videtis:
ita ille omnia suo cernit eterno.

simpliciter: sed quia actu non est ens: et licet huiusmōi non
possit realiter coexistere tempori presenti. tamē potest co-
existere eternitati. quia eternitas cum sit infinita excedit
tempus presens extendendo se ad p̄teritum et futurum
Et sic p̄teritum et futurum sunt eternitati coexistentia
p̄sentialiter: quia in eternitate nō est successio. vnde nō
sequitur. si aliquid coexistit eternitati: q̄ pro tanto simpli-
citer existat: quia eternitas etiam extendit se ad non exi-
stens sicut ad p̄teritum et futurum. ¶ Notandū q̄ deo
omnia sunt presentia et sibi nihil est futurum. ideo scientia
sua non est dicenda p̄scientia que sonat aliquid futuruz:
nec debet dici p̄uidentia propter eandem causam. sz de-
bet dici p̄uidentia quasi procul constituta a rebus infe-
rioribus omnia prospiciens.

¶ Quid igitur postulas. Dic soluit obiectiones superius
factas contra p̄uidentiam. Primo ergo ostendit quali-
ter huiusmōi obiectiones soluantur. secundo resumit p̄-
mam obiectionem ipsam fortificando vt formalius solua-
tur. Secunda ibi. ¶ Dic si dicas. ¶ Circa primum notandū
q̄ tres erant rationes. quarum prima et secunda fundātur
super hoc. q̄ nihil potest esse p̄scitum a deo nisi id sit ne-
cessarium. Tertia fundatur super hoc q̄ euentus incertus
non potest certitudinaliter cognosci. Facit ergo duo. Pri-
mo ostendit q̄ p̄scientia non imponit necessitatem rei
p̄scite per qd̄ soluitur prima et secunda ratio. Secundo
ostendit q̄ scientia dei non mutat naturam rei: sed simul
stant certitudo a parte scire incertitudo a parte euentus.
per qd̄ soluitur tertia ratio. secunda ibi. ¶ Quare hec diui-
na. ¶ Primo dicit. Ex quo deus cognoscit oīa tanq̄ presen-
tia: quid igitur postulas vt illa fiant necessaria que lustre-
tur. i. cōprehendūtur. diuino lumine. i. diuina cognitione.
cum nec homines faciant ea necessaria que presentialiter
videant. verbi gratia. Qd̄ homo videt in presenti non fa-
cit esse necessarium. nunquid enim intuitus tuus addit. i.
dabit aliquā necessitatez eis que tu cernis presentia. dicit
Boetius. Adime. Et philosophia. Si est digna collatio
diuini et humani intuitus respectu p̄ntis sicut vos videtis

futura: cogno-
scit quasi sint
p̄ntia. ¶ No-
tanduz q̄ ali-
quis diceret.
non ens non
p̄t alicui esse
presens: sed p̄-
terituz et futu-
rū est nō ens.
ergo non p̄t
eē presens co-
gnitioni diui-
ne. Dicenduz
q̄ duplex est.
non ens. Qd̄
dam qd̄ nullo
modo est ens.
et tale non est
realiter p̄sens
alicui cum ni-
hil sit. Aliud
est nō ens nō

quedā hoc presenti temporario. id est in presenti temporis ita deus suo eterno intuitu omnia cernit tanq̄ presentia. ¶ Notādū q̄ intuitus noster rei p̄sentis nullam imponit necessitatē rei p̄sentis. q̄ visio sortis currētis nō imponit necessitatez sorti currētis. q̄ potest sortes currerere vel nō currere. Sic etiaz intuitus diuinus qui omnia presentia

ter cognoscit nullā ipōit rebus neccitatē: sed videt ea p̄sentia: sicut futura sūt neccario futura: et cōtīgētia videt p̄tingenter futura.

¶ Quare hec diuina prenotio. ¶ Dic ostēdit q̄ circa cōtīgētia simul stant certa cognitio dei et incertus euentus rei dicēs. ¶ Quare hec diuina prenotio qua deus nouit futura: illa nō mutat proprietatem rerū quo ad necessitatē et contingentiam: q̄ nō imponit necessitatem rei que contingens ē. sed talia apud se i spectra p̄sentia qualia oliz

preueniunt futura nec confundit rerum iudicia vt cōtīgētia faciat non esse contingens. sed vno intuitu mētis diuino scit tam necessarie q̄ non necessarie ventura. i. futura. ¶ Qd̄ declarat in exēplo dicens. Sicuti vos hoīes quando pariter. i. in eodem instanti videtis homines ambulare in terra: et solem oziri in celo. I. vtrunq̄ simul sit conspectus tamen discernitis hoc esse voluntarium. s. hominem ambulare in terra. et illud esse necessarium. scilicet solem oziri. Ita similiter diuinus intuitus cuncta despiciens. id est deorsum aspiciens. minime perturbat rerum qualitatem. s. contingentiam et necessitatem rerum. dico apud se presentium ratione eternitatis: sed futurarum ad conditionem t̄pis. Quo fit vt cognitio futuroz dei tanq̄ p̄sentiu nō sit opinio. sed cognitio veritate nixa. i. confirmata. cū cognoscit aliquid esse extitū. i. futurū qd̄ idem non nesciat. i. bene sciat carere potest necessitate existendi. ¶ Notandum de hoc q̄ d̄r deū presentia omnia cognoscere. s. preterita et futura ponunt quidam exemplum de baculo fixo in aqua. qui successiue toti fluuiio p̄sens est: quia partibus eius. sic eternitas simul est cum toto tempore et cum omnibus que fluunt in tempore. ita q̄ totum tempus et quicquid est successiuum in tempore. est p̄sens eternitati. vt si ponatur eternitas sicut centrum: et totum tempus sicut circumferentia. tunc licet circumferentia continue moueatur et pars toti succedat: tamen in comparatione ad centrum vniiformiter se habet. Aliud exemplū

Quare hec diuina prenotio naturam rerum proprietatemq̄ nō mutat. Taliaq̄ apud se presentia spectat: qualia in tempore oliz futura proueniunt. nec rerum iudicia confundit. vnoq̄ sue mentis intuitu tam necessarie q̄ non necessarie ventura diuino scit. Sicuti vos cum pariter ambulare in terra hominē: et oziri in celo solē videtis quāq̄ sit simul vtrunq̄ cōspectum: tamē discernitis. et hoc voluntarium: illud esse necessarium iudicatis. Ita igitur cuncta despiciens diuinus intuitus: qualitatem rerum minime perturbat apud se quidem presentium: ad conditionem vero temporis futurarum. Quo fit vt hec non sit opinio: s̄ veritate potius nixa cognitio cum extitū quid esse cognoscit: qd̄ idem existendi necessitate carere nō nesciat. ¶ Dic si dicās. Quod euenturum deus videt: id non euenire nō posse. qd̄

ponitur de aliquo qui vadit per viam et nō videt homines post se venientes. sed ille qui de alta turri respiceret: videret totam viam et homines per eam transeūtes tam p̄cedentes q̄ sequentes. sic deus de specula sue eternitatis respiciens oia p̄ntialiter videt tā p̄ntia q̄ futura.

¶ Dic si dicās. ¶ Dic philosophia redit ad primam rationē

autē nō pōt non euenire: id ex necessitate cōtingere. meq̄ ad hoc nomē necessitatis astringas. Fatebor rem qdem solidissime veritatis: sed cui vix aliq̄ nisi diuini speculatoz accesserit. ¶ Respondebo nāq̄ idē futurū cū ad diuinā notionem refertur necessarium. cū vero i sua natura p̄pēdit: liberum p̄sus atq̄ absolutū videri. Due sunt enim necessitates. simplex vna: veluti q̄ necesse est oēs hoīes esse mortales. Altera p̄ditionis. vt si aliquē ambulare scias euz ambulare necesse est. Quod enim quisq̄ nouit: id eē aliter ac notum est nequit. sed hec conditio minime secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura: sed conditionis adiectio. Nulla enī necessitas cogit incedere voluntate gradientem: q̄uis eum tamen cum graditur incedere necessarii sit. Eodem igitur modo

aliquis accesserit eam concedendo: nisi speculatoz diuini: id est diuine nature. Tunc soluit obiectionem dicens. coartaueris me vt concedam aliquam necessitatem futurorum. ¶ Respondebo idem quod futurum est quo ad nos cum refertur ad diuinam notionem cui ipsum est p̄sens. dico necessarium esse: scilicet necessitate conditionata: scilicet ratione presentie. cum autem idem futurū perpenditur in sui natura: ratione cuius habet futuritatem et indeterminationem in sui causa necesse est videri liberum. ¶ Notandum q̄ sicut illud quod in se est contingens quando est nobis p̄sens ratione presentie fortitur quandam necessitatem qua necesse est ipsum esse dum p̄sens fit: quia omnia sunt deo presentia: ratione istius presentie in ordine ad ipsam diuinam cognitionem fortuntur quandam necessitatem: licet in sui natura p̄sens videantur libera.

¶ Due enim sunt necessitates. ¶ Dic philosophia declarat solutionem per quandam distinctionem necessitatis. et eā applicat ad propositum. Secundo concludit ex p̄missis simul stare q̄ aliqua sunt secundum se contingentia et incerta: que tamen eueniunt certitudinaliter in quantum a deo p̄reuisa. Secunda ibi. ¶ Sicut igitur proculdubio cuncta. ¶ Primo dicit. Due sunt necessitates. vna simplex que est necessitas nature. Sicut omnes homines necesse est esse mortales. Alia est necessitas conditionis vt si scias hominem ambulare: illum ambulare necesse ē. quia qd̄ quisq̄

superius posuit tam ipsaz fortificando. vt formalius soluitur. et fortificat eam. Secundo soluit. Tertio solutionez declarat 2ª ibi. ¶ Rñ. debo. 3ª ibi. ¶ Due enim. ¶ Primo dicit. Si dicās hic. s. obiciēdo illud non posse non euenire: qd̄ deus videt euentū: q̄ tūc de fallere: q̄ at non pōt nō euenire id ex necessitate potest cōtingere et sic astringas me ad nomē necessitatis: vt concedam cōtīgētia aliquo modo esse necessarium. Ego fatebor rē solidissime veritatis cui vix

nouit. illud non potest aliter esse quod notus est. sed hec conditio. i. necessitas conditionata. minime trahit secum simplicem necessitatem. quia necessitate conditionis non facit propria natura: sed adiectio conditionis. Nulla enim necessitas cogit incedere. i. ambulare voluntatem gradientem. i. ambulantiem. quamuis necessarius sit ipsum incedere. i. ambulare tunc cum gradif. i. ambulat. Hanc distinctionem applicat ad propositum dicens. Eodem modo si quid providentia divina presens videtur illud esse necesse est. scilicet ea conditione quod provisum est. et qua ponitur sibi presens. quod quibus nullas habeat necessitatem nature: sed deus ea futura contuetur tanquam presentia: quod ex libertate arbitrii pueniunt. igitur hec relata ad intuitum divinum fiunt necessaria per cognitionem divine notionis. per se vero: id est in sui natura non habito respectu ad divinam cognitionem. ipsa non desinunt. id est deficiunt ab absoluta: id est a perfecta libertate sue nature. ¶ Notandum secundum intentionem Boetii ista ratio. quicquid est provisum a deo necessario evenit: soluitur dicendo quod verum est quod necessario evenit necessitate conditionata. sed non necessitate absoluta. Alii aliter solvunt. quod illa propositio est vera in sensu composito: sed falsa in sensu diviso. unde cum dicitur. Quicquid provisum est necessario evenit. verum est in sensu composito: quia impossibile est provisum a deo non evenire. tamen in sensu diviso falsa est: quia eventus rei saltem contingens in se non est necessarius.

¶ Sicut igitur proculdubio cuncta que. ¶ Dic phia concludit ex premissis quod ista simul stant. quod aliqua secundum se sunt contingens et incerta: que tamen certitudinaliter eveniunt in quantum provisum a deo. Secundo obijcit contra hoc. ibi. (Quid igitur refert non esse necessario cum.) Primo dicit. Proculdubio cuncta futura sunt que deus presciscit esse. alioquin falleretur divina providentia. sed quedam eorum proficiscuntur. id est procedunt de libero arbitrio. ita quod quantum est de esse ipsorum possunt non evenire. unde subdit. que quibus eveniant tamen non amittunt propriam naturam libertatis. quia priusquam fierent potuissent non evenire. ¶ Nota quod tota intentio boetii fundatur super hoc quod aliquid libere futurum ex sui natura in comparatione ad prescientiam divinam necessario evenit. et talis est necessitas conditionata. qua in quantum provisum est sic necessario evenit. sed non absolute circumscripse provisione.

¶ Quid igitur refert. ¶ Dic obijcit contra solutionem et solvit objectionem. Secundo contra illam solutionem obijcit

ibi. (Sed si inquit in mea) Obiectio in hoc consistit. Ex quo futurum contingens presciscit certitudinaliter evenit et necessario: non videtur esse differentia inter contingens et necessarium. unde dicit. Quid igitur refert contingens et libere futura non esse necessaria. cum ipsa eveniant instar. id est ad similitudinem necessitatis. Tunc solvit

dicens. Quod inter eventum necessarium et contingens hoc refert quod manifestum apparet per exempla que paulo ante proposui. scilicet quod sol oriens et homo gradientis que dum fiunt non fieri non possunt. Et ita utrumque est necessarium sub conditione presentie. presentia enim necesse est esse dum sunt presentia tamen unum eorum. scilicet sol oriens priusquam fieret necesse erat existere. alterum vero minime. Ita est quod presentia deus habet: proculdubio existunt. Sed eorum hoc quidem de rerum necessitate descendit illud vero de potestate facientium. Unde igitur iniuria diximus. hec si ad divinam noticiam referantur necessaria. si per se considerentur: necessitatis esse nexibus absoluta. sicuti omne quod sensibus patet: si ad rationem referas univiale est: si ad seipsa respicias: singulare. Sed si in mea inquit potestate situm est mutare propositum: euacuabo providentiam: cum quod illa presciscit forte mutauero. Respondebo. Propositum te quidem unum posse deflectere. sed quomodo et id te posse: et an facias: quomodo pueritas: prius

ro. scilicet homo gradientis minime habet necessitatem fieri antequam fiat. ita etiam illa que deus habet presentia proculdubio existunt propter necessitatem conditionis que sunt provisum evenire tanquam presentia. Sed eorum que sic sunt provisum hoc de rerum necessitate descendit: sicut solem oriri. illud de potestate facientium. scilicet homines ambulare. ex quo concludit. ideo non iniuria diximus hoc prius. quod illa que contingenter eveniunt si referantur ad divinam noticiam sunt necessaria. scilicet ex conditione divine scientie. Si vero per se considerentur ipsa sunt absoluta a nexibus. i. a vinculis necessitatis. quod manifestat per simile. sicuti si id quod patet sensibus: si referas ad rationem tunc est univiale. si autem referas ad sensum tunc est singulare. ¶ Notandum quod si idem relatus ad diversa potest esse univiale et singulare: videtur similiter quod idem comparatum ad diversa: possit esse contingens et necessarium. Nam particulare habet rationem contingens et univiale rationem necessarium. Sed videmus quod humana natura comparata ad intellectum agentem abstrahentem a conditionibus individuantibus. et comparata ad intellectum possibilem habet rationem univiale. sed comparata natura humana ad sensus qui particulariter comprehendit: habet rationem singularem. Nam univiale est dum intelligitur. particulare vero dum sentitur. Similiter erit de futuro contingenti quod ipsa comparatum ad divinam prescisciam est necessarium conditionaliter. in se autem consideratum habet se contingenter.

¶ Sed si in mea inquit. ¶ Dic obijcit contra solutionem iam dictam. et solvit illam objectionem. scilicet movet dubitationem. ibi. (Quid igitur.) Primo dicit. Tu obijcis contra solutionem sic Si in potestate mea est mutare propositum meum. scilicet curredo vel non curredo. ego euacuabo. i. frustrabo providentiam divinam. cum

ter eventum necessarium et contingens hoc refert quod manifestum apparet per exempla que paulo ante proposui. scilicet quod sol oriens et homo gradientis que dum fiunt non fieri non possunt. Et ita utrumque est necessarium sub conditione presentie. presentia enim necesse est esse dum sunt presentia tamen unum eorum. scilicet sol oriens priusquam fieret necesse erat existere. alterum vero

ego mutauero illa que prenoscit esse futura. ipse soluit dicens. Ego respondebo te posse deflectere. i. mutare propositum tuum. sed veritas prouidencie illa intuetur illud te posse. i. mutare propositum. et an facias quod propositum mutas. et intuetur quo conuertis tuum propositum. ideo scias te non posse vitare diuinam prescientiam sicuti quis libera voluntate te conuertas in varias actiones

tu non possis effugere intuitum prescientie oculi. Nota quod si homo possit mutare propositum suum: per hoc tamen non effugit prescientiam diuinam: quia deus illam mutationem prescientur. posito. n. quod deus prescideret te creaturam ad forum quous possis ire: et proponas non ire. non tamen non ibis quia deus prouidet simul et propositum et potestatem non eundem: et mutatio non propositi et actionem eundem: et ideo non potest aliquo modo effugere eius prescientiam.

Quid igitur inquit. Dic mouet dubitationes dicens. Tu forte inquit. quod igitur contingat ex ista solutione: mutabilis ne scia diuina ex mea dispositione. i. ex mea variatione. i. cum ego nunc velim hoc nunc aliud. videtur ne prescientia diuina ex hoc alternare. i. mutare vices suas noscendi. i. cognoscendi ipse responderet. minime contingit hoc quod diuina scientia mutetur: quia diuinus intuitus precurrit omne futurum et retorquet illud ad prescientiam proprie cognitionis cognoscendo omnia simul tanquam presentia. nec alternat. i. mutat vices suas noscendi. i. prescognoscendi nunc hoc nunc illud. i. successiue sicut tu estimas. sed manens liber a mutatione vno actu preuenit et complectitur tuas mutationes. quam presentiam comprehendendi omnia tanquam presentia deus non sortitur ex rebus futuris. sed ex propria simplicitate. ex quo resoluit. i. declarat illud quod paulo ante posuisti. i. indignum esse si futura nostra dicantur prestare causam scientie dei. vis. i. virtus. n. scientie diuine cuncta complectens presentialiter ipsa constituit. i. imponit modum omnibus rebus. quia scia dei est causa rerum. ipsa vero nihil debet ipsis rebus: quia nihil ab eis accipit sicut nos accipimus scientiam a rebus. Nota si deus simul non cognosceret ea que successiue eueniunt in tempore: tunc scientia dei esset variabilis propter hoc quod cognitiones vnius succederet cognitio alterius. sed quia omnia simul cognoscit tanquam presentia. ideo in sua scientia non cadit variatio: ut prius nesciat esse alicuius et postea sciet. vel quod prius sciat hoc non esse et postea esse. immo simul omnia cognoscit. et ideo simul scit aliquid non esse in vna differetia temporis mensurantis re et esse in alia differetia temporis.

prouidentie veritas intuetur diuinam te prescientiam non posse vitare. sicuti prescientis oculi effugere non possis intuitum: quous te in varias actiones libera voluntate conuertas. Quid igitur inquit. Ex mea ne disponde scia diuina mutabitur: ut cum ego nunc hoc nunc aliud velim: illa quoque noscendi vices alternare videatur. B. Adinime. P. Omne namque futurum diuine precurrit intuitus: et ad prescientiam proprie cognitionis retorquet ac reuocat: nec alternat: ut tu estimas: nunc hoc nunc illud prescendi vices: sed vno actu mutationes tuas manens preuenit atque complectitur. Quam comprehendendi omnia visendi quoque presentia: non ex futurorum preuentu rerum: sed ex propria deus simplicitate sortitus est. Ex quo illud quoque resoluit quod paulo ante posuisti: indignum esse si scie dei causam futura nostra prestare dicantur.

Que cum ita sint. Diccludit ex premissis impassibilitatem liberi arbitrii cum presentia diuina dicens. Que cum ita sint ut predictum est manet libertas arbitrii itemerata. i. incorrupta. Nec leges proponit hominibus penas et premia iniuste voluntatibus nostris solutis. i. liberatis ab omni necessitate. manet etiam immobiliter deus prescius cunctorum. et presentis eternitas sue visionis concurrit eius futura quantitate. i. bonitate et malicia nostrorum actuum dispensans. i. distribuens bonis premia et malis supplicia nec frustra se posite preces et spes in deo. quod non presentis esse inefficaces eius sint recte. Nota ex qua propter libertatem arbitrii presentis res sic et aliter euenire: non iniuste bonis premia et malis supplicia proponunt. nec spes et preces frustrant. frustrantur autem omnia hec si omnia vinculo necessitatis vterentur. sicut patet ex dictis.

Hec enim scie vis presentaria notatione cuncta complectens: rebus omnibus modum ipsa constituit: nihil vero posterioribus. Que cum ita sint: manet itemerata mortalibus arbitrii libertas. Nec iniuste leges solutis omni necessitate voluntatibus premia penasque proponit. Adhuc etiam spectator desuper cictorum prescientis deus: visionis quoque eius presentis semp eternitas cum nostrorum actuum futura quantitate concurrit bonis premia malis supplicia dispensans. Nec frustra sunt in deo posite spes precesque: quod cum recte sint: inefficaces esse non presentis. Auersamini igitur vicia. colite virtutes. ad rectas spes animus subleuate. humiles preces in excelsa porrigite. Adagna vobis est: si dissimulare non vultis: necessitas indicta prebitatis: cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis.

FINIS.

ni igitur vicia. Dic presentia subiungit exhortationem vtiliter dicens. Ex quo sic est quod non estis coacti necessitate ad faciendum aliquid. sed manet in vobis libera voluntas. Ideo auersamini. i. spernite vicia. ne per ea iuste incurratis penas. colite. i. exercete virtutes. propter quos merita consequamini. subleuate animus vestrum ad rectas spes que in vera beatitudinem tendunt. porrigite in excelsa. i. ad deum humiles preces. et hoc merito faciatis: quia si non vultis dissimulare auertendo animus verum ab his. tunc magna vobis est indicta necessitas prebitatis. i. virtutis: quia illud quod agitis non potest latere illum qui est index actuum vestrorum. unde subdit. Cum agitis ante oculos. i. cum actiones vestre sint in prespectu iudicis cuncta cernentis. i. dei. Nota vicia sunt spernenda: quia reddunt hominem seruilem. Nam quod facit peccatum seruus est peccati. et Seneca dicit. Si scire deos peccata ignoscituros et homines ignoraturos: adhuc propter vilitatem peccati peccare erubesceres. Virtutes autem sunt colende: quia virtus est que habentem proficit et opus eius bonum reddit. Recte spes et recte preces sunt deo porrigende. quia his deo coniungimur et ipsam allogmur. et si non dissimulamur negligendo predicta: magnas virtutis prebitatem nobis indictam et premissam inde consequemur quam omnia que agimus sunt in prespectu dei cuncta cernentis. Sicut enim scribitur ad hebreos. iij. Omnia nuda et aperta sunt oculis eius: quod est deus benedictus in secula seculorum Amen.

Quintus Torquatus Scuerini Boetii viri nominis celebritate quam memorandi: textus de presentia consolatione: cum editione commentaria beati Thomae de aquino ordinis predicatorum.

Et sinit feliciter.

Prologus

In diui Severini Boetii de scholarium disciplina commentarium feliciter incipit.

Olū hoies nexū fore dei et mūdi: Hermes ipse phoz p̄ ad esculapiū scribēs iā lōge te status ē: eo q̄ intellectū diuinū i se h̄z p̄ quē aliqñ supra mūdū ita eleuā vt etiaz mūdi mā sequat̄ p̄ceptiōes ei⁹. Et hoc in optime natis potissime videm⁹ hoib⁹: q̄ suis aiab⁹ agūt ad corpoꝝ hui⁹ mūdi trāsmutationēz ita vt miracula facere dicāt. Et iō i ea parte hō ipse ad dei imaginē factus: q̄ mūdo ipso nectit: nō mūdo subicit. sed p̄ponit vt rector ac gubernator. Et hoc David ille iustus psalmoz libro nouerat cū dixit. Minuisti euz paulomin⁹ ab angelis rē. Oīa subiecisti sub pedib⁹ ei⁹. Qd̄ equidez et tūc maxime fieri liquet cū doctrinis disciplinisq̄ in mentis culmen trahit: ibiq̄ in arce constitutus veluti specula corpus β mortale: qd̄ aiām aggrauat respicit dirigit et gubernat. Quas ob res nō ab re estimādum putat̄ vt hoies plus ceteris arte et ratioe degentes nāliter dñi et rectores alioꝝ existant. Verūtñ si vel p̄ electionē aut inclinationis irrefrenate affectū hō ipse mūdo se inferiorē fecerit: iā q̄si honore hūanitatē exutus: ac si tandē i aliaz terga ferarū se trāsmoias p̄rietatē bestie accipit. Sic p̄ concupiscētiā porcus efficit: p̄ irā canis. p̄ rapinā leo. perq̄ alia et alia in aliaz bestiaz trāsmutat̄ nāz. Et hanc trāsmutationēz. Plato ipse secundā aiōzū incorporationē dicebat. Atq̄ ne dū hanc mentis alterationē putandū est: vtz qui sic mūdo inferiorē se fecerit necesse est: vt etiā ab exp̄ssa mēbro rū specieiq̄ rēsentatiōe quolibet abducatur. Ex quo fit: vt Aristoteles inq̄t in ethicis: q̄ laborātes in passionibus venereis et crapule maxime secundū corpus alterant̄. Et huius signū est aiālia multuz coeuntia cito senescere: pluz refq̄ gula q̄ gladio interiere. Elaborādus ergo totis viribus totoq̄ conamine ne cōcupiscētus atq̄ indignationū affectibus hō ipse ymago qd̄ atq̄ specimen sui creatoris mētis ab arce detrahāt: vt sic mūdo inferior fiat. s̄z pturbatiōes illas: q̄s greci pate dicunt: concupiscētiā. s̄. atq̄ inclinationū affectus aut eradicez et extirpet: vel saltē frāgat moderet regat: et quasi infrenes equos qbusdaz rōnis ipsius lupatis: vt ita dicā: coerceat. vt qd̄ fragili caduceq̄ nature negatū extat magni Jpocratis exēplo studio atq̄ disciplina cōsequatur. Duius nepe discipuli: sicuti Aristoteles ait: atq̄ post eū albertus magnus. cū laz eius sanctissimos mores diuināq̄ sapientiā mirarent̄ vice qd̄ā Phylemoni physonomo hypocratis imaginē ad indicanduz hois mores detulerūt. Quā cū phylemon arte inspexisset atq̄ mēbrū mēbro p̄parasset: vinq̄ signoz naturaliz: q̄ supra corpus et aiām significare clarū est: cautius aduertisset: p̄nunciavit: qz vir luxuriosus esset deceptor atq̄ coit⁹ amans. Illis vero indignatibus atq̄ Phylemonē inculpantibus qm̄ de optimo viro: cui vix nā similem efficere posset: tanta cōuicio p̄nunciasset: iudiciuz hypocrati detulerunt. hypocras aut̄ morū suozū atq̄ inclinationū cōsci⁹ Phylemonē vera ptulisse p̄fessus est. vtz ex phie amore atq̄ honestatis p̄cupiscētiā sui cordis se vicisse dixit. et sic qd̄ nature negatū fuerat p̄ phiam accepisse. Quā qd̄ez nil aliud fore Aristo. docuit q̄ victoriaz atq̄ cōcupiscibilitum abstinentiā. Plato aut̄ donū dixit optimū: quo ad bene beateq̄ viuendū nil melius excogitari posset. Tullius vero inuentū deoz̄ referebat. et itē alius oīum disciplinarum parentē atq̄ vite ducis alumnaz dixit: ad quā haud facile sine disciplinabilitate: qua hō plus ceteris aiātib⁹ p̄stare dz puenire cōtingit. Das ob res Severinus Boetius ad martiani rogatū atq̄ erudiendoz̄ p̄fectū librum edidit: cuius institut⁹ veluti qd̄ā duce metodo atq̄ tramine glibet in yberrimū phie cāpus a cunabulis: vt aiunt p̄-

p̄fessus pducatur. At libri aut̄ seriē priusq̄ deueniat̄ aucto rū more ea p̄mittenda sunt q̄ cāz suscepti operis elucidāt titulū declarant. intētiōē actoris. atq̄ phie partem cui li ber subordinate demonstrāt. Circa primū igit̄ qm̄ nihil fit vt Plato in thimeo censuit: cuius ortū nō legitima cā et rō p̄cedat: cause libri q̄tuoz enumerāde sunt. finalis. s̄. prima q̄ in intētiōe ponit. formalis. efficiēs. et mālīs. Mālīs q̄ et subiectū d̄: eo q̄ circa ipsaz actoris versat̄ itentio. est aptitudo recipiēdi doctrinā a docēte. Circa β. n. versat̄ Boetii itentio vt erudiendū aptū reddat ad doctrinā p̄ceptoris recipiendā. Cā finalis quoq̄ q̄ ē vtilitas libri dicit̄ ē erudiendoz̄ vtilitas: q̄ est vt plecto β libro a rudibus ipsi suis institutis ad veritatis phie cognitionēz pducant̄. Cā efficiēs duplex est: mouēs et mota. Mouēs quozūdā opionione Martianus capella q̄ et libzū nuptiarū mercury et phylologie p̄scripserat. quēq̄ et Boe. i solatu phico i scribēdo secutus fuisse d̄: s̄z tñ hoc pap̄ momēti habere arbi trādus est cū martianus ipse tanta doctrina atq̄ scribēdi copia p̄ ceteris doctus euaserat vt si qd̄ cōscribendū ad scholarium vtilitatē cōspexisset nō subrogatū quēpiam: sed seipsuz opus ipsuz subiturū nō dubitasset. vtz tamen est: Martianū quēdaz q̄cunq̄ ipse sit Boetio tamē cap̄ eidē hoc opus iniunxisse quēadmodū ex libri probemio luctulenter innotescit. inq̄t. n. Vestra nouit intentio rē. vestris martiane petitionibus tentabo acq̄escere. et hec causa mouens atq̄ suscepti operis esse poterit. Cā autēz efficiēs mota est ipse Boetius vt i ipsius libri titulo statiz subiūgetur. sed cā formalis libri huius sicuti et alioꝝ libroz̄ duplex est. vna. n. est forma tractandi: alia forma tractatus. Forma tractandi in mō p̄sistit p̄cedēdi et hic modus diffinitiuus ē diuisiuus atq̄ exēploꝝ positiuus quēadmoduz intūcti libri p̄cessus clarius inotescit. Forma vero tractatus est libri diuisio in capitula: atq̄ capituloꝝ in suas ptes et partiū in pticulas. Et hec de causis libri sufficiāt. Nunc de libri titulo diutius imozādū est. vñ notādū. Titulus ē breuis annotatio eoz̄ q̄ diffusus in seq̄nti opere p̄tinent. Et d̄ a titan qd̄ ē sol vel illuminās q̄si titanus. qm̄ libzūz illuminat atq̄ sequentia declarat. Titulus ergo libri hic est. Auiti. Manly. Severini. torquati excōsulis patritij ordinarij Boetii viri illustri de scholarium disciplina liber feliciter incipit. Sed forte querat aliquis q̄re tot nomina Boetio imponant̄. ad qd̄ respōdendū ē qm̄ p̄suetudo romanoz̄ fuit auozuz noia sibi ascribere. vel qz ob honore et laudez hec sibi imponunt̄. Dicit̄ ergo auitius a romano quodaz eius nois. vel auitius q̄si inuictus ab a qd̄ est sine et nicos victoria. vinci. n. minime potuit: neq̄. n. vñ q̄. in p̄speris elatū se nouerat neq̄ depressuz in aduersis. semp. n. equo aio se p̄buit veluti sine vituperio tetragonū qd̄ vbiq̄q̄ p̄yiciat̄ recte stat. sic et Boetius nec amore nec odio vinci poterat. qd̄ et ipse testatus est libro p̄mo p̄sa q̄rta solatus phici cū inq̄t: nunq̄ a iure ad iniuriā me q̄sq̄ detraxit. Manlius a manlia romano sui generis dictus est. Torquatus a torquato eadē rōne. Severinus a seueritate. seuerus. n. fuit cū Theodorico regi gottoꝝ ob rem saluandā publicā se opposuit p̄ qd̄ papie in exiliū missus multo cruciatu vexabat̄ sicuti et ipse tangit in libri huius p̄ncipio cū dicit. et inhumani regis cruciatu corrosus rē. et plenius in li. de sola. phie. quē vt cruciatu sui miseriam deplāgeret ad hoc aptissime p̄scribebat. Excōsul vero fuit: qz vnus ex cōsulis romanis. vel excōsul: qz extra solatū positus. Patricius: qz vnus ex patribus q̄ p̄plo romano senatūq̄ p̄fuerāt q̄ p̄res p̄scripti dicebant̄ eo q̄ eozuz noia l̄is aureis in capitolium scribebant̄. Ordinarius: quia tanta moꝝum atq̄ sapie prerogatiua exculit vt et cuilibet ordini dignus putaretur. Boetius vero dicebatur a Boetius qd̄ adiutor sonat discussoꝝ publicarū rōnum vt vult

glo. in l. Boetio. C. de tabularijs. li. x. et hinc Boetius no-
men cepit: quoniam fuit coadiutor ad publicas rationes discutien-
das ut dicit. Jo. de platea in dic. l. boetio. Nec ergo nomina vel
agnomina aut cognomina Boetio attributa esse aut co-
gnatione aut amicitia aut certo euentu necesse est: sicuti et
religiosi romanis nomina pluralitas attribuebatur: sicuti. M.
tullius cicero

P. Virgilius
Maro etc. ad
ditur in titulo
de scholarium
disciplina ut
actori insinue-
tur intentio. Cum
enim vidisset
ipse Boetius
innumeros pe-
ne eruditos
propter modum or-
dinez atque re-

Extra nouit intentio de
scholarium disciplina co-
pediosus postulare tra-
ctatum. utinam a spiritibus mei
paruitate. prout facul-
tas suppetit: ingeniumque declinitas
erumnarumque tenacitas: amicis
vestris o Marciane petitionibus
tentabo acquiescere. Et licet du-

gulam ad doctrinam anhelare: et eam minime doctos euade-
re ipse communi misertus utilitati rudium ut tante inordina-
tioni obuia iret modum atque discendi formam instituit in hoc
libro in quo ipsis rudibus primo prima elementa submi-
nistranda censuit. adultos discipline magistratumque suby-
ciendos commouit. elatos reprimit. proficientes sagaci pro-
gressione refouet. puerisque magistratum venerabiles reddit:
atque tandem ipsorum magistrantium statum erga subditos con-
cludit. Subditum in titulo feliciter incipit. feliciter inquam tam
felicitate que summum bonum est: quod que in fortune bonis con-
sistit. Est. n. liber iste gradus atque schala qua in cognitionem
veritatis peruenit: que est sapientia: qua adepti omnia bona tam
fortune quam aequanimiter cum illa adipiscuntur ut Salomon
ipse testatur. Postremo autem cui parti philosophiae subordinetur
videndum. subordinatur autem ethice: quia de moribus
discipuli erga magistrum loquitur: quod ad ethicam reduci-
tur. Declarata ergo sunt haec quae si recte considerabis que
actorum more in librorum principibus frequenter recitantur: et
his metris comprehenduntur. Utilitas titulus intentio pro-
pter philosophiam. Quattuor ac cause rem totam perficientes. qua
de re ad litteram accedamus.

Extra nouit intentio etc. Presens liber Boe-
tius est de scholarium disciplina prima sui diui-
sione in duas partes diuiditur. scilicet in prohemium et tra-
ctatum. tractatus incipit ibi. (Cum igitur indiscreti.)
Prohemium in tres partes diuiditur. In prima po-
nit intentionem suam atque intentionis causam subiun-
git. In secunda ordinem dicendorum in hoc opere seruandum promit-
tit. In tertia modum procedendi ponit. 2^a ibi. (In primis prima.)
3^a ibi. (Nec autem.) Prima pars in duo diuiditur. In primo fa-
cit quod dictum est intentionem suam ponens. In secundo causas in-
tentionis assignat. ibi. (Quid. n. gymnasio.) Prima iterum
in duas. in prima facit quod dictum est: In secunda arrogatiam
denuntiat. ibi. (O utinam.) Et dicit Boe.

(O Marciane.) Et in hoc beniuolentiam captat ipsius proprio
nomine. utraque intentio nouit postulare. id est petere tracta-
tum prope diosus. id est breuem et utilem: et hoc ad diuinas dispendij di-
ctum est: quod plerumque et inutile censeatur. Doctaturque in hoc auditorum
ad docilitatem ex doctrine copedio de scholarium disciplina
id est discendi norma et hoc auditorum attentum reddit ex doctri-
ne utilitate. Et sic in hac parte prima tria facit. beniuolen-
tiam captat. ad docilitatem hortatur. atque attentionem auditorum
suscitat et sequitur. O utinam subaudi illud postulare a pui-
tate mei spiritus. id est ingenij. deuorat. n. in hoc arrogatiam. Tunc
Boe. scribendum non acceptas dicit. Paruitatez mei ingenij
non obstare ego Boetio tentabo acquiescere. id est descendere ami-

cus. id est amicabilibus tuis petitionibus. et hoc prout. id est
in quantum facultas: id est sapientia mea suppetit. id est sub-
ministrat: et in quantum declinitas. id est debilitas ingenij mei.
quod pro et tenacitas. id est duricies vel compassio erumnarum
mearum. id est calamitatum mearum subaudi suppetunt. 13
pro quibus sum impeditus subaudi sic ut id haud facile effi-

plici genere commentorum sum im-
peditus non tamen omnino diuer-
sorum: in quosdam Aristotelis
nec non aliorum philosophorum
editiones: proprioque attenuatus
studio: et inhumani regis gortio-
rum cruciatu corrosus: philoso-
phico me preueniente consolari
extremaque profunde trinitatis

cere possis du-
plici genere.
id est manerie co-
mentorum hoc
est quorundam
librorum ex-
positorum: ta-
men non omnino
id est penitus di-
uersorum. co-
mentorum di-
co in quosdam
editiones. id est co-
pilationes Aris-

totelis illius peripatetici et aliorum philosophorum eas subau-
di exponendo: ac quasdam e greco in latinum transferendo quod pro et
13 sum attenuatus. id est viribus exhaustus proprio studio ut sic
vix permixtis vacare possim: et 13 sum corrosus. id est attenuatus
et transumptiue loquitur. nam corrodere proprie est detribus dila-
niare. cruciatu. id est tormento inhumani. id est crudelis regis gortio-
rum. id est theodorici: et hoc philosophico consulatione. id est libro que de
consolatione philosophiae ediderat perueniente. quod pro et 13 sum pmolli-
tus. id est attenuatus extrema. id est summa perspicacitate. id est subtilita-
te trinitatis profunde. id est alte quo ad intelligendum. quod d. 13
omnibus: his supra vires impediatur his nihilominus quam tanta
vis est inter nos amicitie: ut nihil tuarum petitionum tibi
negare queam: propterea tuis petitionibus acquiescere
tentabo. ¶ Notandum Boetius librum suum nominat
de scholarium disciplina. unde inter disciplinas et faculta-
tem hoc interest quoniam disciplina a discendo dicitur: quod
scientiam recipere sonat. quare disciplina in discipulo est:
doctrina vero in magistro. facultas autem est scientia vel
perfectio in utroque. disciplina et doctrina in motu sunt: facul-
tas in quiete. ¶ Notandum circa hoc quod dicit licet du-
plici commentorum. Boetius intelligens homines non-
dum sibi ipsos fore natos: sed amicis et patrie atque com-
muni omnium utilitati. sic nempe diuinus ille Plato ar-
bitram tharentinum monuit: ut non solum sibi natum se
memineret: sed patrie et suis: ut per exigua pars sibi relin-
quatur. quod prospiciens Boetius ut posteris memoria-
le quoddam eternum post se relinqueret: nunc in priorum libris expo-
nendis: nunc in grecis codicibus ut latine nobis coram loqueretur
transferendis: nunc est in priorum traditione dies noctesque
expleuit. quod in re tanto nisu: tantaque lucubratione indies tene-
batur: ut materiam sue criminationi daret. Dum enim stu-
dio atque exponendorum librorum commentariis reli-
quisque omnibus que ad hoc attinent sedulo vacaret: moris
sui extitit ut hominum consortia fugeret atque in bi-
bliothecam quam domi philosophiae constituerat refertis-
simam se reciperet: quas ob res morum suorum emuli ipsius
demonibus alloquentem falso criminabantur ad instar
magni socratis. de quo et Apuleius impune opinatus est
quod familiarem deum haberet sibi obsequentem: de quo
et librum edidit: quem de deo socratis intitulauit. a qua
criminatione se excusans Boetius libro primo de con-
solatione prosa quarta philosophiam ita alloquitur. At-
qui et tu instas nobis omnium rerum mortalium cupi-
dinem de nostri animi sede pellebas: et sub tuis oculis sa-
cilegio phas locum esse non erat. instillabas enim auribus
cogitationibusque quotidie meis pictagoricum illud. deo non

Prologus

Dys serulédū. nec puenlebat vilissimoꝝ me p̄sīdia spūm
captare: quē tu i hāc excellētiā p̄ponebas vt p̄siles deo fa
ceres. hec ille. ¶ Notandū īgenium est iterioꝝ vis animi
quo sepe iuenim⁹ que ab alijs non didicim⁹: dictuz quasi
intus genitus. s. a natura. ¶ Nota erūna. i. miseria inopia
calamitas. Et dicit ab e. z rumen q̄si extra rumen. i. cibuz
ide erūnosus

Item p̄men
sus est pluriū
studio vel do
ctrina i mēte
habitoꝝ in
vnu collectō.
z p̄z b̄ q̄libet
liber p̄t dici
cōmentū: sed
in nostro vsu
p̄mentū d̄r li
ber exposito
rius. s. q̄ deser
uit expositiōi
sne alicui⁹ li
bri: z nō p̄stru
ctiōi littere: z
p̄z hoc p̄t sic
diffiniri. Cō
mentū est ex
positio verbo
ruz iuncturas

non considerans sed sensum.

¶ Quid enī in gymnasioꝝ. ¶ In hac parte Boetius assi
gnat causam intentionis sue atq; suscepti operis. proximo
enim dicit q̄ non obstantibus impedimentis tum studio
rum atq; erumnaruz multimodis se velle iniunctū onus
aggredi. Possēt quis huiusmodi causam scicitari: cui vt sa
tisfaciat causam reddit. Et duo facit. nam primo causam
sue intentionis atq; suscepti operis explicat. secundo cau
sam ipsam confirmat. z^a ibi. (Eloquentie enim.) Dicit er
go primo antipophorizando isto modo. quid enim pro cer
te est lucidius. idest splendidius. quapropter z vtilius i ex
ercitu. i. exercitatione gymnasioꝝ. i. studioꝝ z trāsum
ptiue loquitur q̄ debita cognitio in ipso discipulo sciētys
z doctrinis erudiendo in progressionē. i. profectu artifica
li: z hoc quo ad artes z doctrinas. z naturali b̄ quo ad mo
res studio conformandos. Aliter etiā exponitur vt ad du
plicem ordinem ista referantur: scilicet ad ordines doctri
ne: quo a cōmuniōibus ad specialioꝝ procedatur: s̄m quē
dictum est primo physicoꝝ. innata nobis via est proce
dendi a cōmuniōibus ad specialioꝝ. z ideo dicit artifica
lium. quod autem subiunxit naturalius quo ad ordinē na
ture dixit quo a spāliōibus ad vniuersalioꝝ fit p̄cessus.
ea enim que nobis ignotioꝝ sunt nature notissima esse di
cuntur. quo fit vt secundo metaphisice dicit. Sicut se bz
oculus nicticoꝝ ad solis lumen. sic se habet intellectus
noster ad ea que manifestissima sunt nature. Deinde seg
tur in textu. z insuper quid est lucidius in ipso magistrante
q̄ exhibitio: idest subministratio gradualis: idest bene or
dinata virium intelligentie: scilicet doctrinarum quasi
diceret nihil. Et huius rationem subiungens inquit. enī
pro quia supple nos Boetius nouimus stabiliri: idest fir
mari partes eloquentie in processu: idest ordine atq; mo
do debito naturalium z artificialium. similiter etiā in cō
prehensione perspicua: idest subtili intelligētia doctrina
rum. ¶ Notandum q̄ intentio Boety fuit ruditati eru
diēdoꝝ obulare atq; eos ab ignorātie nebulis ad apices
sciētiarū trāsducere. Verum qz modus ordo atq; regula

in hoc potissima forte noscunt iuxta illud. Est ordo sūma
limes sapiētis in arte. z item Oratius. Est modus i rebus
sunt certi deniq; fines: Ultra quos citraque nescit consti
tere rectū. ideo Boetius opus hoc scribēdum assumpsit
in quo modum atq; ordines tradit quo quisq; faciliter in
culmen scientiaꝝ eleuat ibiq; constitutus splendidus ce
lebris atq; glo
riosus stabilif

to de scholarū sagaci p̄uisione eo
rumq; graduāli statione. Quid
qualr scholarū venerabil ac sin
cera deuotio ad magistratū p̄fe
renda sit. Sexto de magistratū
norma trinaq; diuisione statuq;
erga subditos modoq; docendi
p̄cognito. Hec aut ad itelligētie
cognitōez suscepim⁹ peragenda
p̄stinū modū tractādi fere omit
tentes nunquam leuioꝝ stilo pe
ruti: quoniam in maiori parte p̄
rudibus informandis est execu
tio et tanto leuioꝝ dilucidādi de
bet esse translatio.

¶ Finit probemium.

¶ Notanduz
ginas. gymna
dis pugna vel
lucta d̄r. z d̄r a
ginos. i. nudus
qz nudi talib⁹
in ludis suene
runt exerceri.
inde b̄ gymna
stū locus i quo
talīa quondā
fiebant: z hinc
facta trāscriptio
ne studiū scho
lariuz atq; ma
gistroꝝ gym
nas d̄r atque
loc⁹ study gy
mnastū. z q̄nq;
ipsuz studiū d̄
citur vt propo
sito: qz sicut in palestra corpus: sic in studio animus exercet. z
inde accidit vt oīum pene artium exercitiū vel locus ex
ercitū gymnastū dicatur: vt schola: z vt quidā dicunt gy
mnastū grece latine exercitium dicitur. ¶ Notandū inter
intellectum intelligentiam atq; intelligibilitatez hoc in
terest. Nam intellectus proprie vis anime est comprehē
sua incorporearū substantiarum formis subtractarū vel
formarum circa eas. Intelligētia vero vis est anime que
aspirat vt aliquid circa diuinam substantiam comprehen
dat. Intelligibilitas vero vis quedam est anime omniuz
formarum in quadam simplicitate complicatiua absq; or
dine naturali vel temporalī: z tali modo solus deus com
prehendit res: quia eas omnes vno intuitu absq; successio
ne dicitur comprehendere.

¶ In primis zc. Hec est secūda pars p̄ncipalis huius p̄be
my: in qua postq; intentionez suā atq; intentionis sue cāz
explicuit: nunc ordinē suscepti operis z q̄qd in toto libri
p̄cessu peragenduz sit luculenter insinuat. Et diuidit hec
pars in sex partes. In prima monstrat qd in primo caplo
pertractandū sit. In secūda qd in secūdo: z sic de singulis
z^a ibi. (Secundo. v3.) z³ ibi. (Tertio de eozum.) z⁴ ibi.
(Quarto de scholarium.) z⁵ ibi. (Quinto qualiter.) z⁶ ibi.
(Sexto de magistrantiū zc.) Et dicit q̄ in primis. i. in pri
mo capitulo oblectamina alīas est oblectamenta. i. docu
menta leuia pueroꝝ sunt p̄relibanda. i. p̄tractāda vt
p̄mittenda. Et rationem huius ponit Albertus super il
lo primi libri physicoꝝ cum dicitur q̄ pueri p̄mo appel
lant omnes viros patres zc. quoniam ipsi pueri cerebruz
habent humidum ac frigidum sic q̄ rerum sensibiliū dif
ferentias minime capere possunt. sed cū cerebrū i eis ma
gis excicatur: tunc in eis cognitio magis erit nota: quare
a facilioꝝ z cōmuniōibus inchoandū erit ordine ip̄o
doctrinē z transeundum ad difficilioꝝ z ad specialioꝝ.
hec enī via nobis innata est. primo physicoꝝ. secun
do vero videbitur hoc est in secūdo capitulo: qualiter ela
tio: idest superbia adultozum. i. etate iam maturoꝝ est
subyicienda: idest supponenda magistratui z connecten

lebris atq; glo
riosus stabilif
¶ Notanduz
ginas. gymna
dis pugna vel
lucta d̄r. z d̄r a
ginos. i. nudus
qz nudi talib⁹
in ludis suene
runt exerceri.
inde b̄ gymna
stū locus i quo
talīa quondā
fiebant: z hinc
facta trāscriptio
ne studiū scho
lariuz atq; ma
gistroꝝ gym
nas d̄r atque
loc⁹ study gy
mnastū. z q̄nq;
ipsuz studiū d̄
citur vt propo

ta. i. coniungenda discipline. Elatio nempe atq; superbia discipulum nullo modo studere permittit: cum sapiens dicat. In maliuolam animam non introibit spiritus sapientie. & hinc in tertio capitulo docetur de reprimenda. idest corrigenda elatione eorum. s. adultorum: & hoc exponendo distincte. idest succinte commendationem exemplorum ad propositum co-

probandum. Quarto autem ea. supple tractabitur de sagaci. idest pronida prouisione. s. rerum exteriorum sine

Sequitur tractatus. Caplm. I.

Am autem indiscreti & impotentis septennis infatigabilem ducit ad imbecillitatem: cauendum est: ne mem-

quibus difficulter philosophari contingit: propter quod & sacerdotes in egypto uti Aristo. in metaphysicis testatus est: acquisitis rebus necessariis: propter administrari primo inciperunt philosophari. Quinto supple capitulo determinabitur qualiter venerabilis. idest honorabilis ac sincera. idest pura deuotio. i. intentio scholarium est proferenda. idest exhibenda vel offerenda ad magistrum. Sexto. i. sexto capitulo tractabitur de norma magistrantium. q; pro et trina diuisione. idest partitione magistrorum. q; pro et de statu ipsorum circa subditos. et hoc precognitio. idest prescito modo docendi. idest informandi. Nota sagax omnia generis idem est quod ingeniosus prouidus astutus & prescius futuroz. inde sagacitas. Item sincerus sincera sincerum vel sinceris in eodem sensu. idest sine cera. s. purus constans mundus sine vicio vel labe: & producit e. vnde Horatius in epistolis in fine secunde epistole. Sincerum nisi vas quodcumq; infundis acescit. Item Virgilius in moeeto. Succidit sincera foraminibusq; liquatur. Emundata ceres. & cetera.

Dec autem ad intelligentie cognitionem) Dec est tertia pars principalis huius probemii: in qua Boetius modum procedendi in hoc libro promittit. Et diuiditur in duas partes. In prima facit quod dictum est. In secunda causam dicti assignat. secunda ibi (Quoniam in maiori etc) Et dicit sic. autem pro certo nos Boetius suscepimus hec supradicta peragenda idest perficienda ad commendationem intelligentie. nos inquam omittentes fere: idest totaliter modum pristinum: idest per nos obseruari solitum. tractandi: idest scribendi. nunquam. i. nullo tempore perussu leniori. i. planiori stillo. idest modo scribendi: quoniam & hic causam dicti assignat. q; executio subaudi presentis operis pro maiori parte est pro rudibus. i. indoctis informandis. i. instruendis quo calle ad scientiarum apicem valeant pertingere. subaudi ea propter hec translatio. alia littera habet transactio dilucidandi. i. declarandi hanc semitam atq; calem erit tanto lenior. idest planior. Notandum in littera committit color rhetoricus qui vocatur lepos. Et est ad aliquam singularem personam per verbum pluralis numeri causa honoris vel ornatus facta locutio. ut Licero scribatis. nos Boetius suscipimus hec peragenda.

Am indiscreti etc.) Sinito probemio consequenter incipit tractatus. In quo ea que in probemio peragenda promiserat: nunc ordinate exequitur. Et diuiditur totus tractatus in sex capitula. In quorum primo ostendit qua manerie rudes atq; indiscreti ad discendum introducantur. In secundo quomodo scholares ipsi magistratui subiciuntur. In tertio quomodo elationum superbia compescatur. In quarto qualiter scholaribus ipsis per res exteriores quarum fortuna est domina sagaciter prouideatur. In quinto qualiter scholarium sine

cera deuotio ad magistrum celsitudinem subuehatur. In sexto magistrantium norma plenius edocetur. secundum ibi (Uisus autem scholarium rudimentis) tertium ibi (Cum autem discipulus) quartum ibi (Omnia siquidem) quintum ibi (Cum ad magistratum) sextum ibi (Expeditis autem his) Et hec totius tractatus competentior censetur

horum indecens sit dispositio ut pote integralium: & aeris intemperies utpote constringentis hyemis obtusitas: & profunditas periculi generet incrementum.

fore visio. Constat enim Boetium ipsum in probemio. B. ordie diuississe quamuis plerique existant qui totalem ipsum librum tribus partibus ar-

bitrentur partiendum. Capitulum autem primum quod est de primeua rudium atque indiscretorum introductione in duas partes diuiditur. In quarum prima de his que circa exteriora introducenda: videlicet circa corpus atq; corpori adiacentia attenduntur tractatur. In secunda vero de his que circa animum atq; animum exornantia & foventia ut sunt doctrine et scientie edocetur. secunda ibi. (In primis igitur) Prima harum adhuc in duas. In prima determinatur de his que circa corpus introducendum attendenda sunt priusquam doctrine mancipetur. In secunda que circa corpus ipsius attendenda sunt pertractatur postquam doctrine nouiter mancipatus existit. secunda ibi. (Liberiorum autem.) Prima quarum adhuc in duas. In prima facit quod dictum est. In secunda hoc ipsum exemplis confirmat. secunda ibi. (Legitur.) Prima harum iterum in duas. nam primo declarat illa que circa corporis introducendi membra cauenda sunt. secundo que circa introductionis tempus. secunda ibi. (Et ne temporis intemperies.) Dicit ergo Boetius primo quod cum infantia. idest pueritia septennis. idest septem annorum & hac etate infantia finit ac pueritia incipit. indiscreti. idest indocti & impotentis subaudi virium corporis. ducitur ad imbuendum. idest erudiendum. cauendum. idest prospiciendum est ne dispositio subaudi naturalis membrorum supple corporis infantilis integralium. idest integrantium utpote manuum & pedum. similiter & aliorum membrorum sit indecens. idest incomposita imperfecta disproportionata aut natura turpis. & subaudi cauendum est cum indiscretus ille ad imbuendum ducitur ne intemperies. idest disproportionatio ratione qualitatum dominantius temporis utpote sicut obtusitas. idest durities hyemis constringentis propter excessiuum frigus: cuius natura est constringere in homogenis. vel profunditas. idest excessus estatis comburentis propter caloris excellentiam generet incrementum. i. augmentum periculi subaudi ipsi introducendo. hec enim ipsa nisi cautius prouideantur magna quod incrementa periculi puerili adducunt teneritati. Notandum in hoc quod dicit Boetius septennis infantia etc. intelligere facit pueros ipsos in infantia litteris mancipandos. Etas namque ipsa ad hoc apta tunc est: quoniam paru adhuc viderat. quare omnia sibi noua. nouarumque rerum auida. & quicquid audiat admiretur dubitet ac interroget. sicque post hac mentis sumpto robore quod noua testa ceperat retineat firmiter clariusque intelligat. hac nempe etate ut tangit Quintilianus libro primo institutionum quicquid concipitur facilius radicat. vnde Varro in sententiis. Sapiunt vasa quicquid prius acceperunt. sic inquit est de infantibus. & Augustinus libro confessionum primo de seipso lametabiliter fatetur iuuentutem ludis & non studiis semper exposuisse. in scholas inquit uas sum ut litteras discerem: in quibus quod utilitatis esset ignorabam miser: sed ludere delectabatur.

Capitulum

Et est infantia ipsa prima etatum hominis que septennio durat: a quo inchoans pueritia quasi pura ad gignendum minime apta in quartūdecimū excurrit annum: a quo ad adolescentia adulta ad gignendū apta que in vicesimum octauū prorogatur annum. a quo iuuentus incipit vsq; in quinquagesimū annū protensa et ab hoc senioris etas:

quā greci p̄f-
bitē vocāt: su-
mens originē
in senectā hoc
est septuagesi-
mum annum
p̄greditur: q̄
nullo annorū
numero perfici-
tur: sed post
quā illas eta-
tes quārcūm

q̄ vite superest ipsi in labore atq; dolore deputat. ¶ No-
tandū q̄ Boetius dicit sumopere cauendum ne litteris
imbuendus membrorum disproportionem habeat. hec
enim membrorum inepta monstruositas monstrum in
anima iudicare necesse est: vti Philemon. Palemon. Lo-
rus. Aristoteles et alij multi plurimi retulerūt: qm̄ anime
ipse sequunt corpora: et scdm̄ se nō sunt impassibiles a cor-
porum motibus. et hoc manifestū fit valde in ebrietatib; et
egritudinibus. multū namq; anime mutata videntur a
passiōibus corporeis ex quo et illud vulgare sumpsit exor-
ditum. Rusticus in corpore rusticus et in anima. Cū enim
membrorum figura et habitudo et generentur et nutriantur
ex sanguine. Similiter quoq; et spiritus qui vehicula sūt
virtutū anime ex humore sanguinis generantur: cōsequens
est vt ex ipsa membrorum habitudo inclinatioes passio-
num cognoscant ipsamq; animam vectam in multis mo-
tum sui vectoris sequat. propter qd̄ sapiēs ptolemeus di-
xit qd̄ diuinās melius et verius pronunciat accipiēs iudiciū
a stellis sc̄dis: sc̄das vocās stellas figuras et acc̄tia inuen-
ta in rebus p̄fysicis: que a superiorib; impressa sunt. hoc enī
iam impressus scimus materie: quare pro certo pronūciam; et
totum ad accidentia illa esse inclinatum: quo et fit vt mol-
les quidem carne aptos mente dicimus: distortumq; vul-
tum sequi distortia morum. ¶ Notandum circa hoc qd̄
dicit. Et ne temporis intemperies et. sicuti docet Auicen-
na secūda fen. primi canonis. capitulo quarto summe pri-
me: qd̄ est de iudicij temporū et eorū mutationibus. oē
tēpus qd̄ cōplexionē habet sanas proportionale est ei cō-
ueniēs. cum autē infantū cōplexio in calore fere tēpe-
rato et humiditate fere superflua existat vt eodez canone
fen. i. doctrine prime. capitulo secūdo cōueniēs est vt ipo-
ibuēdo proportionale tēpus sue eligatur nature. hoc autē
inter quatuor anni tēpora ver est a p̄cto egnoctiali inci-
piens vsq; quo in mediū thauri deueniēs estate mutetur.
Est enī in terris tempus hoc tēperatius quoniā nō tātūz
necesse sunt res calefaciēs p̄pter frigus vt sit ide mul-
tum curādum neq; euentatio p̄pter calorem: et in ipso qd̄
est p̄ncipiūz frondēdi arbores et eius tempus est tempus
apud medicos iter equalitatez vernales existēs aut ante
ipaz aut post ipaz paz: donec sol sit in mediū thauri: q̄uis
apud astronomos in estiuū tropicū p̄fusus extēdat: post
qd̄ tps tēperiei vicinus Autūnus est. reliqua autē duo tpa
aut excessiuo frigore aut abūdanti calore itemperiei sunt
subiecta. quo fit vt ibecillis infantia aut vere aut autūno
plus tñ vere litteris duntaxat mācipetur.

¶ Legitur enī timothei filiū. In hac parte Boeti; supra
dicta exemplo corroboret. q̄liter scilz minima superiorūz
obseruatio magnum periculi dederat incrementū. Et vi-

uiditur in duas partes fm̄ qd̄ ponit duo exēpla. In prima
enī ponit exemplū quo ad corporis membra. In secūda
vero quo ad temporis intemperiem euitandā. Et secun-
da pars incipit ibi. (Similiter pretoris.) Et dicit sic. enīz
pro certe legitur supple in exemplo filium thimothei ca-
stratum. idest testiculis erutum. et hoc incumbente idest

mancipatum. Cū autē solita
non gauderet vmbrella propria
virtute destitut; hictericie pena
permollitus vitalibus tādēz spi-
ritib; attenuat; limphatico mor-
bo occubuit. Ecce q̄tū difficul-
tatis mēbroz idēcēs idispositio
et aeris itēperies teneritati pue-

imminente le-
pra illo morbo.
lozipedes. idest
claudus vel pe-
de tortum. q̄ p
et tumentē gib-
bo. i. struma in
dorso mancipa-
tum idest tradi-
tūz doctrine ex-
titisse abiectio-
nez. idest despe-

ctionem plebeiam idest plebis. q̄ pro et detractionem.
idest subsannationem ridiculosam sociorum suorum. Si-
militer supple alio exemplo vidimus filium pretoris.
idest prepositi suburbani mancipatum litteris canicula
illa stella instigante. idest furente. autem pro certe cum
subaudi ille pretoris filiulus non gauderet. idest frueret-
tur solita vmbrella. idest cōsuetā vmbra ipse destitutus.
idest derelictus propria virtute. q̄ pro et permollitus.
idest afflictus pena. idest morbo hictericie. tandem idest
finaliter attenuatus. idest consumptus spiritibus vitali-
bus occubuit. idest vitaz clausit morbo limphatico. idest
aquatico qui est idropis et reliqui. Ecce. idest vide quan-
tum difficultatis indispositio membrorum supple in thi-
mothei filio: et intemperies aeris subaudi in pretoris fi-
lio contulerunt teneritati puerili. ille namq; abiectio ple-
bis extitit. hic vero infirmitatibus diem vite sue misera-
biliter clausit. ¶ Nota circa hoc quod dicitur canicula.
Duplex in celo canis est maior et minor. Maior alio no-
mine dicitur Sirius et habet in forma stellas. 18. extra
vero. ii. Minor anticanis nominatur stellarum. 2. Cum
vero sol canem maiorem intrat calor duplicatur: et egri-
tudines in humanis corporibus generantur: quibus ad
exitum multi pereunt. et ab hoc cane dies caniculares di-
cti sunt. Et de hoc Persius inquit. Jā sicca canicula mes-
ses excoquit. Et in hunc canem licentia poetica fingitur
hicari caniculam fuisse mutatam. ¶ Notandum qd̄ le-
pra est morbus consimilis corrumpens figuram et for-
mam et compositionem membrorum. et sic finaliter ipsum
continuum soluens proueniens ex materia melancolica
dispersa per totum corpus. Et hec aut introducit ab
vtero aut post. Si ab vtero hoc est quia generatus est tē-
pore menstruorum aut quia filius est leprosi aut quia le-
prosus concubuit cum muliere pregnante. Si post vte-
rum hoc potest esse quia aut aer est malus et corruptus
pestilentialis aut continuauit cibaria melancolica scilicet
lentes et alia legumina et carnes melancolicas vt vul-
pis vrsi et apri et. ¶ Notandum est qd̄ Ictericia est vni-
uersalis defecatio cutis sicuti morphea est defecatio cu-
tis maculosa. sed tamen differunt in hoc. quia morphea
est propter errorem tertie digestiue: hictericia propter er-
rorem secunde. Et sunt tres eius species scilicet citrina vi-
ridis et nigra. et hunc morbum frequenter ydropis sequi-
tur: qui est error virtutis vnitue in toto corpore sequens
mutationem virtutis digestiue in epate. et ita ydropis est
error virtutis digestiue in epate. Item lozipes. idest clau-
dus habens pedem tortum ad lozi similitudinem vel ha-
bens pedem ligneum lozis alligatum de quo Iuuenalis
Lozipedem rectus deridet ethiopem albus. Itez gibbus

id est struma, sed interest, nam struma in pectore est, gibbus in dorso, unde Iuuenalis, strumosum atque vtero pariter gibbosque tumentem.

(Libarioz at) In hac parte Boetius pertractat de his que circa iam nouiter introducta respicienda sunt, scilicet debita ciborum potus atque vestimentorum subministratio: et in generali. In tertio autem capitulo magis specialius. Et dicit: autem pro certe facultas cibarioz sit mediocris, scilicet neque abundans neque deficiens, potus autem tenuis suppletur, quod per paritatem, id est modici

tas eius et penuria, id est carētia vestiū absit. **(Notandum)** quod natura per se non est sufficiens ad speculandum: sed opus cibum et potum et reliquum famulatum preexistere, sed hec nullo modo excessiua: cum natura modicis minimisque contenta sit libro secundo de solatiōe philosophie, prosa quinta. Toleranda ergo famē est ut inquit Seneca, id est epistola quas tolerauerunt quidam in obsidione exemplo maiorum nostrorum que terras lustrabant ac maria non ut multum vinum: preciosusque cibus fauces eorum transiret: sed soli contemplationi dediti maluerunt potius comedere ut viuerent quam viuere ut comederent. Tyrannides enim atque subuersiones urbium bellaque vel hostilia vel civilia uti Hieronymus in epistolis testatur non pro simplici victu olerum pomorumque excitari Diogenes asseruit: sed pro carnibus epularumque delicis legamus prodecessorum libros antiquorumque volumina Dicaarchi, Xenophontis Iosephi, Euboli, reliquorumque pene omnium: qui hystorias scribunt: et nil aliud reperiemus quam vilibus cibis et his mediocriter veteres illos ob studium vitasse, crapulam quoque atque delicias veluti contemplationum impedimenta penitus euitasse, ipse enim deliciae mentem humi deiciunt: atque eas corporeis nexibus retentat ne in apicem contemplationis eleuetur prope diunt. Molestia autem victualium euerteret, quo fit ut iuuenalis graculus esurientem in celum eleuet. Persius quoque flaccus pro sitacum picas cornosque nostra inquit verba conari, dicit Iuuenalis de graculo, Graculus esuriens si in celum iusseris ibit, Et item de reliquis Persius, Quis expeditur sitaco suum chere, Coruos quis olim suum cocauit salutare, Picasque docuit nostra verba conari, Magister artis ingenyque largitor Uenter negatas artifex sequi voces.

(In primis etc.) Hec est secunda pars principalis huius primi capituli: in qua Boetius pertractat de his specialiter que circa erudiendi animum versantur atque eum exornant fouentque uti sunt doctrine et scientie quibus ipsi rudes iam primum litteris mancipati sunt erudiendi, Et diuiditur hec secunda pars in tres partes, In quarum prima ostendit in quibus ipsi rudes primitus sunt imbuendi, In secunda in quibus secundo, ibi **(Completo)** In tertia in quibus tertio, ibi **(Uisus autem leuitatus)** Prima harum adhuc in duas partes subdiuiditur, In prima ostendit quomodo rudes primitus in grammatice ibuantur poese et rhetorice, In secunda cautela circa hoc subministrat, ibi **(Laudentur)**, Prima iterum in duas, Nam primo ostendit quomodo in grammatice erudiantur, secundo quomodo in poese et rhetorice, ibi **(Seneca traditio)** Prima adhuc in duas, Nam primo facit quod dicitur est quo ad primum grammatice elementa, secundo quo ad secundaria fundamenta, ibi **(Secundum laboriosum)** Prima iterum in duas, primo facit quod dicitur est, secundo tempus circa hoc statuit quo huiusmodi eruditioni sit immoderandum, ibi **(Nec tali**

laborioso) Et dicit primo Boetius quod dilectio figurarum representatiuum elementa, id est litteras est imprimenda rudibus in primis, id est in principio, quod per coniunctionem, id est combinationem coniungendarum subaudi litterarum ad sillabas et dictiones faciendam: coniunctio inquam artificiosa non parum, id est multum, et tamen ibi liptote, deinde tempus quo huic sit immoderandum studio aduocit dicens, nec est insistendum, id est

immoderandum multum tali laborioso certamini multum est insistendum: nec cito ut Sernio placet abeundum: quoniam si visus est in multis promptior: in alijs reperitur tunc et habilior, Secundum laboriosi certaminis stat edificium in probi didimique traditionibus:

tior ex frequenti supradictorum usu in multis, id est multo tunc reperit habilior in alijs scientijs subaudi altioribus, **(Notandum)** quod Boetius dicit rudes primum in grammatice ibuendos et ratio huius est, quoniam ut vult Alfarabius: ipsa grammatice mater est aliarum artium que a litteris nomen accepit, Dicitur enim grammatice a grama: quod est littera: et icos scia, ipsa enim est qua conceptus humani demum cuncte doctrine aptius liberiusque significantur, hanc necessitas adinuenit, cum enim ante eius inuentionem homines inordinate atque pro libito et sine arte loquerentur et eniebat ut minus bene conceptus suos exprimeret: sed et minus apte intelligere valerent, quo fiebat ut tardius ac difficiliter scias tradere possent, qua de re curauerunt sapientes has incommoditates tollere: tradideruntque artificiosum loquendi modum uniformem ac congruum ut omnes conceptus humani demum cuncte doctrine per eadem arte liberius significantur et adiscerentur, **(Notandum)** quod Boetius vocat omnes litteras elementa et non incongrue, sicut enim ipsa elementa principia sunt omnium elementatorum: sic littere principia sunt omnium dictionum et exinde oronum, quo fit ut sicuti ex diuersa comixtione elementorum diuerse fiant elementorum species, sic quoque ex diuersa combinatione litterarum diuersa fit vocum dictionum et oronum representatio, Et has litteras multiplici manerie fore noscimus: quasdam enim hebreas: alias caldeas: alias egyptias: alias grecas: alias latinas: hebrearum litterarum: quas primas dicunt inuentor erat moyses: et sunt numero, 22, Syriorum autem et chaldeorum hebreis litteris numero et sono concordantes solis characteribus differentes litteras Abraas inuenisse creditur, Egyptiorum vero litteras Isis regina Inachi filia de grecia veniens in egyptum reperit: et egyptijs tradidit, Litterarum autem grecarum usus primum Senices repererunt, unde Lucanus, Senices primi fame si creditur ausi Mensuram rudibus vocemque signare figuris, Sed cadmus Agenoris filius grecas litteras ex Senice, id est attulit in greciam, quibus Ipmades in troiano bello tres adiecit, Post que simonides artificialis memorie inuentor tres alias addidit, Latinas vero litteras ut refert Isidorus cui in his maior est auctoritas: Larmentis nympha primo italicis tradidit: verum, id est 17, litteras solum exhibuit que sunt, a, b, c, d, e, f, g, i, l, m, n, o, p, r, s, t, v, postmodum autem, h, littera pro nota aspiratiōis addita est, litteras etiam, q, in processu temporis latini inueniunt loco cuius veteres, c, scribebant, rursus Salustius ludii magister primo, k, adinuenit loco cuius veteres, c, scribebant atque, q, Insuper ex tempore augusti, x, littera adiuncta est, et postremo eiusdem augusti tempore latini a grecis duas litteras mutauerunt, scilicet, y, et z, pro nota greca melius scribenda: quod omnibus adunatis latinum ydionia, 22, litteris integrari manifestum est **(Secundum laboriosum)** In hac parte ostendit quod debent rudes informari post primum grammatice elementa atque elementorum

Capitulum

combinaciones. Et duo facit. naz primo facit qd dictum est. secundo circa hoc eruditionis hō modū tempusq; de- cernit. ibi (Animaduertendum) Et dicit secūdu edificū bene quidem edificium similitudine quadā dictuz. nam sicuti sapiens architectoz domuz cōstruendā ex minimis fundamentalibusq; partibus ordinate itegrat. sic 7 magi

ster ipse eru- diendum ipz singul' doctri- narum parti- culis fūdamē toq; atq; base integrare v3. illud ergo se- cūdu edificū laboriosi cer- taminis. i. stu- dy huius stat .i. firmatur in traditionibus

necnon aliorum philosophorum quos venerabilis cōmendat au- ctoritas. Animaduertendum est autem in huiusmodi vt fideli re- solutiōi subiaceat latina traditio: 7 adiscntis idioma verbotenus explicatū sit. fundamēti. n. tenaci- tatē in his oportet p̄sistere. Nec menstruoso saltu p̄bebes abeun-

.i. scriptis probi. q; pro 7. didimi horum grāmaticorum 7 aliorum. i. grāmaticoz quos auctoritas venerabilis com- mendat. Tūc modū in hō traditionibus obseruādū ostē dit. d. Certe animaduertendū. i. cōsiderandum est. in hō traditionibus statim memoratis vt latina traditio subia- ceat. i. correspōdeat fidelire solutiōi. i. expositiōi 7 decla- rationi: vt. i. ignota per ignotiora vel vñ pro reliquo non interpretent. Et aduertenduz est vt ydioma. i. loquendi proprietates adiscntis sit explicatum. i. declaratus verbo- tenus. i. de verbo ad verbum; eniz pro qz: tenacitatem. i. firmitatem fundamenti. i. grāmaticę: 7 per cōsequēs oīuz aliarum artium oportet. i. oportunuz est cōsistere in his. i. superioribus traditionib; quasi dicat: cū hec ita sint. oport- tunum est vt hec fideliter 7 clare doceant. ¶ Notandū q; nostre grāmaticę plures fuerūt precipui scriptozes si- cut Donatus cuius magister Didimus fuisse dicit in litte- ra positus. Priscianus. Varro. 7 Quintilianus 7 reliqui multi plurimi. inter quos pōt numerari Ennius q; metra cōposuit p̄mus. cui successerunt Anatheton. Sapho. Ar- chilocus. Simonides. Calofonic. Asclepius 7 multi alij quos longū enarrare foret. hoz scripta 7 si non oia: tñ ali qua leuioza post p̄ma elemēta vidēda sunt.

¶ Nec menstruoso) Sic subdit quāto tēpore in hoc secū- do adiscendi ordīne imozandū sit. 7 dicit nec est abeūdū .i. recedendū subaudi a studio 7 certamine predictarum traditionum menstruoso. i. defectuoso saltu. i. cursu lune qui cursus mense cōpletur. Nec est imozandū tantum. i. solūmodo cursu solari. i. anno. per annuz eniz motus solis perficit. sed est imozandum diligenter expleto. i. cōpleto vel toto interuallo. i. motu mercury illius planete 7 non vnico sed eodē. i. interuallo duplicato fere. i. quasi. 7 quia mercurius annis duob; cursum suū perficit qd' duplatis q̄tuor efficiunt: liquet quaten; superioribus doctoz tra- ditionibus q̄tuor annis diligenter sit imozandū. Diligen- ter inq; qz obrusitas. i. ebetudo cuiuslibet operis peragē- di permollit. i. facilitat diligentia. ¶ Notandum lz p̄m p̄m octauo politicoz vtile 7 cōmēdabile sit participare aliquādo liberales artes atq; mathematicas: quaz vsus ordinat ad exercitiū excellentiarū doctrinaz vsq; ad cer- tum terminū. tamen cōtinue 7 assidue exercere se in eis vsq; ad quacūq; perfectionē nōnunq; nociuū est: qz con- tinua p̄sideratio in illis retrahit aut simplr aut pro parte ab vsu virtutis moralis. q̄re est statutus termin; quo ipsis 7 eaz cuilibet erit imozandū. ¶ Notandū sicut iā pluries in philosophicis atq; mathematicis p̄batum est corpora ipsa sidera tam planetaz orbū q; octauū celi qd' Aristote

les primū mobile arbitrat' est. lumen atq; claritateza so- le recipere. ipse enī est fons luminis vt corporis sui testa- tur imensitas qua terrā vt p̄tholomeus docuit centies sexagesies sexies excedit. similiter in eo virtus est vnitis- sima quod corporis sui probat compactio. similiter quo- q; in eo lux est diffusior quod sua in medio orbium osten-

dum est: nec solari cursu tantuz confirmanduz: sed expleto mer- curij interuallo eodēq; fere du- plicato diligenter immozandū. Diligentia enim cuiuslibet ope- ris obrusitas permollitur. Se- necę traditio. in expletio lucani. Virgilij prolixitas. 7 Statij vr- bāitas. dura flacci trāslatio. du-

dit situatio. ve- rūtamen in mo- do receptionis lucis huiusmo- di inter corpo- ra est differen- tia. Nam alia quidem in pro- fundo recipiūt vt sunt corpo- ra transparen- tia 7 diafonica: sicuti sunt fere omnium stella

ruz corpora. Alia in superficie tantū: vt sunt corpora opa- ca: e quozum numero luna est. quocunq; tamē modo sint necesse est vt radioz lucis proiectioni sint obiecta. et quanto magis ab huiusmodi radioz proiectione elon- gantur: tanto magis ab ipsa luce deficiunt quo fit vt lunā solum menstruam. idest defectiuam inter corpora cele- stia existimemus tam quo ad nos q; quo ad rei veritatē. quo ad veritatem quidem cuz terre diametralis interpo- sitione radus lucis illuminetur ipaz obnubilat: qd' in eclī- psi manifestuz est. quo ad nos autem cum noua nobis re- uoluitur. tempus quoq; reuolutionis huius veteres mē- sem nominauerunt a mene qd' defectum sonat. hinc men- struosam lunam dicimus quasi mense quolibet defecti- uam. Volens itaq; Boetius certum terminū in grāmati- ce rudimentis adiscendis constituere dixit nō fore abeun- dum a studio hoc lunari reuolutione lune quā menstruo- sam dixit. scilz mense defectiuā. nec solari cursu: hoc ē. an- no. sol enī vt astrologicis considerationibus iaz dudum demonstratū est die qualibet. 59. minutis 7. 8. secundis in zodiaco fere graditur quib; per. 365. dies cōgregatis atq; ad integros gradus reductis. 360. zodiaci gradus consti- tuunt: 7 his. 12. signa integrantur. quare manifestuz est so- lem totum zodiacum. 365. diebus. qui annuz efficiunt: in- dubie peragrare. neq; etiam illo spacio ab hoc certamine abeūdū Boetius statuit sed imozandū est quatuor ānis quos per mercury motum explicauit.

¶ Senecę traditio lucani (expletio) In hac parte Boeti; ostendit quibus doctoruz traditionibus post superi; me- moratas doctrinas rudes ipsi sunt imbuendi. Et diuidit in duas partes. In p̄ma dicit q; post supradicta in poetaz traditionibus in quibus maior pars grāmaticę cōstituta est ipsi rudes erudiantur. In sc̄da quatenus in rhetoricis institutis que poetrie cōiunctissima dinoscunt postea im- buentur. ibi (Leterozū aut) Et dicit hinc. idest post supra- dicta. sunt indaganda. idest perquirenda. hec scilicet Se- necę traditio. idest editio. lucani in expletio. quoniā añq; librum suum perficeret morte preuentus est. Virgilij p̄- lixitas scilicet in scribendo. statij vrbanitas. i. curiositas. semper eniz rerum vrbanarū scriptoz extitit. flacci scilic; horaty dura trāslatio quia vitiozuz reprebensiuas. Persij flacci editio durior subaudi q; horaty tam stilo q; vitiozū repreensione. Martiani lesio. idest repreensio nō indi- gna imo digna. Nasonis supple Quidy discretio. hec oia indaganda sunt atq; cōmendanda. idest imozanda cel- lule memoriali. idest memoratiue. ¶ Notandum lz ars ipsa poetica inter scenicas compute: atq; Plato poetas

a ciuitate expelli iuberet eo q̄ dicebat eos virtutum ini-
micos: in quo et tunc tullius libro secundo tusculanarum
questionum commendat: nihilominus utilis est si fini de-
bito innitatur atq̄ vsu licito exerceatur. adiscuntur nem-
pe in ipsa verba valde vtilia: Augustino libro primo con-
fessionum teste sententys grauissimis referta. ipsius etiā

studia iuuen-
tutem agunt:
senectutē ob-
lectant. secun-
das res ornāt
aduersis per-
fugium ac so-
latium p̄bent
delectant do-
mi: non impe-
diunt foris: p̄-
noctant nobis
cum: peregrin-
nantur: rusti-
cātur: nec mi-
rum curz et de-
mocratius tra-
diderit bonos
poetas diuiso
quodam spiri-
tu inflamma-
ri ex quo ceci-
nit Quidius.

rior Persij editio. Bartiani nō
indigna lesio. Masonis discretio
sunt indaganda memorialisq̄ cel-
lule commendanda. Ceterorū
que philosophorum prout inge-
nij suppetit capacitas sub non
silencio est pretereunda morali-
tas vt sic sententiosa dictaminis
vigeat serenitas et metrozum flo-
reat iucunditas. Q̄ tullij ve-
nerabilis facundia summis de-
siderijs est collocanda. Cauen-
dum autem est in huiusmodi ne
contingat: vt Iotario continge-
bat. ipse enim triginta annis igno-
rantiam suaz predictorum phi-

Est deus in nobis: sunt et commercia celi. Sedibus etbe-
reis spiritus ille venit. Ipsa etiā poesis rhetorice eloquē-
tie maximum prestat additamentum. quare et rhetorice
coniunctissima est atq̄ pene germana. Est enī vt inquit
cicero finitimus oratorum poeta: numeris astrictior pau-
lo. verborum autem licentia liberior. multis vero ornā-
di generibus socius ac pene par. Cur ergo omnia hec poe-
trias afferre Boetius ipse agnosceret hortatur vt maiorū
vestigia sequentes rudes ipsi poetas summopere ample-
ctentur et hos maxime: quos in textu commemorat: inter
quos Mantuanus vates Virgilius tanto exculit vt opti-
mus poetarum dici mereretur.

(Ceterorum autem philosophorum). In hac parte Boe-
tius ostendit quomodo post grammaticam atq̄ poesim
rudes in rhetorica sint erudiendi. Et diuiditur in duo. nā
primo facit quod dictum est. secundo anthonomasice cir-
ca. M. Tully ciceronis facundiam versandum statuit.
ibi. (Quantum) Et dicit. Etiam ceterorū philosophorū
moralitas non est pretereunda suo silencio: immo est to-
tis nisibus amplectenda. et hoc quantum capacitas. idest
valentia ingenij ipsius erudiendi suppetit: vt sic sereni-
tas: idest splendor dictaminis vigeat sententiosa: idest ple-
na philosophorū sententys: atq̄ iocunditas metrozum
floreat. et inde subdit. Quantum facundia venerabilis.
Tully est collocanda summis desiderijs. quoniam sicuti
Aristoteles inter philosophos. inter poetas Virgilius. sic
quoq̄ ipse Marcus Cicero inter oratores exculit. (No-
tandū circa hoc qd̄ dicit: vt sic dictaminis sententiosa et.
Cicero ipse et reliqui qui rhetoricam docuere fassi sūt elo-
quentiam sine sapientia obesse plurimum et prodesse nū-
quā. sapientiam vero sine eloquentia plurimum profuis-
se. hoc iniquum arbitantes eloquentiam non debere in-
dicari atq̄ laudari verborum solo splendore: sed secundū
grauissimas sententias a vera sapientia sapiēter elicitas.
Parum ergo substantie vel virtutis aut solide pulchritu-
dinis orationi afferre videtur: qui solum rhetorice et elo-
quentie vacat. veluti qui nuda ex aliens preciosasq̄ ma-

teria verba ligat. q̄ de re Marcus Cicero in eo libro quez
de oratore ad quintum fratrem edidit: et ipse Quintilianus
cum de institutione oratoria ageret rarum aut nullum fa-
tentur optimum esse ea etate oratorem cuius rei asserūt
non insulsam cām. nam oratorem in omni sapientie gene-
re persuadere oportet: vt sic que alibi didicit cū splendore

dicendi profe-
rat et bene qui-
dem. quo enim
pacto in sacris
litteris persuas-
debit q̄ eas nū-
q̄ legit: aut q̄
in naturalib⁹ q̄
Aristotelem re-
liquosq̄ philo-
sophos nō vide-
rit: certe nullo.
Lōiungēda est
ergo sapiētia cū
dictamine vt sic
qd̄ in aliena do-
ctrina concipi-
tur sub decore
rhetorico profe-
ratur.
(Cauendum
autem est et.)
In hac pte Boe-
tius cautelā circa omnia predicta subiungit innuens per
eam superioribus doctrinis ardue diligenter atque cum
profectu inuigilandum. Et tria facit. primo ipsum incon-
ueniens precauendū ostendit. secundo predicta epilogat
concludendo. ibi. (Ecce quantum et) Et dicit cauendū
est autem in superioribus traditionibus. et circa eas ad-
piscendas ne id contingat alicui quod contigit. idest eue-
nit Iotario sic dicto. ipse enī scilicet Iotarius tradidit igno-
rantiam suam imbuendam. idest erudiendaz gymnasijs:
idest studijs predictorum philosophorum subaudi tam
grammaticorum q̄ poetarum et rhetorū. 30. annis. idest
spacio. 30. annorum. Cum vero dies vt precesset scholarib⁹
mediocribus subaudi eos erudiendo aduenisset: scilicet
post expletum studium. 30. annorum: asserbat. idest affir-
mabat se dubitasse diutius cuius vxor esset Eneas: quem
supple Eneam inuenisset in serenitate carminis dico emi-
stigiorum. idest versuum imperfectorū Virgili. Et rur-
sum idē Iotarius requisitus. idest interrogatus a quodā
suorum discipulorum qualiter. idest qua mensura posset
vertere versu. idest in versu primam syllabam huius di-
ctionis magister. Respondit subaudi Iotarius absurdus.
idest inconueniens fore abbreviari. idest corripī scilicet in
metro primam syllabam tanti nominis. sed supple arbi-
tratus est eam pronounciari acuto accentu. i. platiōe lōga.
estimabat enī ob honoris causam absurdus nimīū pmā
syllabaz eius corripī. Tunc epilogando cōcludit dicens.
Ecce quātūz tēpus. q̄. 30. annos: et q̄tū expense perdidit
obtusitas. i. bebetudo dure cervicis. (Notādū qm̄ oīs
cognitio teste Tullio in dialogo ad hortensium multis ē
obstructa difficultatibus. Est. n. et i ipsis reb⁹ obscuritas: et
in iudicys nostris ifirmitas. qua ex re Socrates ipse nihil
se scire dicebat. Inuigilādum est igit studio sine desidia:
quēadmodū veteres ipsi sapiētie studuerūt vt sic q̄tum
mēs imbecilla atq̄ cervicis excludit obtusitas tantūz in-
gis atq̄ diligēs vigilātia adducat. sic Socratis memora-
ti fuere studia. qm̄ vt Valerius li. 8. adiscere quotidie non
desistebat. De pictagora etiā fert q̄ doctrinis iugiter issi-

dicendi profe-
rat et bene qui-
dem. quo enim
pacto in sacris
litteris persuas-
debit q̄ eas nū-
q̄ legit: aut q̄
in naturalib⁹ q̄
Aristotelem re-
liquosq̄ philo-
sophos nō vide-
rit: certe nullo.
Lōiungēda est
ergo sapiētia cū
dictamine vt sic
qd̄ in aliena do-
ctrina concipi-
tur sub decore
rhetorico profe-
ratur.

(Cauendum
autem est et.)
In hac pte Boe-

tius cautelā circa omnia predicta subiungit innuens per
eam superioribus doctrinis ardue diligenter atque cum
profectu inuigilandum. Et tria facit. primo ipsum incon-
ueniens precauendū ostendit. secundo predicta epilogat
concludendo. ibi. (Ecce quantum et) Et dicit cauendū
est autem in superioribus traditionibus. et circa eas ad-
piscendas ne id contingat alicui quod contigit. idest eue-
nit Iotario sic dicto. ipse enī scilicet Iotarius tradidit igno-
rantiam suam imbuendam. idest erudiendaz gymnasijs:
idest studijs predictorum philosophorum subaudi tam
grammaticorum q̄ poetarum et rhetorū. 30. annis. idest
spacio. 30. annorum. Cum vero dies vt precesset scholarib⁹
mediocribus subaudi eos erudiendo aduenisset: scilicet
post expletum studium. 30. annorum: asserbat. idest affir-
mabat se dubitasse diutius cuius vxor esset Eneas: quem
supple Eneam inuenisset in serenitate carminis dico emi-
stigiorum. idest versuum imperfectorū Virgili. Et rur-
sum idē Iotarius requisitus. idest interrogatus a quodā
suorum discipulorum qualiter. idest qua mensura posset
vertere versu. idest in versu primam syllabam huius di-
ctionis magister. Respondit subaudi Iotarius absurdus.
idest inconueniens fore abbreviari. idest corripī scilicet in
metro primam syllabam tanti nominis. sed supple arbi-
tratus est eam pronounciari acuto accentu. i. platiōe lōga.
estimabat enī ob honoris causam absurdus nimīū pmā
syllabaz eius corripī. Tunc epilogando cōcludit dicens.
Ecce quātūz tēpus. q̄. 30. annos: et q̄tū expense perdidit
obtusitas. i. bebetudo dure cervicis. (Notādū qm̄ oīs
cognitio teste Tullio in dialogo ad hortensium multis ē
obstructa difficultatibus. Est. n. et i ipsis reb⁹ obscuritas: et
in iudicys nostris ifirmitas. qua ex re Socrates ipse nihil
se scire dicebat. Inuigilādum est igit studio sine desidia:
quēadmodū veteres ipsi sapiētie studuerūt vt sic q̄tum
mēs imbecilla atq̄ cervicis excludit obtusitas tantūz in-
gis atq̄ diligēs vigilātia adducat. sic Socratis memora-
ti fuere studia. qm̄ vt Valerius li. 8. adiscere quotidie non
desistebat. De pictagora etiā fert q̄ doctrinis iugiter issi-

Capitulum

stebat. vnde et eunodius ait. Artium magister est instantia. Nouerca eruditionis est negligentia. Dinc Latho morali monuit. Instrue preceptis, animum ne discere cesses. Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago. Non sic Iotarius cuius mores precauendos Boetius asserit. Die nempe licet annis. 30. studio incubuisset: nulla tamen scientia conualuit:

cum se recipere tem vt decuit tradenti concordia non sociant. ¶ Notandum virgilius post multa atq; diuersa sua opa tandem eneidem aggressus est.

Librum quidem nominibus ac rebus grecis et latinis communez. reliquitq; in eo morte preuentus quedam imperfecta. et ob ea igni ipsius concremari iussit. sed istud haud factum est. Augustus vero iussit tuccam atq; varrum viros ea etate excellentes hac lege ipsum emendare vt superflua demerent: nil adderent tamen. vnde et semiplenos inuenimus eius versiculos quos emistigia dicunt. De qua re sulpitij carthaginensis extant huius versus. Iusserat hec rapidis aboleri carmina flammis Virgilius phrigium que cecinere ducem. Tucca vetat varrusq; simul. tu maxime cesar Non sinis: et latie consulis historie etc. Et in his emistigij iotarius ipse imbecilla mente eneaz reperiens ipz vxorem fore cuiusdam estimabat nesciens phrigie ducem. Anchise patre venere matre procreatum eneam. ¶ Nota ceruix proprie posterior pars colli est: et quandoq; accipitur pro superbia. quandoq; pro toto capite: et hoc modo hic capi potest cum dicitur dure ceruicis. idest duri capitis ad recipiendum alta doctrinarum.

¶ Completo autem non indebite. ¶ Hec est secunda pars secunde partis principalis huius primi capituli in qua postq; Boetius ostendit quibus primo ab infantia imbuendi sunt iuuenes: nunc declarat in quibus erudiendi sunt secundo. scilicet in ipsis primordialibus logice artis institutis. Et diuiditur hec pars in duas partes. In quarum prima se prioribus continuans vt informandos et erudiendos attetos faciat logicam apte commendat. In secunda ordinem modumq; in logica proficiscendi demonstrat. ibi (Ad huius) ¶ Prima in duas. nam primo dicenda dictis continuat. secundo logicam commendat. ibi. (Scientie in qua.) Et dicit q; completo et pertransito non indebite subaudi sicuti iotari? ipse sine fructu: sed diligenter rudimeto. idest noua instructione huius gymnasi. i. studij grammaticae scilicet et poetrie atq; rhetorice procedendus est ad limina. i. introitus scientie que maioris est inquisitionis. i. inuestigationis. Tunc ad commendationem ipsius logice accedit. ibi. (Scientie in qua) Et diuiditur. nam primo commendat ipsam quo ad se totam. secundo quo ad partem. ibi (Quid autem cognitione). ¶ Primo commendat ipsam totam vno modo. secundo alio modo. ibi (Hec est in qua.) Et dicit. post predicta accedendum est ad limina scientie maioris inquisitionis. Scientie in qua quam nouimus solaz esse indagatricem veri et falsi. et hec est ipsa logica cum verum et falsum non indagantur nisi argumentatione mediate. sola autem logica arguere docet. quare et ipsaz solaz inuenimus sciam scientiarum per antonomasiam ratione communitatis eius atq; administrationis administratur nempe oibus scientijs et ea re commentator ipsam modum sciendi vocat cum dicit. Impossibile enim est scientiam simul querere atq; sciendi modum. lz hoc alig

solum de logica vtente itelligant. scientiaz inq; scientiarum obstipantes. i. circueunt titulo. i. honore subtilitatis subiecta. i. obiecta aliarum scientiarum. Post hec commendat eam alio modo et dicit. hec scilicet logica. inq; est domina scalaris. idest gradualis per ipsam enim ad culmina oibus aliarum scientiarum ascenditur cum ipsa ad omniu me-

est in quas scalaris domina que penetranti vestius natura ad scientiarum quarumlibet fastigia prebet incrementa virtutis. Quid autem lucidius cognitione quin que vniuersalium que est triuialium scientiarum magistra: quadriualiumq; potentia: collateralium

tutum scilicet attingendi. et hoc natura vestiu. idest premissarum scilicet maiorem et minorem extremitates vestes per simile. sicuti enim vestes ipse corpus circundant atq; contegunt: sic et premissae conclusionem ipsam includunt. Quae ex re dictum est q; ipsis premissis positis et concessis necesse est aliud scilicet conclusionem euenire ex his que posita sunt et concessa. Tunc commendat ipsam quo ad partes. Et dicit. sed quid est lucidius cognitione vniuersalium. idest ea parte logice que de vniuersalibus est que scilicet cognitio est magistra. idest magistratum tenens triuialium artium. idest inter triuiales artes que sunt grammatica logica rhetorica. q; pro et est potentia. idest vis quadriualium artium scilicet arismetrice geometrie astrologie et musice. ipse namq; steriles mute atq; impotentes sunt sine logica. q; pro et ipsa est plenitudo artium collateralium scilicet omnium aliarum. ¶ Notandum logica inter artes liberales secunda ponitur quamuis Boetius ipsam post rhetoricam moneat adiscendam. Et rationalis dicitur. ipsa enim diffinire docet atque diuidere verumque a falso discernere. necessaria certe et utilis ars. quia secundum hugo. in didascalicon per eam subtilibus obiectionibus latens veritas reperitur. Hanc sapientissimus Salomon in proverbijs adiscendam admonet dum nos hortatur vt intelligamus sermones prudentie versutiasque verborum: necnon parabolas et obscurum sermonem. et dicta sapientum simul et enigmata. que omnia vt hieronymus ad magnum oratorem ait. dyalectica sunt. Augustinus etiam inter ceteras artes logicam commendat quia exercitiora potioraq; reddit ingenia. Hec nempe disciplina est: vt dicit Isidorus libro. 2. que ad differendas rerum causas est adiuuenta. quapropter scientia scientiarum est sine qua nulla aliarum scientiarum perfecte haberi potest. ¶ Notandum q; vniuersale est quid vnum verum in multis. et hoc duplici quidem ratione. physica scilicet atq; logica. physica nempe ratione est ipsa communis natura apta nata in multis reperibilis et ab eisdem participabilis equaliter vt humanitas secundum quam dictum est q; participatione speciei plures homines sunt vnus homo ex natura rei. et ibidem. Hec nus quidem potentia multas in se habet species: actu vero nullas. Logica vero ratione est ipsa vniuersalitatatis intentio prout intellectu conficitur vt genus species etc. et secundum hanc dictum est. Intellectus est qui facit vniuersalitatem in rebus. Et sunt harum intentionum vniuersalium quinque maneries. vna quidem genus. species alia. tertia differentia. quarta proprium. accidens quinta. quarum certe cognitione nihil vtili? existit. quapropter et eadem

nihil lucidius, vtilius inquā tam ad predicamentorū Aristotelis doctrinam: cum nihil in ipsa coordinatione predicamentali situetur nisi aut genus aut species etc. Descendenti enim a genere generalissimo ad speciem specialissimam plato iubet quiescere. Similiter ad diffinitionis assignationem. cuius diffinitio quid est esse rei indicet. Esse autem rei nihil

aliud quā sua generitas est: quas certe differentia generi adueniens constituit. et ex his diffinitio integratur: et rursum ad ea que in demonstratione sunt vtilia: videlicet diffinitio et reliqua. In textu ibi rudimēto: id est nouo iudicio noua in structioe. et de a rudio. is. Itē ibi. limina. limen terminus domus vel ediū

est. limes vero regionum. vnde Prosper angusto virtus limite celsa petit. Itē ibi fastigia id est altitudines summities. Est etiam fastigium honor. **(Ad huius autem imperialis.)** In hac parte postquam Boetius logice commendationem premiserat. nūc vero qualiter in ea erudiendum sit manifestat. Et diuiditur in duas partes. In prima ordinem in ea procedendi demonstrat. In secunda vero modum procedendi circa ordinem ipsum subiungit. secunda ibi. **(Ad istorum et ceterorum.)** Prima in duas. nam primo facit hoc quod dictum est circa logicam positiuam. secundo vero circa sophisticam siue priuatiuam. ibi. **(Huius autem imperialis.)** Prima in duas. nam primo facit hoc circa terminos cathegorematicos. secundo circa sincathegorematicos. ibi. **(Terminorum autem.)** Prima in tres secundum tres ordines circa eam obseruandos. Et dicit primo scandendum id est gradatim ascendendum est ad apicem id est summitatem. huius domus imperialis scilicet logice. hoc ordine scilicet quod sequitur. quoniam cognitio intrinseca terminorum scilicet implexorum vti nominis et verbi subiecti et predicati. et hoc quo ad primum ordinem. quod pro et copulatio. id est vnio non latens eorum scilicet terminorum predictorum in propositione. et hoc quo ad secundum ordinem. quod pro et conexio. id est coniunctio non indigna propositionum scilicet in syllogismo. et hoc quo ad tertium ordinem. hec supple predicta omnia sunt in introitu logice apponenda. id est applicanda rudibus. **(Notandum quod intrinseca cognitio terminorum de qua in littera nil aliud est quam nosse quod sit nomen et quod verbum apud logicos: et qua manerie propositionem ingredi valeant. quod quod terminus communis: et quod singularis: et quod genus: quos terminos implexos dicimus.)** Copulatio vero horum nil aliud est quam eorum in propositione apta positio atque tunc complexione ingrediunt. rursum propositionum conexio syllogismus est siue sit cathegoricus siue hypotheticus simpliciter dictus. demonstratiuus probabilis vel sophisticus. De quibus omnibus abunde in libris Aristotelis porphirij atque Boetij tractatum est. Verum quod diuerse atque varie huius propositionum conexiones minime fieri

possunt sine sincathegorematicum noticia que propositiones tam in qualitate quam in quantitate diuersificant. terminosque ipsos cathegorematicos nunc ampliant nunc restringunt nunc artant aliaque et alia faciunt que in logicis instituta sunt. qua de re Boetius horum notitiam pretereundam minime monet: rone atque exemplo dicta confirmas.

ferrime ab his sophisticavincen te detentum vidimus: et indeceter a suorum collegio sequestratum. Quid vltius: angustia pudoris confusus: quod prius cen sebat indignum eloquio: postea sociatim mendicabat. Huius autem imperialis domine fimbrijs dotata ars sophistica: petulantiaio confusa: nugatorieque loquacitatis eulogio perusa: mulieris fuce vultu perfusa barbaras nationes obliquo fidere respiciebat: quas in commentarijs Alexandri et nostris nouimus decoratam et translatione perfectam

sophisticam sed et cuiuslibet logice parti. Deinde exemplo predicta confirmat dicens. certe nouimus Trebatium virum prudentem: sed iperitum in hoc. scilicet perisse. id est transiisse sub silentio. id est nulla facta mentione notitia horum. scilicet terminorum quasi scias indignas relatu. sed die conflictus. id est disputatois adueniente vidimus eundem detentum. id est ad metam redargutiois deductum miserime ab his. scilicet sincathegorematicis sophisticis. scilicet arte vincete. et vidimus eundem indeceter. id est opprobriose sequestratum. id est diuisum a collegio suorum. scilicet sociorum. quod vltra subaudi accidit. idem trebatius angustia confusus. id est turbatus mendicabat. id est medicado ipetrabat postea sociatim. id est per socios illud quod censebat. id est reputabat prius indignum elogo. scilicet notitiam terminorum sincathegorematicorum. **(Nondum sincathegoreuma. id est significatiuum a sin. id est con et cathegoreuma. vnde omnes alie partes oronis a noie et vbo secundum logicos dicuntur sincathegoremata. Nondum fantasia est de cognitiois spes in aio figurata. sed fantasma est de icognitiois. et hinc tractu est vt sophistica fallacia dicat fantasia: cui appareat aliud quam sit. sunt enim sophistici elenchi non veri elenchi: quibus ita videatur: sed paralogismi. primo elenchorum.)**

(Huius autem imperialis domine.) Postquam Boetius ostendit in superiori parte modum procedendi circa logicam positiuam. nunc facit hoc idem circa ipsam logicam sophisticam. Et dicit. autem pro certe. ars sophistica. id est ars illa que est de sophisticis elenchis dotata. id est decorata fimbrijs. id est extremitatibus que fimbria premissarum dicuntur. et bene consonum illi est quod supple primo dixerat. que penetranti vestium non etc. huius domine. scilicet logice imperialis etiam confusa. id est plura petulanti. id est supbienti audaci lasciuienti et iportune potenti aio. et hec omnia bene posita sunt ad sophisticarum cautelas insinuandas. Dicit enim. huius sophistica confusus atque plixu in disputando more vt nemo suas rones intricatas repetere valeat. si sit petulans atque audax vt vult Aristoteles in elenchis. et sequitur. quod pro et. perusa. id est perfecte vsa eulogio. id est testimonio nugatorie. id est fecte loquacitatis. id est garrulitatis. etiam cautela sophisticarum est vt loqui multiplicet vt sic a circumstantibus docti videantur. quod pro et. perfusa. id est irrigata vultu. id est ostentatione fuce mulieris. id est apparatus

Dicit enim. determinationes. id est signa tam vniuersalia quam particularia etiam reliqua terminorum. quas scilicet determinationes appellamus sincathegorematicas. id est significatiuas sunt improprie memorabiliter. Et rationes subdit dicens: quoniam deseruiunt non parum: imo multum sophisticam fantasie. id est illi pti logice. et subaudi non dum

Capitulum

vere sapientie quibus non sit. respiciebat barbaras. i. ignaras nationes videre. id est oculo obliquo. quia. s. artem nouimus decoratam in cometarijs alexandri. subaudi peripatetici: et nostris supple cometarijs. quibus etiam perfectas. i. completam translationem subaudi hac qua de greco ipsas in latinum vertimus nouimus curadam summopere. i. diligenter.

¶ Nota. dum sophistica ars duplex est. nam quedam docens est: altera vero verens. Docens quidem que docet cognoscere syllogismum sophisticum eiusque principia causas et passiones. Et hec est vera scia

sumope eē curādā. Ad istorum et ceterorum perfectionem triplici solemus uti recordatione: quarum prima est vocalis: scilicet mentalis: tertia vero communis. vocalis sophisticum facit: mentalis iudicium: communis si continuata fuerit facit perfectum. vocalis cecitatem: mentalis sciā: communis usum. usus autē ad magistrum properare festinat. Sicut enim

verusque habitus demonstratione acquiritur. Alia autem virtutes per quam syllogismo sophistico utimur ad disputationes. Et de hac in proposito. hanc tamen utendam Boetius minime commonet sed ad versutias deceptionesque euadendas sophisticas summopere adipiscendam suadet. ipsa enim nulla sapientia est: sed in loquendo deceptio verborum intricatio apparatus sapientia non exiit. De hac Gregorius loquitur cum dicit. Syllogistica inquit disputatio quid aliud est quam verbis contedere. et audientes subuertere: et in ea ut Augustino placet victoria verborum et ostentatio ambitiosa queritur. nec modo tardos sed plerumque ingeniosos decipit. quapropter in libro de doctrina christiana usum sophisticum disputandi dicit execrabilem libidineque rixandi: studende tamen sunt versutie non ut quisque exerceat sed ut valeat summopere precauere. **¶ Item** fimbria fimbrie dicitur extremitas vestis vel filium quod appenditur in decorem vestium. hic vero capitur aut pro extremitatibus syllogisticis per similitudinem: vel appendiculis logicalibus quibus utitur sophista in suis argumentis. Item eulogium sapientia vel bona fama vel testimonium dicitur. Item fucus color est adulterinus inde fucata ut dicitur papias depicta tincta adulterino colore contaminata ficta non vera apparentia.

¶ Ad istorum et ceterorum. In hac parte Boetius postquam ordinem procedendi in ipsis primordiis logicalibus ostendit. nunc vero circa ordinem ipsum modum atque normam obseruandos subiungit. Et diuiditur in duas partes. nam primo facit quod dictum est. secundo cuidam tacite quoniam respondet. ibi. **¶ Si vero** Prima in duo. nam primo modum ponit quo in acquirendis logicis institutis utendum sit. secundo vero tres effectus ex hoc procedentes ostendit. ibi. **¶ Vocalis.** Et dicit quod nos solemus uti triplici recordatione ad istorum scilicet supradictorum ac ceterorum scilicet dicendorum perfectionem. vult dicere in omni scia adipiscenda triplici utimur recordatione. quarum prima est vocalis. i. nuda dictionum retentio. secunda mentalis. id est vocum sententiarum recordatio. tertia communis. s. ex voce et sententia consistens. et subiungens effectus harum trium recordationum tria facit per ordinem. nam primo primos tres effectus ponit. secundo secundos tres effectus subiungit. tertio tertiam recordationem pre ceteris confirmat. secunda ibi. **¶ Vocalis cecitatem** tertia ibi. **¶ Si cur enim** Dicit ergo quod recordatio vocalis facit sophisticum. i. apparentem quoniam nuda voce aures replet quod nominis ignorans. Mentalis facit iudicium. i. certitudinem. alia littera habet rudem. quoniam facit intellectus inter verum ac falsum discernere cuius impotens sit hanc

discretionem voce significare. Communis vero scilicet quod tam vocum quam sententiarum est si fuerit continuata. scilicet comparando rem ad vocem facit perfectum subaudi in arte. quoniam sicut ipsa mentali recordatione conceperat: sic vocali comparata voce significat. Exinde ponit secundos tres effectus prefatarum recordationum. Et dicit. vocalis

prudencia sine iustitia parum vel nihil prodest: iustitia autem sine prudentia multum: sic scia sine usu prodest parum: usus autem sine scia prodest multum. Si vero bone idolis scie trunculus totus nequeat seriatim comprehendere orationem: saltem primam capiat perficiatque donec gradatim procedendo continuus producere possit effectus.

recordatio generat cecitatem. i. hominem ignorantem. quibus enim voces ipsas cognoscat. virtutes tamen ipsarum vocum minime recordatur. quod propter de facili paralogizat. primo elenchorum. Mentalis generat sciā. i. hominem scientem reddit sed impotentem: cum ea que mente nouerit verbo explicare non queat. Communis vero recordatio usus generat. quod potentem facit: sicut enim natura facit habilem: ars facilem. sic quoque usus. uti victorino visus est potentem reddit. usus autem festinat. i. accelerat properare ad magistrum. quare de primo ad ultimum cōis recordatio ad magistratum festinat. et hoc confirmans per se subdit. sicut enim prudentia parum vel nihil prodest sine iustitia. iustitia autem sine prudentia multum. sic scia sine usu prodest parum. usus vero sine scia multum. **¶ Notandum** circa hoc quod dicit prudentia sine iustitia parum vel nihil prodest. Cuius ratio est: quoniam iustitia omnium aliarum virtutum est preteritua. malorumque omnium destructiua. quare et plus ceteris mundo necessaria. primum est philosophi. s. ethicorum ubi dicit. iustitia est quodammodo omnis virtus. et subdens rationem dicit. Et eo quod includit in se actus omnium virtutum. Et tullius. li. 3. officiorum. iustitia est vna omnium virtutum reginamque virtutum. Scdm patet quoniam ipsa est omnium malorum inhibitiua. ergo per locum ab oppositis. In iustitia est malorum permissiua: quare est perfectum malum. perfectum autem malum seipsum destruit. quarto ethicorum. ergo et. Tertium autem declarat. per iustitiam tutam inocentiam. puniunt malitia. frenant audaciam. atterunt superbiam. secura reddunt omnia. que hec virtus scdm Isidorum. s. ethimologiarum non immerito regina nuncupatur. quapropter Augustinus libro secundo de ciuitate dei. c. 18. de ipsa iustitia plenissime tractans concludendo dicit. Docet verissimum est sine iustitia rempublicam regi non posse. et pro tanto. Tullius asseruit quod nil est tam amicum ciuitati vel regno quam iustitia. ob quas res ceterae virtutes sine ipsa parum aut nihil profunt. Atque simile est de usu atque scia. nam ut dicit Seneca: nihil odibilius est scia ubi sola est: intelligens ipsas parum aut nihil prodesse sine usu eius. quod bene subdens idem Seneca inquit. Quid enim prodest scientibus consumere dies in his que nec domi nec militie nec foro nec in curia neque alicubi profunt nisi duntaxat in scholis: scia ergo sine usu nihil prodest atque ifecunda est. ipsa enim usu sumit incrementum et exercitio sicut ars quolibet. ff. de legatis. 3. l. legatis. s. ornatricibus. Quod si scientia ab usu disiuncta fuerit certe vilius est usus expertis artis quam ars que sui usum non habet ut refert polycrates libro 5.

¶ Si vero bone selētie Dicit Boetius antipophorizando cuidam tacite respondet questionem. Posset enim aliquis dicere. O Boeti congruum bene est adiscere volenti singula que monueras mente capere. sed quid cur ea omnia ordine quo tu disposueras retineri tum ingenij paruitate: tum etiam alia quamvis occasione minime valebunt.

Cui respondens ait. certe si tirunculus. i. nouus scholaris nequeat. i. non valeat cōprehendere seriatim. i. vtiliter in-
tente sedulo totam orationem: idest lectionem bone scien-
tie rapiat. idest potenter capiat saltem. idest ad minus pri-
mam prononciationem. et hoc procedendo gradatim sub-
audi primo parum: secundo plus capiendo et hoc tādū do-

nec ipse tirun-
culus possit p-
ducere. i. ppa-
lare effectum
continuu. i. ora-
tionem totam
¶ Notanduz
q̄ aia ipa a sue
creationis pri-
mordio: vt in
aristotele secū-
do de aia visū
ē. facta ē sic ta-
bula nuda in

qua nihil depictum est: depingi tamen apta nata. Nec autē
depingēdi aptitudo nō tumultuoso strepitu neq; magna
confusāq; specierum mole a principio in actum reducē-
da est: sed passim atq; gradualī ordine scientiarum floscu-
lis adoznanda: reficitur enim intellectus atq; tandem fida
conceptorum seruatrix memoria et laboris pars maxima
detrahitur. si non vno spiritu audita lecta conceptaq; pas-
sim memorie demandetur: diuturno etiā iugiq; hoc labo-
re mens animusq; cōficietur. nam que concepta sunt nisi
repetita fuerint fluxa veluti et caduca euanescent. ¶ No-
ta tiro grece latine fortis dicitur. ide hic tiro. nis: idest no-
uus miles nouiter electus ad militiam: quia fortis ad hoc
eligi solet: et per similitudinem tiro dicitur glibet ignarus
et rudis cum aliquid exercenduz aggreditur. inde tiruncu-
lus diminutiuum. Item saltem cōiunctio aduersatiua est
cum diminutione et est tractum a captiuis qui loqui pre ti-
more non valentes dicebant saltem: quasi dicerent vt vi-
tam et salutem non amitterent.

¶ Uisus autē leuitatus scientys. ¶ Hec est tertia pars scōe
partis pncipalis huius pmi capituli: in q̄ Boe. postq̄ ostē-
dit i qbus ipsi pueri pmo imbuendi sūt: et in qbus secūdo:
nunc vero oñdit in qbus tertio instruendi sunt. Et vult q̄
post supradicta que omnia sunt quasi rudimenta sciarum
erudiendi sunt ipsi scholares in scientys: que maioris sunt
ingstitiōis: videlicet in scia vniuersaliuz et pdicamētoꝝ rē.
Et diuiditur hec in duas partes. nam pmo ponit modum
atq; ordinem: qbus circa partem logice magis speculabi-
liorē sit insistēdū. scōo qōdam p̄us dictū repetit vt pcedē-
tibus addat. ibi. ¶ Nec vuz hec. ¶ Prima in tres scōm tres
ordines librozū circa hanc partē. necessariorū. i. vniuersa-
lium atq; predicamentozū ex parte vna. diuisionū atq; to-
picorū: Boety ex parte alia. et post hoc oīum reliquozum
librozum noue logice Aristot. s. priorum posteriorū rē. se-
cūda ibi. ¶ Nostris quoq; tertia ibi. ¶ Aristot. quoq;. ¶ Pri-
ma in duas. nam pmo erudiendū monetur in libris pre-
dicabilium porphiry. secūdo ex vtilitate sui ipsa predica-
bilia recommendat. ibi. ¶ Quantum. ¶ Et dicit. Uisus sci-
entys leuitatum. i. leuium documentozū subaudi que le-
uiter ducunt in cognitionem logice: attendendū est de spe-
culatione. idest speculatiua consideratione porphiriana:
idest porphiry quinq; vniuersalium: scilicet generis et spe-
ciei rē. de quibus sunt oēs scientie. primo posteriorū: que. s.
vniuersalia vocant̄ ab Aristotele. s. primo posteriorū mon-
stra. i. res extra naturā. existētes vniuersalia dico necessa-
ria. i. vtilia ad cathegozias. i. predicamēta Aristotelis. que
vniuersalia nos Boetius patefecim. idest declarauimus

bis in cōmētarijs nris. et hoc luce expōnis. i. declaratione
expositoria. deinde vniuersaliū sciam ex sui vtilitate com-
mēdat. Et duo facit. nā pmo facit qd̄ dcm̄ est. secūdo erro-
res ab eadez remouet. ibi. ¶ Nōne lralis. ¶ Et dicit. Quātū
vtilitat̄ habet̄ in his. s. vniuersalib⁹ si cognoscant̄ noticia
itrifeca. i. itranea. ¶ Postea errozē remouēs dicit. nōne. i. nū-

cognitio. ¶ Nōne litteralis sofro-
nici facultas ē vicio notāda: in-
q̄. ¶ Nra quoq; volumia stili sce-
mate decorata nō sūt omittēda.
aristotelis quoq; rota succincta
breuitas: lz voce tediosa: nō tñ i-
fructuosa. malui enim potius fi-
deli deseruire translationi q̄ ar-
rogantie reprebendi temeritate

tem faciūt: in horuz vniuersaliū doctrina penitus abolen-
da est atq; verborū vis attendenda. ¶ Notanduz prout re-
fert aristoteles in multis passibus. opio Platonis fuit ipa
vltia eē essentias p se exites et ab ipsis singularibus separa-
tas scōz eē. dātes tñ nomē et rōnē ipsis singularib⁹. quā q̄
de opinionē platōis tanq̄ erroneā atq; vere phie dissonā
Aristoteles ipse i. 7. metha. multū ipugnat rōnib⁹: q̄re ipaz
ridiculo tenēs pmo posteriorū ingt in hūc moduz. Gaude-
ant genera et spes. qm̄ si sic sunt subaudi quēadmoduz pla-
to posuit: mōstra sūt. q̄ propter in phemio de aia dicit. vltē
s. platicum nihil ē aut ē posteri⁹ suis singularibus. et ad
hoc ppositū locutus est Boe. cū dixerat: que ab aristotele
monstra vocant̄. subaudi in derisionē Platonis. ¶ Item
cathegozia est pdicamētū vel pdicatio vel significatio. vn-
de pdicamēta aristot. cathegozie dicunt̄. ¶ Nostraq; vo-
lumina. In hac parte tangit scōm ordinem librozū in hac
parte adiscēdoꝝ. Et dicit et volumina nra. s. per nos facta
vti est liber diuisionū atq; liber topicorū dcorata scemate
i. nobilitate stili nō sūt omittēda post lectiōez vltium. q. d.
qm̄ in his magnū emolumentū p̄sistit. vñ scema scematis
neutri generis nobilis honor dignitas corona vel ornamē-
tū significat. vnde iuuenalis. Scemata qd̄ faciūt rē.

¶ Aristotelis quoq; succincta. ¶ In hac pte Bo. ponit ter-
tium ordinē librozū in hac parte adiscēdoꝝ. Et diuiditur
in duas partes. nā pmo facit qd̄ dictū ē. i. scōa ipos libros
auctoris nobilitate cōmēdat. ibi. ¶ Quid. n. aristotelis. pipa-
retici. ¶ Prima i duas. nā pmo facit qd̄ dictū est. secūdo
cuidaz tacite questiōi que ex prelibatis elici posset rñdet
ibi. ¶ Malui vero. ¶ Et dicit et breuitas. alia littera bz ve-
ritas succincta. subaudi qm̄ plus snia q̄ v̄bis abūdabat: lz
tediosa voce. idest tedium generatiua ppter duritiā tras-
lationis: nec tamen infructuosa subaudi sententiaz vber-
tate supple non est omittēda. Ex his antez verbis posset
quis occasionem querēdi sumere. cur tam duro atq; icul-
to stilo tanti philosophi verba verterit: et sic equo scemate
atq; stili alacritate quibus in greco iacet haud quaquam
trāsferēbat. Cui Boetius. certe malui: idest magis vo-
lui subaudi ego Boetius deseruire fideli translationi vt
sic verbum verbo commutarem q̄ reprebendi temerita-
te: idest presumptione arrogantie: idest superbie. inde cō-
mēdat doctrinam aristotelis. enim pro quia quid est se-
renius. i. trāquillius lucida veritate aristotelis. q. d. nihil.
¶ Notandum vti refert Laerti⁹ aristoteles platonis di-
scipulus plurimos libros tū i logicis: tū i phificis. tū q̄q; i
mathe. atq; alijs scripsit: vt sic librozū nūer⁹ tricētos ascen-
dat: atq; alibi dcm̄ ē ipz tractat⁹ mille edidisse: q̄z tñ volūi

Capitulum

num aut translatorum inopia aut alia quadam occasione copiam omnem non habemus. ex his tamen que ad nos deveniunt ex logicis sunt liber cathegoziarum, piberménias, ppoz analeticoz, topicoz, elencoz, quorum lz fuerit durus interpretis: veritate tamen refertissimi existunt. que ex re dcm est. q ab Aristotele recedit a veritate recedit. Auerrois, natura, n. z idem

ingit Auerrois igeneravit nobis viz illum vt per eum secreta phie nobis reuelaret, quapp no imerito nature regulam ipsuz appellare phas e De quo vtili Aristotele platonem diuinitatis secretarium sepins cla-

Quid enim Aristotelis lucida veritate serenius? Nec duz hec geruntur, grammaticæ fructuositas nullatenus est oblinquenda: per eam enim cuiuslibet artis comendabilis redditur possessio iucunda. Rhetoriceque lepos: quadriualius quoque bonos studij comparatione acquisita pro posse non debent omitti. In his autem studij proterui-

mitasse legimus cum lectorio non affuerat intellectus abest, surdum est adiutorium, huius ergo doctrina nequaquam omitenda est. Nec dum hec geruntur. In hac parte Boetius post predicta quoddam prius dictum repetit vt ipuz pcedentibus addat. Et duo facit, nam primo facit quod dictum est, secundo dubium quoddam remouet, ibi. (Quadriualium) Dicit ergo, cum omnia supradicta que logice sunt geruntur scilicet aio fructuositas grammaticæ non est reliquenda aliquo modo. Et rationem huius reddit dicens, quonia possessio cuiuslibet artis comendabilis, i. laudabilis redditur iocunda per eam, ipsa enim: vt superius visum est, mater e omnium artium: sine qua oes alie scientie penitus obmutescunt qz p r. lepos rhetorice, i. ordinat rhetorice subaudi nulla tenus relinquendus est ratio supradicta. Exide quonia dubitari posset, qm hec omnia q monstrata sunt circa triuales artes peraguntur: de quadriualibus artibus: qd existimandum sit, qua dubitatione soluens dicit. Etia honoz, i. dignitas qdriualium artium, i. arismetrice, geometrie, astrologie, atqz musice acqstus coparatione, i. coemptioe studij no debet omitti. Et rationem reddens ingit: quoniam proteruitas, i. furiosa curiositas studij in his, i. scientijs mathematicis generat florem subaudi sciaz, qz p r. parturit fructum, z hoc supple si studij huius proteruitas mixta fuerit dubitationi, quoniam dubitatio magnum scie pstat incrementum. Ex quo illud phi. Dubitare aut de singulis non oino iutile e, atqz etia subaudi florem fructumqz parturit: si fuerit tempestiua, idest congrua tempore suo, qm sicuti deces et in certis terminis in mathematicis ptena occupatio magnum sciarum pstat documentum, sic eotra in ipsis assiduitas execrabile inducit detrimentum, qm vt supra dictum e continua in his consideratio maxime aut simplr, aut p parte ab visu retrahit virtutis. Notadum, Plato in 7. de re publica mathematicas disciplinas qe quadriualius nomine censemus: ad veri cognitionem z demonstrationem in primis dixit esse necessarias, sunt, n. in pmo certitudinis gradu: dixitqz eas esse tanqz gradus ad superiora cognoscenda, his enim disciplinis ingit in oibus anime instrumentis perditum: vt sic dixerim: alysqz execatū exercitij expurgatur z in melius erigit, has aristoteles metaphisice connumerat: z cum illa conueniunt, vtraqz, n. considerat de quantitate: sed dispariter, metaphisice, n. omnes quantitates p ut sunt entia considerat, qto metaphisice, mathematicus vero de ipsa tanqz de subiecto agit, mathematicæ autem discipline qtuor sunt, quattuor z quadriuales dicuntur:

qm omnes quattuor circa quantitatem versant, iter quas subiecti nobilitate astrologia prior est: quas vt polocrates ait: na induxit: rō pbat: z vtilitatis expiētia approbat, ipsa nempe lex est que corporum supernorum cursus figuras z habitudines circa se z circa terram idagibili rōne pcurrens veritates eorum: z qualiter agat in oib' infra sperā lune de-

tas florem generat: fructumqz turit: si dubitationi permixta fuerit z tempestiua.

Capitulum secundum.

Vis autem scholarium rudimentis z virtutum incrementis: nunc de eorum subiectione erga magistros breuiter est ordinandus: quonia qui se non nouit subijci non noscat se magistrari

monstrat, post hanc musica e q consona multitudines proportionum suarum in quadam equalitate vocum consiliat, Hac plato potentissimas artium nominat, huius enim in thimeo inquit armonia: vtus e ad mitigandos dolores aiarum

humanarum ipsasqz letificandas, hanc Socrates senex dicit atqz adolescentes in ea erudiri iussit, Hanc sequitur arismetria qua doctrinarum scriptores primam fore decreuerunt: quoniam vt sic ipsa nulla alia indiget disciplina vt ait Boetius, Ars certe magne virtutis cum suos cultores ad omnes disciplinas acutiores reddat, sicuti Plato, in septimo de republica aiebat, Animaduertisti enim inquit socrates eos: quia natura arismetrici sunt ad omnes fere disciplinas acutiores apparere, qui autem ingenio hebetiores fuerint: si in hac erudientur: etiam si nil amplius vtilitatis consequantur: seipsis tamen ingeniosiores effici solent, Ultima inter has Geometria dicitur ab egyptis primum reperta, inundante namqz vt Strabo in libro de orbis situ pertractat parte, is, flumine nilo: z omnibus possessionibus eius limo obductis initium terre diuidende per lineas z mensuras nomen arti dedit, que deinde latius acumine sapientium expensa est.

Capitulum secundum.

Vis autem scholarium rudimentis, Hoc e secundum capitulum huius libri de disciplina scholarium, In quo postqz Boetius, docuit de aptitudine qua scholaris habere debet circa scientiarum oblectamenta sibi imprimenda que in ordinato processu ad scientias ipas consistit nunc consequenter in hoc secundo capitulo determinat de aptitudine que est respectu scientiarum scholaribus ministrantis, z hec in subiectione scholarium erga magistrum consistit, Et diuiditur totum hoc capitulum in duas partes principales, In prima facit quod dictum est, In secunda vero ponit impedimenta quedam que euenire possunt ad scholarium subiectionem remouendam, ibi. (Nō sit autē discipulus.) Prima in duas, nam pmo dicta dicēdis continuat, secundo intentus suum prosequit, ibi. (Debet autē discipuli.) Prima harum adhuc in duas, nam pmo dicta dicēdis continuat, secundo huius continuationis causam reddit, ibi. (Quoniam qui nō nouit.) Et dicit primo sic, Uisus rudimentis, hoc est lenioribus documentis atqz incrementis virtutum hoc est perfectioibus aliarum scientiarum ipsorum scholarium, subaudi, prout in superiori capitulo exposita sunt, Nunc idest in hoc secundo capitulo est ordinandum, idest ordinate edocendum, alia littera habet ordiendum, idest inchoandū breuiter de subiectione, i. submissioe eorum, i. scholarium erga magrōs, Et b' rōne subiungens dicit: quoniam qui non nouit subijci se: idest

submissum fuisse hic idem necesse est ut se non noscat magistrari. quod confirmans dicit. **C** Quod si contingat eundem qui se non nouit esse discipulum fieri magistrum: hoc tamen miserum est: id est detestabile. **C** Notandum prout refert Hugo. in didascalicon parte secunda. ex his que studendo maxime profunt mens humilis atque subiecta discipulo maxime necessaria est. que quod aliud nihil est quam tradentis et accipientis iusta et appropinquata concordia. de qua loquens Quintilianus lib. i. i. institutionum ait. Sicut officiorum preceptorum docere est: sic discipulorum dociles se prebere. **S**cientia. n. sua lesere nequit

nisi tradentis et accipientis concordia sociata fuerit: sic sub dyogene socrates qui ut refert Tullius li. 5. tusculanarum questionum. Phias deuocauit: et celo et in vrbibus collocavit. sicque sub socrate Plato diuinitatis secretarium atque sub platone Aristo. peripareticorum dux. sic tandem sub religis reliqui humili et subiecta mente extiterunt ut exinde phie amplissimi fontes dici mererentur.

C Debet autem discipuli subiectio. Postquam Boetius dicta dicendis continuauit. nunc intentus suum persequitur circa subiectioem discipuli erga magistrum. Et diuiditur in duas partes. nam primo ponit in quo consistit ista subiectio. secundo hoc magis declarat. ibi. **(U**t sit attentus) Et dicit per quod subiectio discipuli debet consistere in his tribus. scilicet in attentioe. beniuolentia et docilitate. Et hoc declarans subdit. scilicet ut sit subaudi scholaris attentus in exercitio. id est in labore studio studiose animum verbis magistri accommodando. hoc. n. exercitium faciliat quelibet operantes. sit etiam beniuolus animo atque ingenio docilis. quod declarans subdit. Ego inquit quod discipulus sit attentus ad audiendum verba magistri. non ut ex verbis rem capiat: sed ex rebus in verborum serie deueniat. et inquit quod discipulus sit beniuolus ad retinendum supple audita. Et hec beniuolentia ad discendum amor est quo doctrina fortius imprimitur: et inquit sit docilis ad intelligendum. vero per sed. ista tria. id est attentio beniuolentia. atque docilitas concurrunt. id est conueniunt ad perfectionem. subaudi discipuli permutati. id est ordine diuerso ac permutato. ut. scilicet nunc attentus sit. nunc docilis nunc autem beniuolus non attento quod eorum primo statuatur. **C** Notandum quod tria hec attentio beniuolentia atque docilitas discipulum maxime magistro atque doctrine submitunt. maius tamen horum ad discendum amor est quo corda erudientium ad doctrinam capescendam fortius alliciuntur. Et hic amor ex tribus constare dicitur: videlicet erudientis dilectione viscerosa: fructus recipientis adeptioe: atque naturalis appetitus scie terminatione. Dilectione. n. intima erudientis audita credibiliora addunt in recipiente. et hec dilectio in timore atque reuerentia tradentis sita est. de qua dictus est ad hebreos. id est patres carnis nostre huius eruditores et reuerentibus eos: id est reuerenter timebant. Et hinc Cassiodorus. Magistrum metue. Huius exempla in traiano atque alexandro apte conspiciuntur. Traianus namque imperator plutarchum preceptorem suum ut legitur summo opere reuerentibus. sic et Alexander Socratem quem cum semel obuias

habuisset de curru prostratus ipsum reuerenter recepit. Secundum quoque amor ad discendum stabilitur est fructus recipientis adeptio quam ad disciplinam discipulus allicitur. fructus autem sapientie est donum inquam dei ut Augustinus dicit. id est de ciuitate dei. cui nihil occurrit preferendum nulli precio potest comparari. de qua Tullius libro secundo officiorum. Quid enim post deos

optabilius. quod prestabilius. quod melius quod omnino dignius sapientia. quod. d. nihil Tertium vero quod amor ad discendum stabilitur est naturalis appetitus scie terminatione. de appetitu primo metaphysice dicitur. De hominibus naturaliter desiderant. Finis vero atque terminatio appetitus huius non nisi intelligere est: cuius perfectio in sola veritatis cognitione consistit non in solius superficie comprehensione. non. n. ad discendum sufficit ut superficialiter legat nisi intelligat atque intus latentia preuoluet ac ea memorie reddat. Et ad hoc optime facit quod transumptiue scribit hieronymus in canone. Marcion et Basilides. id est quod ubi dicitur Nec putemus in verbis scripturarum fore euangelium: sed in sensu: nec in superficie: sed in medulla. non in sermonum folijs: sed in radice rationis. Tunc. n. discipulus proficit cum attente aduertit: audita dociliter intelligit: atque intellecta beniuole scrutinio cordis recommendat.

C Non sit autem scholaris. Hec est secunda pars principalis huius capituli in qua Boetius quedam ponit impedimenta que circa istam aptitudinem. scilicet subiectionem discipuli erga magistrum euenire possent. Et diuiditur in partes secundas quod ponit tria impedimenta: videlicet discholie. violentie. et luxurie. secunda ibi. **(N**on sit autem violentus.) tertia ibi. **(L**uxurie autem.) Prima adhuc in duas. nam primo ponit impedimentum discholie cautius euitandum. et hoc exemplo confirmat. ibi. **(Q**uodam vero tempore.) Prima adhuc in duas. nam primo facit quod dictus est. secundo quod sit discholus declarat. ibi. **(D**ischolus autem) Et dicit primo scholaris apicem scientiarum cupiens attingere non sit discholus. id est a schola discors vel diuersus. Et hanc exponens subiungens dicit. Discholus dicitur quasi a schola diuisus. schola. n. grece vacatio dicitur latine. Inde discholus quasi a schola diuisus. deinde ut viciu discholie clari euitandum demonstrat dicit. Discholus est ille qui discurret per vicus et plateas et tabernas et meretricum cellulas per publica spectacula. id est loca publica. vbi ludii exercentur. Sunt. n. spectacula loca. vbi ludebant quidam comedi et tragedi ut dicitur greci. Et hinc in auctentica de consulibus. id est quod per pompas. id est publica ornamenta. per coreas. id est tripudia. per comestationes. id est conuiuia. per cenas. id est serotinas comestiones. publicas. id est aptas. et habent antiquum tractum est qui in patulo cenabant. et per vagis oculis. id est hic illicque respicientibus vultu incompotito. id est inordinato atque distorto effrenata atque dissoluta lingua. omnibus. n. his schola postponitur. **C** Notandum prout dicitur a quo studium est vehementer et assidua ad aliquam rem agendam cum summa voluntate applicatio ex qua voluntate labor in opus deferretur et perdit laboris tedium versus in oblectamentum. hec autem assidua vehementia si interrupta fuerit certe nullum modum erit alitura. Interrumpitur autem multis que Boetius numerat. scilicet viciorum

enim post deos optabilius. quod prestabilius. quod melius quod omnino dignius sapientia. quod. d. nihil Tertium vero quod amor ad discendum stabilitur est naturalis appetitus scie terminatione. de appetitu primo metaphysice dicitur. De hominibus naturaliter desiderant. Finis vero atque terminatio appetitus huius non nisi intelligere est: cuius perfectio in sola veritatis cognitione consistit non in solius superficie comprehensione. non. n. ad discendum sufficit ut superficialiter legat nisi intelligat atque intus latentia preuoluet ac ea memorie reddat. Et ad hoc optime facit quod transumptiue scribit hieronymus in canone. Marcion et Basilides. id est quod ubi dicitur Nec putemus in verbis scripturarum fore euangelium: sed in sensu: nec in superficie: sed in medulla. non in sermonum folijs: sed in radice rationis. Tunc. n. discipulus proficit cum attente aduertit: audita dociliter intelligit: atque intellecta beniuole scrutinio cordis recommendat.

Capitulum

atq; platearum frequentia. taberna. coena atq; oi publico spectaculo. in his eni omnibus inquietatur animus qui solum quiescendo prudens fit atq; ab eo quod inceperat longius elongatur. quod maiores nostri prescientes elegerunt loca solitaria veluti studio atq; contemplatiōi aptissima. vnde. A. gellius libro primo nocturnarum. So-

crates a solis ortu vsq; ad occasū immobilis studio vacabat: atq; oculis in celū erectis solum contemplatiōi insistebat. s̄ mūdi sollicitudine nihil curās Et Quatinus d̄ aristippo sic i. gr. Nollet aristippus si posset regib' vti. Reliquerunt

enim veteres: vt in epistolis refert hieronymus ob studium frequentias vrbium: et ortulos suburbanos ne per luxum et abundantiam copiarum animi fortitudo mollesceret: et eius pudicitia constiparetur. Sicut pictagorici desertis locis habitare preelegerant atq; platonici in templorum locis. Plato autem ipse cum esset diues elegit sibi academicam villam ab vrbe procul non solum desertam: sed et pestilentem quidem: vt cura atque assiduitate morborum libidinis frangerentur impetus: discipulique sui nullam aliam sentirent voluptatem nisi earum rerum quas discerent. omnibus enim voluptatibus alijs schola postpōitur. ¶ Nota circa hoc qd dicit: et hoc vagis oculis etc. Tullius libro secundo officiorum inquit. Adolescentis commendatio proficiscitur a modestia et disciplina parentum: et de facili in bonum deflectitur si cum bonis et honestis assiduus fuerit quos si fugiat ac libidinibus mundanis hereat mores atq; ingenia desidiose iuuentutis torpere necesse est. Componendi ergo sunt in moribus scholares ipsi atq; bonis vsibus non morum distortia neq; animi petulantia: sed his in quibus in posterum vitam ducere capiunt summopere dirigendi iuxta preceptum sapientis. ecclesiastici vndecimo. Letare iuuenis in adolescentia tua et in bonis sit cor tuum in diebus iuuentutis tue. nā in his delectari est nobis naturale. in quibus ab infantia delectari incepimus. quinto ethicorum. Item petulans luxuriosus lasciuus importune petens pluries petēs idem. inde petulantia. i. lasciuia. libido. importunitas.

¶ Quodam vero tempore cum causa sanitatis recuperande etc. In hac parte Boetius subiungit exemplum de discipulis plurimorum expertum per seipsum. Et diuiditur in duas partes. Nam primo facit hoc in generali. secundo in speciali. ibi. (Flauos enim) dicens. Cum nos Boetius transtulisset nos in galliam: id est in franciam vt sic totum pro parte sumatur. quodam tempore causa sanitatis subaudi vel conseruande vel resumende: et ob aeris item periem: id est infectionem qua patria sua turbata extitit: q; pro et. facetos: id est honestos ritus: id est mores gallozū illarum gentium. q; pro et. pios affatus: id est affabiles matronarum. subaudi gallicarum. Et hoc totum ad laudem gallie dictum est. nos vt meminimus: id est recordamur. parēthesis est: percepimus visu multos discipulos in ciuitate July cesaris que dicebatur parisius atq; p̄speximus multos mendicare: id est medicādo inquirere artes

tamen nullis magistris administrātib; eis pocula: id est documenta philosophie. subaudi vicio discipulie detētis. ¶ Notandum gallia europe est prouincia vt refert Isidoro. lib. 9. a candore populi gallia dicta. gelac nempe grece lac dicitur latine. Et hinc Sibylla gallos cādidos recitat dicens. Tūc lactea colla auro humectātur. Et huius ma-

tes mendicare p̄speximus: nullis eis pocula philosophie administrantibus. Flauosque britones studij precio romaz comēantes grauit̄ indoluimus: quia atheniensium scintillulis minime pascebantur. Tandem autem gallica lingua grecari inceperunt. ¶ Quod si aliquid aliud q̄ tortuosa volumina lucretij in partibus suis inuenissent consilio

gna pars franciā est a frācis dicta qui eam partem p̄mo inhabitauerunt vcl a franco carnifice: qui parisi in regem successit. hec cum multas ac nobiles habeat ciuitates: parisi tamen q̄ quōdā lucotecia ciuitasq; July nō quia eam fun-

dauit: sed quoniam ampliatū dicebatur: principatum tenet. Nam sicuti quondam athenarum ciuitas mater liberalium artium atq; fons omnium scientiarum greciā adoz nauit: sic parisi nostris temporibus non solum franciaz imo totius europe partem residuam in sciētia et moribus sublimauit. in cuius laudem. Architrinus in si. li. secundi sic loquitur. Exoritur tandē locus altera regia p̄bebi. Parisius circea viris. Crisea metallis. Greca libris. Inda stultis. Romana poetis. Actica p̄bis: mundi rosa: balsamus orbis. Sidonis ornatu: sua mēsis. et sua potu. Diues agris: fecunda mero: māsueta colonis. Messe ferax: ioperta rubis: nemozosa racemis. Plēa feris: pischosā lacu: volucrosa fluentis. Munda domo fortis domino: pia regibus aura Dulcis amena situ bona quolibet: omne venustū. Omne bonum: si sola bonis fortuna faueret.

¶ (Flauosq; britōes.) In hac pte facit hoc qd p̄rie supra in generali pegit. Et diuidit̄ in duas partes. in prima facit id qd dictū est. in secūda cuidā tacite questionī respōdet. ibi. (De nostris.) Et p̄mo Boetius tria facit secūdū tria scholarium genera: quos parisi vicio discipulie detētis p̄spexit 2° ibi. (Germanici furozis paucos.) 3° ibi. (Magice) et dicit. Certe nos indoluimus. i. grauit̄ doluimus. Britones scholares illius gentis: flauos ab effectu. comēantes. i. p̄ficiscētes romaz precio studij. i. ob studiū. quoniaz pascebantur. i. instruebantur. minime scintillulis. i. documentis. Atheniensium: id est philosophorum atheniensium: tandem tamen ne totum tempus superuacue atq; ocio consumerent idem Britones ceperunt grecari. i. grece loq gallica lingua quā Parisius didicerunt: sed nostro iudicio. i. nobis iudicātib; nō tantū temporis perdidissent: si in suis partibus inuenissent aliud documentū q̄ tortuosa volumina lucretij. illius magistri: qui obscura obliquo cale scholares suos instituit: quare et sua volumina tortuosa: id est in diuersum flexa: id est obscura dicebantur. ¶ Notādū Britannia. vt dicit orosius oceani insula est passuum mille. so. millū i lōguz. in latū vero ducētoz. Et vt refert plinius lib. quarto. capitulo decimo septimo. inter septentrionē et occidentē sita. hec insula a germanis saxonibus bello victa atq; possessa Anglia ab angela ducis saxonum filia postea nominata est: quapropter et Britones anglicos nominare phas est. Bene equidem libera atq; ferox. colore flaua: id est alba rubeo mixta. color quidem medius est qui et vulgo proprie blūdus dicit̄. sic dicti sūt flauī anglicī

germani atq; flandrenses. hanc insulam qdam describens sic ingit. Anglia terra ferax et fertilis angulus orbis. Insula p̄dices q̄ toto vix eget orbe. Et cuius totus idiget orbis ope. Anglia plena iocis gens libera et apta iocari. Libera gens cui libera mēs et libera lingua. S; ligua melior liberiorq; man⁹. ¶ Germanici furoris. In hac pte Boe. ponit scōz gen⁹ scho-

lariū quos vicio discolie d̄ prauatos paris⁹ nouerat oicens. Et nos boe. isperim⁹ paucos scho-

nostro nō tantum operis perdidissent. Germanici furoris paucos isperim⁹ ititulari. Magice at̄ delusiōis arte de hiberia multos vidim⁹ magistrari. De nris

lares germanici furoris: idest germanos furiosos intitulari: idest titulo magisterij decorari. ¶ Notandum vt refert Isidorus li. 15. et h̄mologiarū Germania nobilis ac generosa regio est tam viribus q̄ diuitijs ac bellicosīs populis constipata. vnde a fecunditate gignēdozū populozū a germinādo germania dicta est. Eius regionis incole germani dicti sunt. Immania habētes corpora. viribus fortes. audaces vero aīo atq; feroces: quapropter et furore notati sunt. Venerationibus cātibus atq; saltibus plus q̄ litterarū studio occupati facie decozi et formosi. comati coma flauī. liberales aīo hilares et iucundī et horū potissime saxones. Nec ille. mores autez illos ex celi rigore traxerunt. quoniam septentrionales maxime sunt.

¶ Magice autē delusiōis arte de hiberia. rē. ¶ In hac parte Boetius ponit tertium genus scholarium quos vicio discolie detentos parisius conspexit. Et dicit. nos etiā Boetius isperim⁹ parisius multos scholares de hiberia: idest hispania magistrari arte delusiōis magice: non autem in alijs scientijs salutaribus. ¶ Notandum hispania ab hiberio amne primitus hiberia fuit vocitata et postmodum hesperia ab hespero stella que ibi occidit. tādē vero hispania ab hispalo fluuio dicta est et ad talez sensum Boetius loquens hispaniam hiberiam noiat. ¶ Notādū q̄ magica nihil aliud est q̄ humanoꝝ sensuū dyabolica illusio vt secundū hoc incredibiles rerū mutatiōes fieri videantur vt. s. terre cumulus castrū videatur lapillus talētū atq; seges cohors militū galleata. hec ars si ars dici mereat in tātum hoīū sensus p̄suaiciat atq; p̄stringit vt sic per eā miracula posse fieri videantur. Et de h̄s letificatiōibus apuleius in suo libro metamorphoseos qui sic incipit. Cert⁹ qdē erā. quēdā noie socratē sic de q̄daz magna loq̄ntē introducit. Saga ingit et diuina potēs celū deponere et terrā suspēdere. fontes durere et mōtes defluere. manes sublimare. deos infirmare. sydera extinguere. tartarum illuminare. De hac arte idēz apuleius in libro quē de asino aureo edidit sic ingens q̄ artē ipsaz libentissime didicerit assueuerat: sed male sibi cessit ex hoc. qz dū artē illā volebat adiscere in asinū: vt sibi videbat cōuersus ē. Ars vero hec vt ferē ab antiq; plurimū exercebat q̄uis lege. i. z. tabularū vt ingit Cicero li. d̄ republica p̄hibita fuerit. hec ars a p̄s ad romanos allata d̄r. qua etiā pictagozas vsus est. vñ vt refert valerius maxim⁹ li. 8. postq̄ pictagozas egyptuz petens eozū sciam didicit ad persas p̄fectus magicā artem percepit. huic arti tetrice hispani multū inigilarūt et intantum in ea inualebāt vt nedū q̄ artis limite p̄plexa sūt exercere: sed et multas alias enozmes spurcitas in quadam cauerna hispanie in christi blasphemā humani generis: seductore ministro attentare conati sunt.

¶ De nostris at̄. ¶ In hac pte boeti⁹ r̄ndet cuidaz tacite qd̄ni. Possēt nāq; aliq; dicere. ¶ Boeti⁹ exēpla hec qbus discolie refutādaz cōmunes nostrati sūt. qd̄ at̄ de romanis

censes. nunquid etiā hoc vicio denotantur. Ad hoc respōdēs dicit. de nostris: idest romanis scholarib⁹ patet: idest manifestum ē etiā lippientibus oculis et euulsis: vult dicere discolie romanoꝝ scholarium tam patens est cunctis atq; manifesta vt nedum bene videntibus: sed etiam lippientibus et penitus euulsis oculis innotescat. Querant enim nedum

antez lippientibus patet et conuulsis oculis. S; hec hactenus de discolo sufficient. Ne sit autem discipulus violentus erga maḡz. Uolētē at̄ Albin⁹ albei

hoc vicio discolie deprauati romani: sed et quolibz alio vt sic haud aliquid nouum in vicio attentari posset. hic

et Junius Iuuenalis vicia clamans romanoꝝ hunc in modum romanos alloquitur. Omne in precipiti viciū stetit nihil est qd̄ nostris moribus addat posteritas: quasi diceret poeta. omne viciū quod excogitari potest iam totum perpetratur. Deinde Boetius finem huius viciū discolie faciēs subiungit concludendo hanc partem: sed hec. supradicta de discolo sufficient. hactenus: idest hucusq; ¶ Nota lippitudo oculorum est ifirmitas. et est quasi lachrymatio vel putredo oculi. inde lippus lippiens qui habet oculos lachrymantes et marcore plenos. Et dicitur lippus a pus: idest putredo vt deriuatio ab vltima syllaba sumatur.

¶ Ne sit autem discipulus violentus. ¶ Hec est secūda pars secunde partis principalis huius capituli in qua postq̄ boetius remouit vnum impedimentum de subiunctione debita que consistit in habitudine debita discipuli ad magistrum. nunc remouet secundum impedimentum: scilicet violentiam. Et diuiditur in duas partes. Primo facit qd̄ dictum est. secundo exemplo dicta confirmat. ibi. ¶ Uolētē autem. ¶ Et dicit q̄ discipulus non sit violentus magistro suo quoniam violentiā hanc multa mala consequuntur et ipsum maxime: quoniam qui magistro violentus extiterit nullatenus scientiarum verus erit possessor. ¶ Notādū Boetius scholares quatenus preceptozi violētiam nō inferant maxime monet vt sic eos verbo non blasphement atq; opere non offendant. Hec autem vt leuius deuitent propulsanda sunt ea que ad hoc maxime sunt inducentia veluti est temeraria de seipso presumptio. proprie excellentie ambitio. atq; pprie fragilitatis inconsideratio. Primum eo maxime vitandum est. quia auxiliū dei subtrahit. Iudith. 6. domine ostende q̄ non dimittis gloriātes in te et de sua virtute gloriātes hūillias. Vitāda et̄ est tantope proprie excellentie ambitio quantopere contra deum est et proximum. apud deum enim nulla personarum acceptio est: sed solum meritorum: cum homines vno eodem patre creauerit. vt attestatur Boetius in de consolatu philosophico. d. Omne hominū genus in terris: simili descendit ab ortu rē. Vitanda insuper est summopere inconsideratio. Consilio saluatoris. Mathei septimo. Primo eyce de oculo tuo trabem postea festucam eycies de oculo fratris tui. Unde et vulgo dicit. Lasset i alterius oculo reprehendere labem. qui solet in proprio lumine ferre trabem ¶ Hec cum deuitata fuerint nulla certe violentia committenda admittitur.

¶ Uolētē autem Albinus. ¶ In hac parte boetius quoddam exemplum premissorum: scilicet violentie inducit et duo facit. nam primo exemplum proponens albinum quendam violentum discipulum introducit. secūdo contra ipsum exclamādo inuebitur. ibi. ¶ Prob dedec⁹. ¶ Prima adhuc in duas diuiditur. nam primo facit qd̄ dcm̄ est. scōdo cāz h̄ sceler⁹ s̄nectis. ibi. ¶ Que tāti sceler⁹ cā ¶ Et dicit

Capitulum

fili⁹ albei pdeat i exēplū violentie. q Albinus cū non esset fili⁹ dilectiōis. qz magistrū suū minime diligebat: s; magis foret pcurfor. i. nūcius infelicitatis iniecit qñq; sceleratas man⁹. z b ab effectu dictū ē. magro suo grillo balbutiēti. i. titubāti. atq; maculauit caniciē. i. senectā venerabilē. i. reuerendam huius sui magistri fedo. i. turpi accessu pedum.

Et cāz hui⁹ sceleris subiūgēs dicit. q causa ē tāti sceleris. q. d. qua de re b tantū scelus in suū magistrūz ppetrauit. Et respōdēs ad b dicit. qz ipse albin⁹ nequit cōphendere totā pstitutionēz. i. lectionē ad p mā aeris ipreflionez. i. ad p mā pnūciationē dicti sui magistri. Post b iuehēdo dicit. Prob odedec⁹ q iteriectio doletis atq; vituperāt⁹ ē. Et eā

ipfaz ex nimia idignatiōe repetēs dicit. ph accessus subaudi scelerat⁹ ifelicis discipuli. f. albin⁹ fit i caput felicitatis. sup. grilli. Et subiūgit. Nero ille ipator senece discipulus p mīli atq; sceleratiori laborās vicio gaudeat. irōice loqf. tā scelerato herede. f. albino. atq; anet⁹ ille socratis discipulus sup. gaudeat tā coingnato. i. maculato subaudi eodez facinorosi herede. f. albino. Brill⁹ aut cū socrate gaudeat appetitu. subaudi mortis senece. hinc cōcludēdo dicit. discipulus q nō ē dign⁹ scia q isurgit violēter pcepto: i scie. (Notandū socrates magn⁹ q p m⁹ vniuersaz p hiam ad corrigēdos pponēdosq; mores fecisse memorat⁹: tpe assueri regis assyriorū athenis claruit: habuitq; multos discipulos: quozuz anetus vt dī dux atheniensū vn⁹ extirrit. eo at tpe cū sapiētes plimi a vulgarib⁹ pseqrēf: qm vnu dēū pdicabāt. Socrates ipse dephēsus ē: atq; ab aneto atheniensū duce eius q; discipulo sibi dato mortis poculo ipso nō alr q qdaz im mortalitatis assūpto medicamēto iterut. Et de hoc Tullius li. tusculanaz qstionū loqns inqt. Licuta magnū socrate interfect. Ipse at nero qdā die respiciēs senecaz magrū suū: z verbera q sibi i pueritia itulerat ad memoriaz reuocās ifremuit ac tāq; iniuriarū vltōez d ipo cupiēs pcepit: vt qd cūq; gen⁹ mortis vellet eligeret. Seneca igif qsi suaue gen⁹ mortis arbitrās i balneo mori vtriusq; brachy vene iscisione elegit. vñ z qdā psagio bñ vocatū ē nom ei⁹ seneca. i. se necās. Et hūc scūs hieronym⁹ scōz cathalogo cōnumerat illis eplis puocat⁹ q legūt pauli ad senecā atq; seneca ad paulū. bñ g boeti⁹ dicit. tā scelerato gaudeat nero herede: taz coingnato anet⁹ successore: qm sicuti nero atq; Anetus: sic z ipse albin⁹ i gehēnā demersi sūt. Brill⁹ autē cū socrate gaudeat senece appetitu. qm meliorē partē elegerat cū scōz cathalogo pnumerat⁹ sit. (Nō balbutiēs atq; balbus idē qd titubās q vba nō expmit: s; frāgit a balbādo dictus. s; blesus est q lras iperfecte pfert.

(Luxurie a fer. rē.) Dec ē tertia pars hui⁹ scōe partis pncipalis hui⁹ capli. i. q pseqf de scōo ipedimēto subiectōis. z p dno aptitudis discipuli erga magr⁹: qd ē luxuria. Et didif

i tres ptes scōz tres luxurie spēs. z⁹ ibi. (Comessatiōib⁹.) z⁹ ibi. (Tertia vō spēs.) Pzia i duas. nā p luxurias i cōi fu giēdā pponit. scōo eā diuidēs vnā ei⁹ spēs pseqf. ibi (Quā triplici.) Et dic q discipulus studeat se aliēare a feruore luxurie. (Nōndū luxuria i pposito largo capi⁹ vocabulo vt dicatur in coitu supfluitas in cibo atq; vestitu. Et scōz

triplici satyrici ptiōe dūiserūt. Quādā i ornatu vestiti dicētes p sstē. Aliā i coitu. Tertiā vero gulositatis assitricē. Cuiuslibz vero rabie feculēta frēqnter no uimus laborare subiectos. Contumelioso coitus appetitu sanguineū lucretij filiu: zenonisq; discipuluz tota roma fleuit inuisatum: qui tamē clarissimis ortus fuit natalibus: quātitatis p cere: z sanguinee qualitatis: mire siquidez eloquentie: perspicias ingenij: sed quotidianis z vltra debitum nuptijs gaudebat: patre penam deferēte. patrimonio enim parentumq; census

no occulta sua venena diffūdit. inx illō vgilij i bucco. Trahit quēq; sua voluptas. z sequitur. Qui legitis flores z hūmi nascētis fragra: Frigid⁹ o pueri fugite hic latz anguis i herba. qz. f. i vita dlicata z gulosa venēa latitāt q ipaz aiaz demergūt i gehēnā. Rursū ea q i vestitu ponit nō minus fugiēda ē. qm nō hitu exteriori: s; iteriori gloriādū est. vñ seneca dicit. Nullus qdē dicit gladiū eē bonū si balthe⁹ eius deaurat⁹ ē: z vagia gēmis distincta. s; gladi⁹ bon⁹ dī q bñ icidit z bonū acumē hz. vñ sūt vsus. Aurea nobilitas luteā si vestiat ollā. Non ideo sequit⁹ hanc minus esse lutū.

(Quā tri.) Dic Bo. luxuriā ipaz satyricoz moze diuidēs p mā ei⁹ pte dissuadēdā aggredif. Et duo fac. nā p ipfaz luxuriā trib⁹ spēs didit. z⁹ p mā ei⁹ spēs exēplo penit⁹ abhorredā demōstrat. ibi (Cōtumelioso.) Et dicit. satyrici sbaudi poete criminū atq; vicioz repheores diserit hāc luxuriāz triplici ptiōe. i. trib⁹ spēs dicētes qdā luxuriā p sstere in ornatu sup. vestiti. aliā i coitu. tertiā vō dicebāt assitricē. i. sociā fore gulositati illi vicio crapule. Et nos Bo. nouim⁹ subos. i. scholares laborare frēqnter feculēta rabie. i. fetido furore cuiuslibz hāz luxuriāz. Poetaz qdā lirici dci sē. qdā comedi. aly tragedi. satyrici aly a satyra dci: qd ē carmē repheoziiū vl repheflo correctoria: qz ad b repheudit vt corrigat. Et satyric⁹ satyraz dscriptio. Et hic satyrici luxuriā i tres spēs diserit vt pz i lra. Itē feculent⁹ ta. tū. i. feceplen⁹ z fetid⁹ (Cōtumelioso coit⁹ appetitu. In hac pte. B. pme spēs luxurie. f. coit⁹ feculētiā dissuadēs exēplū ponit. Et duo fac. nā p fac qd dcm ē. z⁹ ex pposito exēplo hāc spēs sūmope detestādā cludit. ibi. (Ecce qstū) Pzia ad huc i duas. nā p fac qd dcm ē. z⁹ circa b nobile qdā subiungit ibi. (Sily p rēz) Et dicit. p spēs luxurie q i coitu p sstet oino spnēda ē. z b ne nob p rēz q admodū sāguieo lucretij filio zenōis discipulo quē iuiscatū. i. captū z detētū p tuelioso appetitu coit⁹ tota roma fleuit. z ibi roma p p plo ro. p p ssa ē. q. f. sāguine⁹ erat ort⁹ clarissimis natalib⁹. i. parētib⁹. eratq; qstital⁹ p cere. i. formose qlital⁹. i. p lonis sāguinee. mire qdē eloquētie. i. fecūdie. ingenij pspicacio. i. subtilis: s;

B satyri triplicē luxuriāz p sstet vt stati subycief. qm qz tñ luxuries sit sūmope euitāda ē: z ea spā liter q in coitu ē. qm ipa mentē occupat. totū corpus extenuat. z tādē vires singlas destituit. iō didimus ad alexādrū. Nos ingt bragmāni mēbra libidi nō dam⁹. Ea qz q i comessatiōib⁹ diligēter caueda: qm aiaz ad praua allicit: z moze serpentis

ipse gaudebat quotidianis nuptiis. i. veneris actibus: et supra debitum. i. supra vires nature sue patre deferente. i. repozante penam huius enormitatis vt statim subiūget. Patrimonium enim et census. i. redditus ac diuitias parentis consumebat. q. p. et eminebat. i. superexcellerat subaudi in vicio cunctis zelotipis. i. mechis. semperq. inhiabat. i. adhe-

rebatur aleis. i. ludo alearum atq. cellulis meretricis. quid ultra. id est sanguine. adhuc non destitutus. i. dimissus proprio pruritu. i. luxu illo iterum cutaneo a parentibus eiectus et constitutus consortibus: id est sodalibus et amicis: et fatigatus vndique a creditoribus tandem studuit insistere: id est adherere non et ignotis furtis: id est vicio furtiuitatis. quo in vicio idem sanguis

illicite consumebat cunctisq. zelotipis eminebat. Aleis autem et meretricis cellulis semper inhiabat proprio autem adhuc non destitutus pruritu: postea a parentibus eiectus: tandem ab amicis et consortibus destitutus: a creditoribus vndique fatigatus: notis et ignotis furtis studuit assistere: crucis ab angustis a patre creberrime redemptus: vltimo tamen parentis pecunia redimi non potuit. Cruci ergo adductus eundem ad se venire lachrymis compellebat: osculibus voce querula petebat. Pietatis autem motio ad filii petitionem patrem erexit: erectiq. filius nasum morsu secuit acutissimo di-

ductus. Bo. hoc vicitum luxurie summopere detestandum concludit. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est quo ad coitum ordinatum. secundo quo ad inordinatum atq. bestiales siue sodomiticus. ibi. (Et si qua.) Et dicit. ecce. i. vide exemplo superiori quod est detestabilis. i. abhominabilis incursum: id est accessus meretricum. quoniam ipsa meretricaria: quod nouem penis punitur in inferno. vel dic nonaria vt infra proximo dicam. est ianua inferni. via iniquitatis percussio. i. punctura scorpionis. viscarium. i. retiaculum scelerum. i. peccatorum. puteus interitus. i. mortis tam aie quam corporis. et si qua est alterius luxurie ignominia hoc est species innominanda ob dedecus enorme illa species est grauior qualibet alia atq. deterior omni scelere. interitus autem iacintinus. i. iacinti illi scolaris: satque iouinus: id est iouini patet cunctis: quoniam potius mori maluerunt quam hoc deformitatis vicio defedari. (Notandum vt refert belinandus iter omnia spectacula que delectationes in suis libidinibus admittunt deterius est turpium feminarum collegium pro solo vicio congregatum. propria enim carne venditioni exponunt: et preter vite fornicatione victum sibi acgrunt: que nec amant nec amare queunt: sed ex fediori luxurie parte sue execrabili cupiditati subseruiunt. de his Theodolus inquit. Mors robusta viri leuitate cadit muliebri. quod. i. femina impudica laqueus est viri. et ideo subdit. Deseret assirum quod crediderunt mulieri. Et insuper quodam. Femina corporis opes animusque vis lumina vocem pollit annihilat necat eripit orbat acerbat. et alibi. Corporis opes animusque sortia federa fama. Debilitat perdit necat odit destruit aufert. Et harum amor teste hieronymo in iouinianum put ex dictis aristotelis et plutarchi colligit. rationis est obliuio et insanie primus turbans consilia. altos et generosos spiritus fragiles. boiesque querulosos iracundos temerarios facit: quapropter non immerito fugiendus est Demostenis exemplo. qui Taydis meretricis matris ioco palpitans quasi fuit quasi hoc est: quasi ait mille denarius. cui demostenes. ego pro tanto dolore non emo. et merito. nam stultum est emere procio cui dolor succedit. Item

tam in actiua quam passiuua significatione. quorum nominum quatuor sunt que supra versu continetur. Vospes zelotipus conuiuacq. vector alumnus Actum siue pati signare nomina possunt dicitur etiam quatuor zelotipia mechis. et zelotipus mechis. et hoc modo sumit in proposito. Item pruritus. i. prurigo. et dicitur ardoz vel adustio carnis cogens ad scalpendum hic autem pro

luxuria sumitur et non iuste. Item indulgeo diuersa significat. indulgere. n. gratis dare sonat sic papa indulget peccatis. etiam significat remittere. vt indulge nobis peccata. significat quoque operam dare. vti Indulgere gule noli que ventris amica est. et in hac significatione sumitur in proposito cum dicitur filii patres etc. (Ecce quantum detestabilis) In hac parte exemplo superiori in-

ductus. Bo. hoc vicitum luxurie summopere detestandum concludit. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est quo ad coitum ordinatum. secundo quo ad inordinatum atq. bestiales siue sodomiticus. ibi. (Et si qua.) Et dicit. ecce. i. vide exemplo superiori quod est detestabilis. i. abhominabilis incursum: id est accessus meretricum. quoniam ipsa meretricaria: quod nouem penis punitur in inferno. vel dic nonaria vt infra proximo dicam. est ianua inferni. via iniquitatis percussio. i. punctura scorpionis. viscarium. i. retiaculum scelerum. i. peccatorum. puteus interitus. i. mortis tam aie quam corporis. et si qua est alterius luxurie ignominia hoc est species innominanda ob dedecus enorme illa species est grauior qualibet alia atq. deterior omni scelere. interitus autem iacintinus. i. iacinti illi scolaris: satque iouinus: id est iouini patet cunctis: quoniam potius mori maluerunt quam hoc deformitatis vicio defedari. (Notandum vt refert belinandus iter omnia spectacula que delectationes in suis libidinibus admittunt deterius est turpium feminarum collegium pro solo vicio congregatum. propria enim carne venditioni exponunt: et preter vite fornicatione victum sibi acgrunt: que nec amant nec amare queunt: sed ex fediori luxurie parte sue execrabili cupiditati subseruiunt. de his Theodolus inquit. Mors robusta viri leuitate cadit muliebri. quod. i. femina impudica laqueus est viri. et ideo subdit. Deseret assirum quod crediderunt mulieri. Et insuper quodam. Femina corporis opes animusque vis lumina vocem pollit annihilat necat eripit orbat acerbat. et alibi. Corporis opes animusque sortia federa fama. Debilitat perdit necat odit destruit aufert. Et harum amor teste hieronymo in iouinianum put ex dictis aristotelis et plutarchi colligit. rationis est obliuio et insanie primus turbans consilia. altos et generosos spiritus fragiles. boiesque querulosos iracundos temerarios facit: quapropter non immerito fugiendus est Demostenis exemplo. qui Taydis meretricis matris ioco palpitans quasi fuit quasi hoc est: quasi ait mille denarius. cui demostenes. ego pro tanto dolore non emo. et merito. nam stultum est emere procio cui dolor succedit. Item

Capitulum

nonaria meretrix est. et dicitur a nona. quia ante nonam non licebat ei exire de prostibulo. ante enim illas horas mos erat antiquis de comodo reipublice disputare. quare veritum erat meretricibus usque hinc latere ne iuvenes ad turpes delectationes inclinarent. Item viscarium a visco venit quod gluten est quo aues capiuntur. Unde viscarium. Item ignominia infamia est quasi contra nomen. Est etiam peccatum tam sceleratum ut nominari detestabile sit ut in proposito. Comestationibus et ebrietatibus In hac parte. Boetius postquam primam luxurie speciem detestandam commouit. nunc facit hinc circa luxurie speciem alteram que

comestationibus atque ebrietatibus expletur. Et diuiditur in duas partes. nam primo facit quod dictum est. secundo comparat hanc secundam luxurie speciem ad primam et tertiam. ibi. (Nec autem.) Prima iterum in duas. primo persuadet ipsam fugiendam atque detestandam fore cuiuslibet et hoc in semetipso. secundo facit hoc idem in alio. ibi. (Que est consorti.) Prima adhuc in duas. primo intentum suum ponit. secundo conditiones detestabiles ebrietatis insinuat. ibi. (Non modice.) Prima insuper in duas. nam primo facit quod dictum est. secundo quoddam documentum valens ad sequentia subnectit. ibi. (Uinum autem) Et dicit quod secunda spes luxurie dotata comestationibus. id est comestationibus superfluis et ebrietatibus. vult dicere quod secunda spes in voluptatibus gula consistit. sicuti prima in coitu. voluptate gaudet sustineri cum predicta specie. id est prima. permutatim. id est ordine permutato sicut causa ad causatum. Et rationes assignans dicit. quoniam ebrietas fit propter coitum nec non propter genera ceterorum viciorum. et hoc relative. id est reciproce. quoniam sicuti ebrietas propter coitum fit. similiter quoque et coitus propter ebrietatem. illud quidem et propter finem. hoc autem in genere cause efficientis. et documentum subiungens dicit. Uinum autem modice sumptum videtur conferre acumen. id est penetrabilitatem cognoscendi intellectui. et deinde conditiones ebrietatis connumerans dicit. Uinum autem sumptum non modice. sed excessiue perturbat rationem ne verum cernere possit. intellectum ebetat. id est obtusum reddit in speculatione rerum atque substantiarum. memoriam enervat. id est extenuat et destruit. quoniam obliuionem inducit. quod ad memoriam referas. errorem infundit quod ad rationem applica. atque ad ignorantiam perducit. quod intellectui conforma. Et rationem horum annectens dicit. quoniam ubi ebrietas ibi dominatur furor. nam teste Ouidio in libro de arte. Uina parant animos faciuntque caloribus aptos. Tunc veniunt vires et pauper cornua sumit. sed ubi furor ibi nulla sapientia. sed insipientia peruagatur. quoniam sapientia non furore. sed mansuetudine possidetur. sedendo enim et quiescendo anima fit prudens Aristoteles. Huius autem rationis patet exempla quotidiana atque exinde supplet non immerito detrimenta. id est minoramenta virtutum. Notandum sicuti moderatus victus honestatem corporis sanitatem quoque atque mentis prosperitatem causat

ac conseruat: sic eius immodestia necesse est ut eam corrumpat. Lauenda est ergo summopere a scholasticis immoderata crapule frequentia ne illud psalmiste eis obiciatur. Turbati sunt et moti sunt sicut ebrius et omnis sapientia eorum deuorata est. Copia enim ciborum et potuum ut refert Seneca subtilitas impeditur. quoniam teste Hieronymo epi-

stola. si non est eiusdem hominis vina degustare ac probetas intelligere. Crapula nempe uenerem excitat: cum veterem mero estuans cito in libidine de spumet. 35. di. 5. i. Et sicut uenus mentem obnubilat. sic et crapula ipsam offuscare necesse est. Absit igitur a scholasticis uel crapula

nam veteres cum parsimonia uixisse leguntur. Socrates temperatissimus extitit et unica refectione serotina contentabatur sciens paucis minimisque naturam contentari. nihilque uiro isto congruentius arbitratis sobrietate qua corporis ac mentis prosperitas roboratur. Unde Eunodius. sobrietas semper studij referatur honestis. Nulla fides letis integra nec dubijs. Amplector sanas que dant bona semina frondes. Post culpas anime sunt holocausta dei. Et. A. Helius libro primo inquit quod parsimonia apud veteres Romanos et victus atque cenarum temeritas non solum domestica obseruatione ac disciplina. sed etiam publica aiaduersione legum custodienda est.

(Que etiam consorti uinoso.) In hac parte Boetius ostendit summopere fugiendam hanc secundam luxurie speciem precipue consistentem in consortibus: propterea quoniam magnum studiosis ipsis consocij crapulosi atque uinosi inducunt studij detrimentum. ut in littera. Et dicit. Que pestis: id est quod uicium deterius est consorti uinoso: id est pleno uino: quasi dicat nulla. Et rationem adnectens dicit. quoniam uinosus consorti si studere nequeat. tamen corrodit: id est impedit uicio ebrietatis ceteros uolentes inhiare: id est intendere gymnasijs: id est scholasticis exercitijs. aut enim errorem letis fouet: id est nutrit uel saltem cesus: id est percussus pugnis orat. id est deprecatur opes. q. d. quicquid uinosus ille agit semper inquietudine torquetur atque ceteros torquet. O deus. exclamatio est. quibus permixtio. id est perplexio atque desolatio est studentibus cum tali uinoso. Ergo discretio prudentium supplet scholarium eiciat: id est repellat tales: scilicet uinosos ab integritate consortij. id est societatis. et hoc ordine irregressibili: ut scilicet haud. id est nequaquam reuertat. et supplet reuocet ipsos non tempore ebrietatis: sed terminato. id est cum ad sobrietatem reuersi fuerint. Notandum igitur ebrietas plurima mala operetur uti superius iam expositum est. habet tamen hoc ipsa ut ipsa mentem ebetet. secreta reuelet. gestusque deturpet. eloquium enim scandalizat. nunc lites generat ac corporis vires exterminat. cadere iubet. bene agere prohibet. requiem impedit. sensum alienat. obliuionem inducit. libidine mouet. nauseas prouocat. visum minuit: et ab omni uirtute hominem destituit. unde Sualterus in alexandreidos. Rationis uile sepulchrum ebrietas. hic Seneca epla. 82.

Nihil aliud est ebrietas quam voluntaria insaniam. omne viciū intendit et detegit. verecūdiā remouet. vba dubia: oculos incertos: gressum errantē: vertiginē capitis et cetera hō cau- fat. nam sero oia pmittunt ebriosi: sed mane obliuioi tra- dunt. vnde Martialis coquus. Omnia pmittis cum tota nocte bibisti. Non faciant quēquaz pocula nostra reum.

Bene ergo di- ctus est a boe- tio. Morde vio- nil posse dete- rius existima- ri. Item vino sus nosa. um. i. vino plen^o ebri^o v^l ebri^o sus. et compa- ratur. cui^o sup- latius Plau- tus ponēs ait. Quid opus ē v^l bis. v^l oisissi- ma ē. **¶** Dec- autes. In hac- pre Boe. hac- speciem luxu- rie ad primaz- et ad tertiā cō- parat. Et dic- q^o hec spēs. s. q^o

sibili et hoc tempore determinā- to. Hec autē secunda spēs prime quandoq^{ue} pambula posterioris aut pedissequaq^{ue} appetitiua. Quātū erroris imittit ebrietas in mentē discipuli nisi freno sobrie- tatis castiget ad vnguē. Tertia spēs luxurie est cupiscētia que ornatib^{us} ibiat parētūq^{ue} pgeniei maritata p̄sistit: qbus paupertatis tuta facultas cedit iuicta. Hec at vestitiū gaudet varietate frequēti earūq^{ue} i sigillatōe mēbrati: pecti- nis bñficio cesariē polire: et cala- mistri tortuositate. florumq^{ue} di- uersitate seriatim lasciuire: gulā

i comestationibus et ebrietatibus p̄stare pbatur est p̄am- bula. idest antecessoria p̄me. s. speciei que in coytu p̄sistit. Et rō huius sumit ex antedictis: cum inqt ipm coytus ex ebrietate causari. et eadem hec secunda species est pedisse- qua. i. cōcomitās et famula appetitiua. idest desideratiua posterioris. i. tertiē spēs luxurie que in vestitiū ornatu poni- tur. Exinde cum hec ita sint exclamando cōtra hoc viciū iuebiē dicens. Quantum erroris ebrietas ipa imittit in mentem discipuli nisi castiget. i. refrenet et restringat ad vnguez. i. ad plenū freno sobrietatis.

¶ Tertia vero luxurie spēs. In hac parte Boetius post- p̄mas duas luxurie spēs detestandas tertiāz ipsaz fugien- dam oñdit. Et diuidit hec pars in duas. nā p̄mo docet ter- tiam ipam spēs fugere. sc̄do verificat dicta sua exemplis. ibi (Luz quondā) p̄ma ad huc in duas. nā p̄mo ipaz fo- re fugiendā ostēdēs circa quos ipa p̄ncipaliter versat de- monstrat. sc̄do vero in qbus consistit declarat. ibi. (Dec- aut gaudet) Et dicit p̄mo q^o ipsa tertia luxurie spēs ē cupiscētia. i. cupiditas quedā q^{ue} inbiat. i. itendit ornatib^{us} atq^{ue} consistit. i. est. maritata. i. coniuncta pgeniei potētūz. i. ma- gnatum et diuitem ornatibus. dico qbus tuta facultas. i. status paupertatis cedit. i. locū dat iuicta. i. nō supata eoz^{um} vanitate. **¶** Notandum q^o hec tertia spēs luxurie q^{ue} orna- ribus ibiat nō nisi extollentia est aut corporis ornatuum et que corporis sunt scilicet aut tandem vestimentoz^{um}. q̄cū- q^{ue} tamen sit superbia quedā est atq^{ue} vanagloria. que vti salustio in iugurtino videtur. sicut etiā experientia com- probatur cōmune plus nobilitatis maluz est q̄ humiliū. humiles nāq^{ue} casas paupertas inhabitat: ferūtq^{ue} sūmos fulgura montes. Paupertas inquā tuta que vestem non appetit corporis sed animi affluentia. de qua dictum est per poetaz. Q^{ue} vere tuta facultas pauperis angustiq^{ue} la- ris. o munera nondum. Intellecta dei.

¶ Dec autem gaudet. In hac parte boetius. ostendit in qbus hec tertia luxurie species v̄ plurimum posita ē. Et dicit q^o hec tertia luxurie species gaudet in frequenti va- rietate vestium atq^{ue} eaz^{um} sigillatione. idest pictura mem-

bratim. i. de membro ad membrū. et supple gaudet polire .i. ornare cesariēz. i. capitis comā. et p̄pe viroz est. vt dicit hugutio. beneficio pectinis. i. illi^o istrumēti. atq^{ue} tortuositate calamistri. i. illo istrumento tortuoso ab effectu cum ad crispandū crines p̄ncipalr excogitatus sit. et gaudet la- sciuire. i. luxuriari vel lasciuē se gerere diuersitate florum

q^{ue} suā fuco perfundere. nouacu- leq^{ue} frequēti castigatiōi inbiare. sinum aromatibus adimplere. gē- matis colla monilib^{us}: partozūq^{ue} cingulis ventrez castigatū plebi ostendere. rostratis tabulatisq^{ue} calceis vt regia icedere: colloq^{ue} elato: gutture inflato. supercilio mu- tilato: oculo ipudico. fastuosoq^{ue} icessu semicirculariter icedē gau- det. rarū at parūq^{ue} modestis ser- moib^{us} apulari. appositisq^{ue} ciba- rīs oia fastidire: litib^{us} p̄uictes p- bzis affines: cruciatib^{us} ignotos affligere. vltio raroq^{ue} scholis ite- resse: parūq^{ue} p̄desse. p̄rio eisdez

seriatim. i. i ser- to positoz. et gaudet perfū- dere. idest per- fundendo tin- gere gulā. id ē faciem. et bic pars p̄ toto po- sita ē per sino- dochē. fuco. i. colore fictoyt etiaz supra ca- pitulo primo expositum est i eo loco q^{ue} de logica sophi- stica d̄r. vultū q^{ue} mulieris fu- co perfusa rē. Etiaz gaudet ibiare frequē- ti castigatiōi nouacle. hui^o

cultelli ad radendum barbas ordinati. Et dicitur a nouo. as. q^{ue} hominem nouat. vnde iudicum. 13. Nouacula non ascendet super caput eius. Et psalmista. quasi nouacula acuta fecisti dolum. et gaudet adimplere sinum. idest gre- mium suuz aromatibus. idest rebus odoriferis. Et dictū est ab ara aroma. quia aris impositum diuinis inuocatio- nibus aptum. Est etiaz aroma in alia significatiōe vnguē- tum quoddam preciosum ex thure myrra nardo calamo cinamomoq^{ue} compositū. vnde versus. Cōtere thure myr- ram nardum calamum cinamomuz. His superinfundas oleum sic fiet aroma. Et sequit in littera. Et gaudet ostē- dere plebi colla ornata monilibus. illis ornamētis gēma- tis. idest plena gemmis ventrēq^{ue} castigatum. idest restri- ctum cingulis. idest baltheis partozū illarum gentium. q^{ue} a partib^{us} cinguli illi preciosi romā adducebant. Mo- nile. vt dicit Isidorus ornamentuz ex gēmis est q^{ue} solet feminariū pendere collo. hoc etiā serpentum dicit: qm̄ cō- stat ex ampbulis quibusdaz aureis et varijs gemmis in- modū facture serpentis. Sumit tñ pro quolibet ornamē- to. Et sequitur. etiam gaudet icedere calceis. idest sotula- ribus rostratis et tabulatis. idest depictis vt regina. Gau- detq^{ue} icedere collo elato. i. in fastum eleuato. gutture in- flato. supercilio. i. illo ordine piloz qui supra oculos ē. mu- tilato. idest truncato vel p̄sciso. oculo ipudico. idest la- sciuienti: et ad quēlibz circūgiranti et fastuoso. idest supbo- icessu. idest transitu. gaudet insuper ampulari. idest ver- bis inflatis superbis atq^{ue} sexpedibus vti et illis raris et sermonibus paruz modestis. imo itemperatis penitus. et appositis cybarijs gaudet fastidire. idest fastidio habere omnia supple apposita. et gaudet affligere seruiētes liti- bus. idest rixis cōtinuis. affines. i. vicinos p̄bzis. atq^{ue} igno- tos cruciatib^{us}. gaudetq^{ue} iteresse scholis raro. et si aliquan- do tñ vltio atq^{ue} paz p̄desse s̄z festinat ab eisde abesse p̄i- mo. His et alijs multis cōmot^o Boe. q^{ue} hec tertia luxu- rie spēs deditissima est iuehēdo q̄ ipam exclamat. Q^{ue} q̄lis ex vicij enormitate et q̄ta ex ei^o magnitudine ē p̄mixtio vi- ciorum. subaudi in hac tertia spēs. Fastidio ire q̄si horrere

Capitulum

ignere et tenere tedere. id est vbalia et fastidius et fastidio-
sus. **C**um quidam tpe. In hac pte Boe. q̄ta ex h̄o vicio mala
eueniant exemplo corroborat dicēs. Cum ego boe. q̄dam
tpe recepisse me athenis i hac. s. vli schola grecie cā discē-
di isperi Hanimede filium pirri dictatoris laboratē oib̄
p̄dictis q. s. Hanimedes nimia huius vicij fedat̄ lasciuia
nesciens q̄mō

se gereret icēf
sit q̄nq. i. nūc
pedulis. id est
sotularib̄ de-
super cōscifis
et limbat. q̄n-
q. i. nūc cali-
gis maculatis
i. diuersorum
colorū macul
perstrictis. at-
q̄ p̄cessit ela-
tus tibys ce-
dris. i. ad mo-
dū cedri ere-
ctis pedib̄ nu-
dis. q̄ p. 2. vt
stomacatus. i.
tumore super-
bie inflatus im-

peryt. id est indignanter petiuit Ariopagum illuz vicum
atheniensem quo studiuz exercebatur a quo et dionysius
sanctus ariopagita appellatus est. et ego Boe. prouidi cau-
te et sepissime ne mihi insurgeret quoniā eras alienigena.
id est alterius gentis. Et dicit̄ alienigena quasi alia regio-
ne vel gente natus. et dicit̄ ab allon. i. alienum et geonis na-
tura vel generatio: sic et francigena terrigena que oīa talia
sunt cōis generis. Et sequitur his omnib̄ v̄sis et narra-
tis. quid plā dicā: idē Hanimedes ad rāta deuenit inopiā
q̄nis inuit̄ vt p̄mutato meatu. i. trāsitū fortune de p̄spe-
ritate in aduersitatem mendicans corrogando. id est pe-
tendo composuit ea que p̄us. i. tempore prosperitatis con-
tempfit fastidendo. id est fastu et superbia spernendo sed
hec hactenus. id est buculq̄ sufficiant. **C** Notandū simi-
le exemplū apud valerium maximū legitur de adolescē-
te polemone: quāuis non sicuti Hanimedes in fastu atq̄
superbia dies cunctos ad vltimum consumeret. hic eniz
polemo vt refert valerius li. 6. ca. de mutatione morūz.
tantis illecebris deditus extitit vt ipsa infamia gauderet.
cūq̄ semel ex conuiuio post solis ortum surrexisset vino
grauis et ynguentis optimis delibutus amictus veste per-
lucida et fertis capite redimito: et Xenocratis scholas ap-
tas vidisset: ante quas casu transibat: intravitq̄ vt p̄ndē-
tissima precepta temulentie lasciuys derideret. cūq̄ oēs
confidentes indignaren̄ xenocrates vultu maturo omif-
sa re de qua diserebat de modestia atq̄ temperantia lo-
qui cepit. cuius grauitatem sermonis polemo audiēs pri-
mo detractam de capite coronam proiecit. postea palliuz
deposuit et cōiualis ozis hilaritatez expressit. ad vltimū
totā luxuriā deposuit. sicq̄ vnus orationis medicina sa-
natus ex infami ph̄us euasit. Item limbare. i. ornare. idē
limbatus: et a limbis dicitur: quā nos ornaturam dicim̄.
est enim fasciola que vestiiū extremitatem ambit aut ex
filis aut ex auro contexta. **C** Nota sicut refert rabanus
super spalterio. Cedrus arbor est altissima omniū arborū
domina et regina aspectu pulchra semp̄ retinēs virorem
suū cui⁹ odor serpētes fugat. et vt dicit Isidorus lignū ei⁹
nunq̄ teredine exterminat̄. idē cedrinus. a. nū. i. ex cedro
vel similitudinē cedri b̄ns. **C** Capitulū. III.

Um aut̄ discipulus) Hoc est tertiū capitulū
hui⁹ totalis libri. In quo Boe. postq̄ in p̄ce-
dentibus docuit quō p̄ma oblectamēta scho-
larib̄ ipsis ministranda sint atq̄ q̄liter iam
adultoz scholariū elatio magratui subdēda
est atq̄ discipline p̄iūgēda. nūc v̄o demōstrat

cōposuerit fortune meatu p̄mu-
tato. s̄ hec hacten⁹ dēcā sufficiāt.

C Capitulum tertium.
Uz aut̄ discipulus ad
p̄fectōez tēdere teneat̄
effectiuā cām p̄fectio-
nis v̄tpote p̄inuitatis
p̄statiā: prout facultas sup̄petit
mētī dinoscat̄ ip̄rimere. Quid
n. in dilectiōis opusculo lucidi⁹
constantia: Quid inconstantia
nequius: Prima parit. secun-
da parta dissoluit. Prima pro-
cedit. sc̄da retrocedit. Prima
colligit. sc̄da collecta dispergit.

elationem stu-
dentium sum-
mopere repri-
mendam. et ad
hoc persuadē-
dū introducit
ipsam iconstā-
tiaz elationis
atq̄ sup̄bie pe-
dissequā et cō-
iunctissimā at-
q̄ p̄ne germa-
nam: vt sic ea
penitus sp̄reta
atq̄ cōfurata
ad constantiā
ip̄am anbele-
tur. Et diuidi-
tur hoc capitu-
lū in duas par-
tes p̄ncipales.
nam p̄mo p̄mittit intentū suū. secundo exemplū ip̄m in-
constantie introducit. ibi. (Cum in gymnasijs) Prima in-
duas. nā p̄mo oñdit ip̄am cōstantiaz sūmopere amplexā-
dam. sc̄do ip̄m cōparat ad incōstantiā. ibi. (Quid enī luci-
di⁹) Et dicit. Cū discipulus ipse teneat̄ tendere ad p̄fe-
ctionem dinoscat̄. i. cognoscat̄ ip̄rimere. i. q̄ ip̄rimere de-
beat menti cām effectiuā p̄fectiōis: v̄tpote. i. sicut cōstā-
tiaz cōtinuitatis sup̄ple in studio. hec enī est q̄ opus ince-
ptū p̄ficit atq̄ in optatū finē p̄ducit. v̄n illō vulgare sum-
ptū est. Continuatā vigent: discontinuatā peribūt. **C** No-
tandum q̄m nulluz opus laudabile aut iter coronata me-
rita cōputandū putat̄ si cōstantia cōtinuitatis atq̄ perse-
uerantia abesse noscant̄. q̄m vbi constans q̄s p̄manet sui
operis p̄ciū adipisci mereat̄. Legitime nāq̄ certanti atq̄
vsq̄ in finē perseueranti corona dabit̄. Nō. n. ex actibus
sic nudo generat̄ habit⁹ nisi affuerit operis p̄seuerantia.
Studēdū est q̄ p̄seuerāter cū iter occupatōes hūanas nil
delectabili⁹ q̄ scias iugiter meditari. varietates p̄replari
atq̄ actib̄ dlectari. s̄ fore inges nō sp̄ studio itendere te
posse cū et ip̄z iterrūpere alijs nece est. Duic dubitatiōi re-
spōdēs dico oib̄ i agēdis modū fore adhibēdū. vt. n. p̄se-
ueres nō oz vt laborib̄ icesāt̄er assistas. suffic. n. si p̄riuo
studio ip̄o itēdere neq̄as saltē duz itēdis diu p̄seueres vt
bit⁹ q̄dē i aio tuo radicef. iuxta illud senece i edippo. Qd̄
sepe fieri nō p̄t fiat diu. et h̄ ē qd̄ ait q̄ntilian⁹. li. 4. de istī-
tutiōe oratoria. Perseuerādū saltē ē: q̄z sepi⁹ et si vires de-
ficiūt: aio tñ itēdēdū ē. Nihil. n. vt i lra boe. subdit ē luci-
di⁹ i opusculo dilectiōis ip̄a p̄statiā. i. p̄seuerātia. et p̄riū
nihil neq̄s icōstātia: q̄m p̄ma parit. i. acq̄rit p̄fectōez ip̄si
discipulo. et. i. icōstātia parta. i. acq̄sita dissoluit. p̄ ad p̄fe-
ctōez p̄cedit. et ab ipsa recedit. p̄ma colligit. i. accumulāt
perfectionem. secunda collata dispergit iuxta vulgare h̄.
Continuatā vigent discontinuatā peribunt.

C Cū aut̄ gymnasijs isudare. Dec ē sc̄da ps p̄ncipalis h̄
capituli tertij. In q̄ Boe. q̄ de icōstātia i cōparatōe ad cō-
stātia p̄miserat nūc ea ip̄a exēplo p̄firmat. Et diuidit̄ hec
ps i duas p̄tes. i p̄ fac qd̄ dcm̄ ē. in 2^a ex exēplo p̄posito
ip̄am icōstātia penit⁹ fugiendā p̄cludit. ibi. (Sit ḡ) p̄ria
adhuc i duas sc̄dm̄ q̄druplex gen⁹ diuersionis et mutabil-

litatis ipsius incōstantie filij. sc̄da ibi. (Tandē mercator)
3° ibi (Cratonisq; studijs) 4ta ibi (Cū igit̄ istaz qōnū)
Et p̄mo dicit ipse Boe. introducens ip̄az incōstantiā siue.
inconstantie filij hoc mō. Cum nos boeti^o decreuissem^o
insudare. i. vacare gymnasijs. i. scholasticis exercitijs. atq;
q; duxim^o. i. reputauim^o dignū obtinere vicem. i. q; obti-

neremus vicē
idest locū ma
gistrat^o ob stu
dy nostri p̄ple
mentum: for
tuna ipsa assi
gnauit nobis
filiū incōstantie.
imo vt verius
dicam^o: paren
thesis ē. ipsā
met incōstantiā
ibuēdā. i. eru
diēdā. n̄ris p̄
cepti. i. doctri
nis: q; scilz incō
stantie filius
inbiabat p̄ce
ptis. i. docu
mentis satiri
cis. idest poe
tarum satiri
corū & vicia re
prebendētū.
mensurnus. i.
mense. & ibi

Cum at̄ gymnasijs insudare de
creuissemus magistratusq; vicē
dignū duxim^o obtinere: filiū incō
stantie: imo vt veri^o dicā: ipsā met
inconstantia fortuna n̄ris assigna
bat p̄ceptis ibuendus. Qui sa
tiricis inbiabat p̄ceptis men
surnus. Historiographis p̄sepe
diurnus. Elegiacis annu^o. i. Ra
tione vero differēdi Aristotelē
lamentabatur nocturnus. in edi
tionibus philosophicis mensur
nus: duodecimq; tabularū cō
pilationibus quasi instantane^o.
Omnibus siquidem in breui ex
titerat fastiditus. Si vero libro
rum inspectioni eorūq; scriptu
re aliquantulū indulgisset: q; plu
res per horas insperisset: nulliq;

bat historiographis. i. historiaram scriptoribus sic dictis
ab historia & graphos scriptura. p̄sepe cōpositū est. i. se
pissime diurnus. Elegiacis. idest scriptoribus elegiarum
annuus. i. per annuz. vero pro sed lamentabatur. idest la
mentando inbiabat & cōsequebat̄ Aristotelē nocturnus.
idest sola nocte: & hoc nō nisi sola ratione differēdi. idest
disputandi cogente. In editionib^o quoq; philosophicis. i.
in libris phie atq; in compilationibus. xy. tabularū quasi
instantaneus versabatur. vnde hec lex. xy. tabularum to
tius iuris origo fuit secundū glo. instituta de iure natura
li. gen. 5. ex non scripto in versiculo. origo. 7. ff. de origine
iuris. l. y. 5. i. Et dicitur lex scripta in duodecim tabulis
quarum. x. a ciuitatibus atbeniensium et lacedemonioz
a. x. v̄ris fuerunt allate. Et due ad illarū declarationem
per eodē postea addite: vt vult glo. i. c. moyses. de iudeis
dis. 7. Oibus aut̄ in breui fastiditus extiterat. ¶ Notan
dum q; hic incōstantie fili^o: q; a Boetio in argumentū itro
ducit̄: similis illis extitit q; vna die vota ieiuniozum cele
brant & altera studio t̄ps dispensant. ozare nūc pmittunt
& cōtinere in posterū p̄ordināt de qb^o in epistolis Dora
ti^o. Quos petyt spernit repetit quos nuper amisit. Estuat
& vite discōuenit ordine toto. Talibus v̄risq; p̄desset plus
si studerēt in bonis ceptis aios suos cōtinuare q; sic noui
tatū desideria puoluere. sicuti enī hoc auctorizante vul
gari. Nō fuit irsutus lapis per loca volut^o. sic neq; anim^o
pluribus ac diuersis nunc his illis nunc aduertēs doctri
narum flosculis pullulare probibet̄.

(Tandē mercator incepit esse) In hac parte boe. sc̄dm ge
nus diuersionis atq; mutabilitatis incōstantie filij ostendit
dicēs. Idē incōstantie fili^o cū oia supradicta sic vt p̄missum
est fastidierat tādē ad secularia negocia se trāsserēs ince
pit eē mercator nauigio. sed qd p̄me noctis spacio puoca
tus in biatū nausae. i. vomit^o. & hoc cogēte. i. istigāte. senti
na. illo loco i. quē nauis supfluitates r̄cipiūt. & omū p̄ter

rit^o insultu. i. iactu iundātis ponti. i. maris cupiebat esse
ortolan^o. qd vltra deficiēte legumine supple ad seminan
dum trāstulit se exercitū militie. & ampli^o visis icursib^o
hostiū p̄m^o cōmendabat terga fuge p̄eligens cū d̄decore
fugere q; cū honore corp^o i. victimā exhibere. ¶ Notan
dū Dora. li. sermonū 3 hoc gen^o incōstantie atq; mutabili

licet breuissimo tpe manus ipo
neret pficiētes. Tandē merca
tor incepit eē nauigio. P̄rie No
noctis spacio nausae in biatum
sentina cogēte puocatus: & de
mum pōti insultu p̄erritus inun
dātis ortolan^o eē cupiebat. De
ficiēte vero legumine: militie se
trāstulit exercitū. Visis aut̄ ho
stiu^o icursib^o fuge terga p̄mēda
bat. Cratonisq; studijs tutius
inbiabat: cui^o semicirculi capaci
tas multis formidabat q̄stioni
bus. Superioris vero circuli la
tudo zodiaci formata planicie
dragmis arrisit septēplicib^o.
P̄rima vero litteralis p̄tractio
quesuit vtz celi empirei domi
natio terrenitatis aliqua p̄ticipe

tatis loquens
ita iquit. Qui
fit Mecenas
vt nemo quā
sibi sōte: Sen
rō dederit seu
sors obiecerit
illa Lōtentus
vinat laudent
diuersa sequē
tes. O fortuna
ti mercatores
grauis annis
Miles ait m̄
to contractus
membra labo
re. Cōtra mer
cator nauem
iactātibus au
stris: Militia
est potioz. qd
n. cōcurrit ho
re Mōmēto
cita mors ve
nit aut victōia
leta. hec ille.

(Cratonis quoq; studijs) In hac parte boe. tertiu^o diuer
sionis atq; mutabilitatis genus incōstantie filij ostendit.
Et dicit cum ipse incōstantie fili^o tam ista q; p̄cedētia
fastidiret: diuertit se postea ad cratonis illius philosophi
studia. cuius cratonis capacitas semicirculi subaudi ca
thedre formidabat multis questionibus. vnde crato ille
quandaz habebat cathedram desuper in modū semicir
culi arcuatam. in qua arcuatōe multa questionū genera
triplici spacio cōscribebantur. Et diuidit̄ hec pars in tres
partes sc̄dm triplicem questionū in sede ipsa cratonis de
scriptarum locationez. sc̄da ibi (Circuli mappa sc̄di) ter
tia ibi (Ultima semicirculi planicies) P̄rima harum in
7. sc̄dm. 7. questionē in ipsa p̄ma semicirculi planicie de
scriptas put ingt in l̄ra. Latitudo superioris circuli for
mata. i. disposita planicie. i. sc̄dm planiciem. zodiaci arri
sit. sup. intuentes. dragmis. i. qōnibus. septēplicibus. i. se
ptem manerierū. ¶ Notandū est q; auctor iste dicit ip̄z
semicirculū in sede cratonis fore latū ad zodiaci formaz
dispositū vt euitare faciat illud incōueniēs qd obyct possz
.i. circulus ē linea. s3 linea est lōgitudō sine latitudie atq;
p̄funditate. q; ad hoc excludēdū dicit̄ ip̄am semicircularē
latitudinē formatā ad modū zodiaci q; zodiacus. iz. gra
duum latitudine distenditur: vt sic circulus p̄ superficie
circulari non pro circumferentia capiatur.

(P̄rima vō l̄ralis p̄tractio) Sic ponit p̄mā qōnē i supe
riori pte semicirculi sedis cratonis descriptaz: & dicit. P̄ria
p̄tractio l̄ralis i hac sede q̄suiit vtrū d̄natio. i. de^o a q̄ celū
ac tota nā depēdet. iz. meta. ipsi^o celi empirei posset offu
scari. i. obūbzari aliq̄ nā participāte terrenitatis. i. corru
ptibilitatis. ¶ Notandū duplex ē bui^o tituli qōnis exposi
tio. vna qdē p̄hoz assertio incōgrua. altera theologice veri
tati p̄pinq;. Eius aut̄ quā phica assertio cōplectit̄ mēs ē.
Vtz de^o ipse cogscere possit vilia. & hoc nobilitati sue nō
repugnet. Ad cui^o p̄tē p̄mā p̄z r̄nsio q; sic. nam quāto aliq̄

Capitulum

virtus actiua est fortior tanto in remotiora sua actione extēdit: vt ē in sensibiliū actiōib⁹ appet. vis aut diuini itelle-ctus in cognoscēdo res similes virtuti actiue. itellec⁹. n. di-uisus nō recipiēdo a reb⁹ cognoscit. s3 magis per h⁹ q⁹ eis influit. cū igit sit infinite virtutis in itelligēdo o3 q⁹ ei⁹ cogni- tio vsq; ad remotissima extēdat. S3 gradus nobilitatis

et utilitatis in oibus entib⁹ attendit scōz ppinquitates et distantiam a deo q⁹ est in

natura possit obfuscarī. Scōda vtrū spiritūū vitalis seruit⁹ terre ne fecis ābitū queat nature sub-

finite nobilitatis. ergo quātumcūq; vilissima in entibus deus ppter maximā virtutē sui itellectus cognoscit. neq; hec veritas repugnat. ex dictis phl. ii. meta. nam ibi inten- dit ostendere q⁹ diuin⁹ itellectus nō itelligit aliud a se qd sit sui itellectus perfectio quasi pncipale cognitū. r scdm hoc dicit q⁹ vilia melius ignorant q⁹ cognoscant: qm. i. est alia cognitio viliū r nobiliū r viliū cōsideratio nobi- liū cōsiderationem ipedit. Nec tamē vilitas cognitōz in cognoscentem redundat per se. hec est. n. de rōne cogni- tionis vt cognoscēs ptimeat spēs cognitū scdm modū suū. per accūs aut pōt redū dare in cognoscētē vilitas cogno- ruz: vel eo q⁹ dū vilia pōderat a nobiliozib⁹ abstrahit co- gitādis: vel eo q⁹ ex cōsideratōe viliū in aliquas idebitas affectiōes iclinatur. que qdem oia in deo esse nō possunt. quare rē. Et huic rsonat qd dī. Sapiētie. 7. de diuina sapiē- tia q⁹ attigit vbiq; pp suā mūdiciā r nihil ingnatū icurrit in illā. pōt etiā titulus questionis itelligi vt querat vtrūz deus posset sibi assumere humanitatem. Et ad hanc satis respōsum est Joannis pmo. Et verbū caro factuz est. vbi caro pro hoīe sumitur secūdū Augu. Supponēda ergo ē pars ista questionis affirmatiua apud fideles veluti fidei xpiane pncipaliter fundamentum.

¶ Secūda vtrū spiritūū vitalis seruitus. ¶ Nec est secūda questio pme partis semicirculi cathedre cratonis cui⁹ ti- tulus sicuti r pme duplicē recipit itēpretationē. quare r duabus responsonib⁹ absoluet scdm pma expositionē. questionis totalis mēs est. Utrū substantie segate vti sunt angelus atq; demōes humana corpora assumere possint q̄tum vō scde expositiōi conuenit tantū sonare videtur. Utrum aīa ipsa itellectiua corpori humano vniri possit vt forma. Quo ad primam qōnis expositionē lra hoc mō supplenda est. Scōda inq; qōnum in supiori pte semicircu- li postaz hec est. Utrūz seruitus. i. famulatus vitalis spi- ritūū. i. angeloz deo famulantiū aut demonuz: imo ipse- met spūs queat. i. possit denigrari. i. obscurari vel detegi aut circūdari ambitu. i. circuitu r vestimento terrene fe- cis. i. corporis r hoc subsidio. i. auxilio nature. Et ad hoc respōdendū ē q⁹ ex diuina pmissione tam boni q⁹ mali spi- ritus corpora terrena assumere possūt. De bonis qdē ma- nifestū ē in historia thobie: r pncipue. ca. 12. vbi dcm ē ange- lum ipm raphaelē comedisse: qd vtiq; act⁹ corporis ē. De malis filr manifestū est in icubis atq; succubis: quos pilo- sos qdā vocāt. sunt enī demōes luxuriosissimi: q⁹ pmissiōe dei ad opprimēdas femias vel se supponēdū viris corpa assumūt. Sicuti ḡ istis sic r reliqs pculdubio vel ad ten- tandos bonos vel ad castigandos malos assumere corpa pmissuz est. Demonū. n. tota itentio est aut ad bonoz fati- gationem: aut ad maloz retentionē. qre r elementa sepe pturbāt. tēpestates i mari r i aere sepe cōcitāt. fruct⁹ ter- re corrūpūt r deuastāt. Apocalipsis. 7. Afflictiōes enī iu- stoz sp appetūt. s3 si a deo ptatē nō accipiūt ad tētatiōis articulū nullaten⁹ cōualecūt. Quātū vō ad scdam tituli expositionē lra hec sonat. Utrūz seruit⁹ vitalis. i. vitaz tri- buēs spiritūū. i. aīaz qat denigrari. i. vniri r vestiri vt for-

ma ambitu terrene fecis. i. ipso corpore. auxilio nāe. i. nālī ter. ¶ Pro cui⁹ solutiōe notādū ē iter phos diuersas de bac- re extare opiones. nā vt refert aristo. pmo de aīa. r meta. ¶ Plato posuit itellecū vniri corpori nō vt formā materie s3 vt motorē mobili: eo mō quo nauta vnif nauī atq; itel- ligētia orbi: nō p modū iformatōis. s3 p ptractū virtutis qm

fidio denigrari. Tertia autē an iudaice trine diuisioni polo- rum an aristotelice simplici acqescē-

hoc cōtactu i- diuisibile tan- gere pōt diui- sibile. qre dicē plato q⁹ homo ipse nō ē aliqd

vnum per se cōpositū ex corpore r aīa itellectiua: sed est ipsa aīa itellectiua vtens corpore sicut hō vt iū idumento. cōmentator aut. 3° de aīa inqt q⁹ copulat nobis itellec⁹ p cōtinuationē itentiōis itellecte. qz eadem est itentio in- formās itellecū r virtutē imaginatiuā. sed qz hec positiōes ipertinentes sunt vt p3. ¶ Prima. n. ipertinēs est iō qm mo- bile nō h3 cē formaliter p motorē: qz eē mobile pūs ē nālī ter in actu ante q⁹ moueāt. qd. n. moueāt est in actu. 5. phy- sicoz. sed hō h3 esse formaliter per itellectuz vt liquet. ḡ aīa itellectiua nō vnif corpori vt motor vt voluit plato. neq; ē vnif ipsi per fantasmata itellecta actu vt vult cō- mentator. ¶ Probat. spēs itellecta cōparat ad fantasma sic spēs visibilis ad colores scdm cōmentatores. 2. r 3. de aīa. ḡ similis est cōtinuatio itellectus possibilis per spēm itelligibilez cū fantasmate in nobis. r potentie visive per spēm visibile cū colore in lapide. sed hec cōtinuatio nō fa- cit lapidem videre. ḡ cōtinuatio itellectus possibilis i no- bis cū fantasmate nō facit nos itelligere. ergo rē. qre dicē dum est cū aristo. q⁹ aīa itellectiua vnif corpori substantia liter per iformationē. ita q⁹ est forma substantialis corpo- ris humani nō solū dans operari sicut itelligētia orbi: sed ē esse specificū r essentialē. p3 qz differētia specifica psti- tuēs aliquā spēm sumit a forma illius spēi sicut p3 ex mē- te phl. 2. meta. dicentis q⁹ tria rsequētia mās nō faciūt differētia in spē sed tria rsequētia formā. mō differen- tia ppria hoīs est rōnale. ergo sumit a forma humana. s3 rōnale sumit ab eo qd est itellectiū r rōcinatiū. ḡ itel- lectus est forma corporis humani. qre vt dictuz est in lra seruitus vitalis. i. vitaz dans. ipsa. n. aīa actus est corporis organici phyici vitam in potentia habentis.

¶ Tertia an iudaice trine diuisioni. ¶ Nec est tertia que- stionum in superiori parte cathedre cratonis positā. et talis est. An pot⁹ sit acqescendū. i. obtēperandū trine di- uisioni iudaice polo. i. celo. an vō simplici partitioni. i. diuisioni aristotelice. ¶ Notandum vti h3 hebraica tra- ditio vltra planetarum orbes. 3. celos cōstare. i. celū stella- tum. celū aqueū siue cristallinū atq; celū empireuz. qbus oibus superesse celū ipm trinitatis theologi nostri autu- mant: qd idē est scdm rem cū deo differēs rōne. nihil enī aliud est q⁹ virtutis dei excellētia q⁹ ptiet r ambit oia crea- ta. post hoc celū empyreū est iter oia corpora simplicia no- bilissimū iōq; a scis igneum nūcupatuz nō ab ardore: sed ppter corporale lumē in eo diffusuz: ad cui⁹ itelligētiā nulli phoz deuenerunt nisi forte iuxta damasceni sniam illi solū q dogmata moysi legētes ea sibi attribuerunt. B celū vniforme est qm sic an multa nece ē vnū existere. sic qz nā multiforme nece ē vniforme cōstare. Estq; ipz imo- bile qm vniforme bōitatē pticipās. ¶ S3 forte di. oē cor- pus h3 motū sibi nālē. Rūdeo vtrū ē corp⁹ ad gnatōez or- dinatū. Empireū at celū eleuatū ē sup h3 ordinē. Tertiū vō celū aqueū ē siue cristallinū qd albert⁹ opinādo conce- dit qm iter doctores mtra de ipo sit diuersitas ex luce exi- stere sic ex cōplemēto sui r ex pspicuitate tāq; ex dispōne māli. Et hoc pmū motū subiacet qre r ipm pmū mobile

apud astrologos petebat notari. **Primo** phi scdm sensu solū loquētes scdm rōnis pueniētā scrutati sūt tā ex pte motoris q̄ mot⁹ ac ē vniformitatis. post qd celū firmamētū ē: qd aristoteles s̄ falso p̄ mobile opiat⁹ ē. ⁊ nimiz falso: qm̄ vt ambrosi⁹ ait: phs ille i multis q̄ supra lunā sūt errauit: q̄re nimiz si in β errauerit celo ipm̄ p̄mū mobile dicēdo. q̄ d̄ re

cludendo dicimus nō aristotelice s̄ iudaice assertio ni circa hos ce los. et potissi me theologo rum traditiōi acquiescendū. ⁊ rō est qm̄ spe re ac celi oēs

dum sit partitioni. **Quarta** si iudaice an termini sint ex ipsis an i ipsis an qlz sigillati. Et si aristotelice cum pres totius localiter moueant: quare totū nō mouetur. **Quinta** cur p̄tinua elementorum sit trāsmutatio: ⁊ an eadez sunt que primo fuerunt elemē-

habent quandā bonitatē p̄portionatā ipsi p̄mo. aut ergo hnt̄ ipam p̄portionatā sine motu ⁊ erit vtiq; nobili⁹. q̄re celū ipm̄ empireū aut hz ipam bonitatē p̄portionatā ipsi p̄mo p̄ motū: ⁊ β vel motu diuerso ⁊ erit ipm̄ firmamētū qd̄ duplici mouet̄ motu. q̄ necē erit fore aliud qd̄ hz bonitatē p̄portionatā ipsi p̄mo p̄ motū vnū. hoc autē eē non poterit celū empireū qd̄ immobile est. neq; firmamētū: qd̄ duos motus cōtinet. ergo erit qd̄daz p̄us firmamento ac posteri⁹ empireo. ⁊ hoc est ipm̄ celū aqueuz siue cristalli num de q̄ dcm̄ est. ⁊ diuisit̄ aq̄s ab aquis ⁊c.

Quarta si iudaice. Dec ē q̄rta qōnū i supiori pte sedis cratonis positaz q̄ correlario q̄daz ex tertia elicif. Et dic q̄ si iudaice assertiōi acquiescendū sit q̄trplex celū distinguif an tūc termini. i. extremitates siue superficies eorum celoz sint ex ipsis. i. cōtinui vel sint in ipsis. i. contigui vel saltim qlibz. i. hoz terminoz sit sigillatim. i. p̄ se hnt̄. Si vō acquiescenduz sit aristotelice traditioni q̄ post planetaruz orbēs solū octauum circulū collocat. q̄re cū pres celi totalr moueant̄ totū ipm̄ celū localr simul nō moueant̄ vn̄ ad p̄mā hazz qōnū dicēdū est breuiter ipsos celos esse cōtiguos: ⁊ nō solū celi supiores s̄ ⁊ planetaz orbēs. Hoc .n. mot⁹ ipse diuersus sperarū inuehit atq; de⁹ optim⁹ sic fore disposuit. sic .n. nō continuari pōt mobile cū imobilis: sic nec ipm̄ p̄mū mobile cū empireo celo pōt solidari. neq; ē octau⁹ circulus q̄ motui diurno renitit̄ ipo p̄mo mobili quolibz p̄tinuat̄ qd̄ certe ipedit motus ipsi⁹ a primo diuersitas atq; motuū multitudo. eadez ēt manerie i planetaz orbib⁹ rōcinari pōt. tū p̄pter motuū eoz diuersitatem atq; ēt sperarū ecentricitatē q̄ qdem oia cōtinuatio nez supficierū nullo mō permittit̄. Ad reliquā autē qōnū facile p̄ r̄nsio. **Primo** .n. celū totū moueri ad alium locum duplr̄ itelligi pōt. vl̄ motu circulari. ⁊ dico ipz totū moueri simul ⁊ semel ab oriēte in occidēs qualibet die nāli semel vel ipso motu recto. Et dico q̄ nullo mō cū mot⁹ ille p̄ celest̄ corpis sūmā p̄fectōez i celū cadere nō possit cū p̄riū hēat. se q̄ref̄ ēt illd̄ absurdū: ēx celū locū fore atq; vacuū: qd̄ il̄m̄ ē: cū ēx ipz nihil sit neq; loc⁹ neq; tps neq; vacuuz: s̄ ibi sūt entia optimā vitā ducētia. quā p̄ficiūt i toto eterno. **Nō** sigillati. i. singulariter p̄ vnūqueq; separatiz. ⁊ d̄ q̄si singulari. **Priscian⁹** ipm̄ a singulis accipit sic ab hostiati. cōmuniter ergo sigillatim p̄ singulatis dicit̄. vn̄ propheta. Qui finxit sigillatis corda eoz ⁊c.

Quinta cur elemētoz. Dec ē q̄nta qōnū supioris ptis sedis cratonis q̄ q̄rif. Cur trāsmutatio elemētoz sit p̄tinua. Ad hui⁹ qōnis solutionē notādū q̄ elemētoz q̄dā simbo la sūt q̄dā dissimbola. Simbola sūt q̄ cōueniūt i aliq̄ qlitate p̄ma vt ignis ⁊ aer i calido. Dissimbola vō sūt q̄ nō cōueniūt vt ignis ⁊ aq̄. Vñ dico r̄ndens qōni q̄ elemēta iō

transmutant̄ p̄tinuo: qm̄ apta nata sunt ad trāsmutādū. hec autē aptitudo puenit aut cōueniētia eoz i qlitatibus p̄mis. aut ex p̄rietate anexa q̄ qdē iter actiua ⁊ passiua sp̄ existit. q̄re dcm̄ ē q̄ i simbolū hnt̄ib⁹ facilioz ē trāsmutatio: nō qdē rōne velocitatis s̄ rōne paucitatis corruptoz qm̄ dissimbola p̄ p̄rietatē anexā citi⁹ trāsmutationē in-

ta an alia consistant. **Sexta** cuz vnū elemētoz p̄trariū vt aq̄ ac cidētalē accipiat qlitatez vt caliditate: quare nō ignis accitales accipiat frigiditatez. **Septia** an aliq̄ zona a nostra sit habitabil. **Que** hitatiū primena natiuitas: q̄s accessus eoz: qlisq; recessus

grediunt̄. **Sz** dico rōne paucitatis corru ptoz ipaz trāsmutationē fore faciliozem: qm̄ i simbolū hnt̄ib⁹ vnū solū corru p̄t vt si ex igne generat̄ aer solum siccitas ignis

corru p̄t. si vero ex igne ⁊ aqua duo. i. caliditas ⁊ siccitas. nā q̄ nō tanto laborat in trāsmutatioe simboloz sicut in dissimbolis: q̄uis in dissimbolis velocior p̄ p̄rietates annexas vt dcm̄ ē trāsmutatio fit. Et ide scda ps qōnis p̄metis q̄si correlaria oriē. i. hec. Cū q̄ elementa cōtinue trāsmutent̄ vtrū cōsistat. i. permaneant numero eadē q̄ p̄us erant vel nō. Vbi notādū cōuenit q̄ aliqd̄ eē idē qd̄ p̄us fuerat tripliciter intelligif. vno modo p̄p̄issime: qz nec in toto nec in parte est subaliter variatus. ⁊ sic de⁹ vel intelligērie sunt eadē numero q̄ p̄us fuerunt. scdo p̄p̄ie. qz pars p̄ncipalior ei⁹ nec in toto nec in parte ē subalr̄ variata. ⁊ sic hō est illd̄ qd̄ p̄us fuit. tertio large. qz dispōnes accidētales nō sūt notabilr̄ ⁊ sensibilr̄ variate ⁊ sic defūctū d̄nt̄ eē eundē q̄ p̄us. Hoc viso dico q̄ sic nulla entia iaia ta sic neq; elemēta p̄ totā suā periodū manēt eadē numero scdo mō s̄ hnt̄ tertio mō. p̄. qz cuiuslibet talis noua forma p̄tialis ⁊ noua p̄tialis mā acgrif: ⁊ silr̄ depd̄if: manet tñ p̄tialis multitudo dispositionū accidētalū. q̄re licz nullū pedale hoz elemētoz exis an̄ milesimū anū fuerit: tñ hec elemēta d̄nt̄ p̄tinue fuisse qz p̄tinuo apparuit cōsimilis dispō accidētalū dispōnū in eis. **Notādū** elemētū d̄ q̄si elemētū ab ile. i. primordiali mā. de⁹ .n. p̄ creauit ile ⁊ ex ile segregauit quatuor elementa.

Sexta cū vnū elemētoz. Dec ē sexta qōnuz supioris ptis cathedre cratonis. c. thema β ē. Cū vnū elemētoz p̄trioz vt aq̄ accipiat accidētalē caliditate: q̄re nō ē ignis accidētalē frigiditate suscipe possit. Et ad hoc dicēdū ē qm̄ ignis inter oia elemēta maioris ē actiuitatis p̄ abūdantiā forme q̄ fit vt oia alia in qb⁹ nō tāta repit̄ actiuitas s̄ magis possibilitas p̄ abūdantiā māe q̄ subm̄ ē trāsmutatiois atq; passibilitatis in sui nāz facile reducere possit: facili⁹ tñ q̄ ad p̄p̄etates appropatas p̄ p̄rietatē q̄ p̄pas s̄ ex p̄nti ēt ipas p̄pas trāsmutare possit. neq; tñ ē alia elemēta i igne ita fortiter agere valēt vt ei⁹ caliditate ad frigiditate reducāt ⁊ β insufficientia actiuitatis p̄hibēte.

Septima an aliq̄ r̄c. Dec est. 7. ⁊ vltima qōnū circuli superioris sedis cratonis q̄ q̄rif an sit aliq̄ zona. i. hemisperiū habitabilis alia a n̄ra. i. n̄ro hemisperio. ⁊ si sic q̄ tñ erat p̄meua natiuitas hoz ibi habitantiū: cū clarū sit adā p̄toplaustū ad has partes haudquaq; declinasse. ⁊ insup q̄s sit accessus ad eas ptes atq; recessus. **Nōndū** qōnē hāc sp̄alr̄ p̄ antipodes fore motā. vn̄ antipodes p̄p̄i subterranei sūt ⁊ nos pedes hnt̄es: vt qdā putant. papias vō dic̄ antipodes d̄cōs eo q̄ d̄ry n̄ris vestigijs putant̄. Quare sciēdū p̄ qōnis solutionē antipodes existere duplr̄ itelligif: vel vt i hemisperio inferiori habitēt. vel nobiscū i n̄ro. q̄ ad p̄mū itellectū dico antipodes nullo mō ⁊ nos posse cōsistere: cū hec ps quā hemisperii inferi⁹ dicim⁹ q̄s totalr̄ sit

Capitulum

submersa: q̄r̄ et septa terra d̄r̄: eo q̄ oceāo circūambiē. In
 sulaq; atlātidēs vocat̄. sic marc' cicero i sōnio scipionis.
 Dis terra q̄ colit̄ a vobis laterib' latior pua q̄dā isula cir
 cūfusa illo mari q̄d atlāticū q̄d magnū q̄d oceanū appel
 latis r̄c. Lū ḡ ps illa submersa sit n̄s ē vt solū ea que ags
 sup̄ extat: quāq; incolim': sola hitatiōe pagrat̄. q̄tū vero
 ad sc̄d̄z itelle

ctū vt ipsi ari
 podesi n̄ro be
 mispio hitent
 vl' salti hitare
 possint n̄ rōni
 absonum est.
 Non tñ sc̄dm
 regionuz lati
 tudinez q̄ ab
 austro i septē

pmutatio. Circuli vo mappa se
 cūdi nouenaria oculos ituentiū
 drinebat inspectōe. Quaz prima
 zodiaci latitudie modificātē cō
 tinebat circuloz qlitatē inspectiue
 colurozūq; emios diffinitive to
 tiusq; forme quātitatē pgressiue

trionē ad maximū iuxta ptholomei sniaz i. 80. gradu pte
 diē. qm̄ directā p̄positionē q̄ mediuz regit circuli latitu
 dinis terre breuitas ipediret: s; sc̄d̄z regionū lōgitudinē q̄
 ab oriente vsq; ad occidentales fortunataz isulas. i. 80. gra
 dib' q̄d est mediū circuli extendit nō ipole est antipodes
 collocari. nā ex̄itib' in vltimis oriētis finib' meridianus
 eoz. 90. gradib' ab egnoc̄tiali distat. silr' r̄ ex̄itib' in vlti
 mis occidentilib' locis. quare fit cū meridian' sit circulus
 sperā in duo eq̄lia secās per vtrozūq; capita ac pedes ipz
 ptendi partib' ex oppositis. n̄s ḡ est occidentales ipsos
 oriētālib' per diametrū s̄poni. r̄ hos antipodes vel anti
 gones puenit appellari. Neq; obstat si dicere t̄riorz nā ē
 si vnū cōueniēs sit reliquū icōueniēs erit. si ḡ hitatio oriē
 tis erit pueniēs r̄ salubris vite aiantū. ḡ sibi p̄ circulū op
 posita erit discōueniēs. R̄ndē q̄ illō veyz ē in formalr
 oppositis. nō aut̄ s̄tualiter sic in pposito. facit̄ ḡ adiūctū
 q̄oni soluiē q̄ q̄rit̄ q̄ sit p̄meua: hoz natiuitas. dico adam
 sic r̄ alioz. r̄ silr' adiūctū altez. q̄ accessus r̄ q̄ ab eis re
 cessus. Dico talis qlis ad reliqs nisi gētū barbaries atq;
 itinez ignota spacia lustrātes valeāt ipedire.

Circuli vo mappa. In hac pte boe. ponit sc̄dm ordinez
 q̄onū in cathedra cratonis descriptaz ad q̄s post primas
 filius icōstātie se diuertit. Et diuidit̄ in. 9. ptes sc̄d̄z nouē
 q̄onū genera. ptes in p̄cessu patebūt. Et dic̄ p̄ q̄ mappa. i.
 planicies forma seu dispositio sc̄di circuli sedis cratōis de
 tinebat oculos ituentiū nouenaria inspectiōe. i. inspectiōe. 9.
 q̄onū q̄ruz. i. nouez q̄onū siue nouenarū inspectiōnū. p̄ma
 q̄d cōtinebat latitudinē zodiaci. illi' celestis circuli modi
 ficantē. i. mensuratē qlitatē circuloz. subaudi ceterozum
 speraliū. vti sunt duo tropici duo polares atq; vnus oīuz
 medius quē eq̄tozē siue egnoc̄tialē d̄nt. r̄ dico modifican
 tez inspectiue. i. sc̄d̄z apparētiā. q̄ p r̄. modificātē diffinitī
 ue. i. eētias oñdēdo. coluroz. illozū semicirculoz. q̄ p r̄.
 modificātes pgressiue. i. sc̄dm rōnis p̄ntiā q̄titatē totius
 forme subaudi mūdialis. **Notādū.** n. est q̄ toti' huius
 lfe mēs ē ipam sc̄dam pte semicirculi cathedre cratonis
 q̄siuisse. circuloz vltis mundi machine descriptiōem. atq;
 tadē ex his forme q̄tītatis mēsurationē. Pro q̄rū oīum
 absolutōe notādū ē in ipa mūdiali machia q̄sdā maiores
 imaginādū fore circulos: q̄sdā vō mīozes. Maiores inq;
 ḡ ipaz sperā ad duo secāt eq̄lia. Mīozes vō duo ad ieq̄lia
 diuidūt. ex maiorib' zodiac' ē quē circulū vite siue aialiū
 d̄nt. a 30es q̄d ē aial. qm̄ i ipo. i. z. signa noib' aialiū nūcupa
 ta figurant̄. Et hic sua lōgitudie sicuti qlibz speralis circu
 lus. 360. gradus astronomica diuisiōe cōtinet. Latitudie
 vō. i. z. q̄s duodeci linea q̄dā p mediū i lōgū secat: quā eclī
 pticā cōuenit appellari. Diuiditurq; h̄ circulus sc̄dm por
 tiones lōgitudinū p̄tib'. i. z. q̄s signa vocam'. q̄z initiū ab
 ariete sumēs p̄ thauz. gemini. cancrum. leonē. virginem.

librā. scorpiū. sagittariū. capricornū. r̄ aq̄riū diuertit̄ q̄ust
 q; i finē pisciū atq; tadē caput arietis itez p̄tingat pueni
 ri. q̄re itelligēdū ē ex raptu firmamēti partes ipsas zodia
 cas q̄sdā sine dubio circulos p̄tinuo designare nō qdē rea
 les atq; colore q̄dā vel alia industria depictos s; itellectua
 les solū atq; mathematicos q̄z maxim' ab vtrisq; polis

eq̄ distās r̄ ab
 oriēte i occidē
 tez. iterūq; in
 oriētē p caput
 arietis r̄ libze
 extēsus eq̄toz
 d̄r. verū qz si
 cuti ab ipo ari
 etis atq; libze
 capitib' p re
 uolutōez diur

Sc̄da an stelle fixe sint i celo su
 piori an i p̄p̄ijs circuli p̄meātes
 planetaz ad istar puagari discer
 nan̄. Tertia an comete. pdigitali
 ter rubētes circularit̄ cū ceteris
 planetis pcurrant an d̄structiue
 creature i suū chaos reuertāt nā

nam circulus hic cōsignat̄ nō eo min' per cācri atq; capri
 corni circūferētiās duo tropici describunt̄. Tropici inq;
 quasi p̄uersiui qm̄ cū sol ad eos circulos deuenerit vel ad
 nos reuertit̄ vel saltē motu suo p̄po a nobis retrocedit.
 neq; tñ hi circuli e maiorib' sūt qm̄ ad ieq̄lia sperā secāt.
 isup sicuti ab extremis zodiaci p̄tib' duos tropicos descri
 bi p̄cedim': sic q̄q; qm̄ zodiac' circuli obliqu' ē atq; alios
 a polis mūdi polos suos hz: q̄ndā arcticū qz circa arctos.
 quēdā vō antarcticū. qz circa illā pte q̄ d̄ arctos ponit̄ cir
 culos p̄ poloꝝ ipoz zodiaci diuturnā reuolutionē descri
 bi fatēdū ē: q̄z tanta a mundi polis est eq̄ distantia quan
 ta ipsoꝝ a tropicis distātia reperit̄. Rursuz qz p̄ motū so
 larē p̄p̄iū nūc egnoc̄tia: nūc vō solstitia p̄tingit fieri: ne
 cesse ē arc' q̄sdā tā egnoc̄tia q̄ solstitia distinguētes ima
 ginari. B̄ ē p̄ caput arietis atq; libze r̄ mūdi polos quo ad
 egnoc̄tia. silr' p̄ cācri r̄ capricorni atq; ēt mūdi polos tran
 seuntes. r̄ hos coluros q̄si semicirculi appellant. Nec aut̄
 oia a zodiaco vt v̄r modificationē atq; designatiōem ca
 piūt. q̄re r̄ sufficiēter q̄uis breuiter q̄oni satisfactum fore
 putat̄. Itē mappa pictura vl' forma d̄r: sic r̄ mappā mūdi
 dicimus. ēt togilla d̄r a manus q̄si manupia. i. manū piās.
 Inde mappella. le. diminutium.

Sc̄da an stelle fixe Nec ē z' nouē q̄onū i altera pte se
 micirculi cathedre crato. positaz. r̄ q̄rit an stelle. i. ille q̄ i
 octauo celo motu dei ordiate sūt sint fixe. i. imobilr loca
 te sic q̄ nullo' moueant̄ q̄ motu sui celi in supiori loco. s.
 octauo celo vel saltē cōmeātes. i. mote discernant̄ puaga
 ri. i. moueri ad istar. i. ad similitudinē planetaz. B̄ est an mo
 ueāt alio motu a motu firmamēti. **Pro solone q̄onis**
 b' aduertēdū quēadmodū pz ex astrologis d̄m̄fatiōib'
 de' ipse factor atq; gētōz vltis creature a q̄dē ois iuidia
 relegat̄ vt i thieo plato cēsuit n̄ nisi pulchrū facere volēs
 machinā ipaz mūdā ad diuersā iserioꝝ gnōnē ac vitā
 stell' diuersis atq; inuerabilib' adoznauit: q̄sdā fixas sta
 tuēs: q̄sdā vō erraticas. Fixas eqdē nō qz nullo' moueāt:
 s; qm̄ i suo celo tā clauate atq; firme p̄sistūt vt nō alio q̄
 sui celi motu circūferāt sub qb' orbiū diuersitate stellas
 locauit erraticas. i. plāetas q̄si planetas qd̄ errore icutiēs
 sonat. Errāt eqdē n̄ p̄pe s; qm̄ mor' sui a motu tā p̄mi mo
 bil' q̄ ē firmamēti qlz die atq; momēto diuersificāt q̄ g
 dē diuersitas mortalib' errore icute' v̄r. hoz at plāetaz
 qlz p̄po orbe circūferē. orbe i q̄ aggregatiōe vno s; plib'
 circuli sc̄d̄z mor' cuiuslibz diuersitatē diuerso. put̄ bec oia
 apd astrologicas ob̄uantias ptholōei. alfragani. thebit̄
 albatēgoi. r̄ alioz d̄m̄fata sūt. Quib' ḡ sic vt p̄notata sūt
 collectatq; singulū singlo collibrat̄ facile mota qd̄ absol
 uit̄ q̄ q̄stū ē an stelle fixe p̄po vl' salti plāetaz motu mo
 ueāt. Inter stellā ac sid' B̄ iterest qm̄ stella qlz singlaris
 d̄r: sidus vō pluz stellaz collectio. bec tñ noia apd aucto.

res crebro confundunt ut stellam p. sidere: sidus quod est stella sumatur: et dicitur stella a stando: quare et stelle proprie sunt que in firmamento situantur.

(Tertia an comete etc.) Nec est 3^a e noue quoniam secundum partem semicirculi cathedre crato. quod quod an comete. i. stelle comate rubetes. i. lucetes quodammodo rubore prodigialiter quod ad futuri cuiusdam magni significanti percurrat. i. moueant circulariter. i. motu circulari cum ceteris planetis et ad eorum similitudinem: an vero ipse subaudi comete exi-

stetes destructiue. i. annihilatiue creature. i. istorum inferiorum reuertant in suum chaos. i. in suam materiam a qua generate sunt. et hoc promissione nature naturantis. i. dei gloriosi. **(Nondum quod hec non aliud querit quam utrum comete sint stelle vel impressiones in aere generate. et ad hoc respondendum dico apud antiquos de cometa magnas fuisse diuersitates. Pythagorici. n. dicebant cometam unam de .7. esse stellis erraticis. Anaxagoras autem et Democritus dicebant ipsam de natura celi. scilicet quoniam omnis pars celi perpetua est sequitur cometas fore perpetuas. quod est falsum. quare dicitur cum Aristotele. per meteororum quod cometa est exalatio ignita de natura elementari. per. quod cometa non est ignis nec aer cum sit mixtum imperfectum nec vapor cum non ascendat ad tantam altitudinem. quod est exalatio. contra per. quod non videtur esse aliud. Scilicet autem per per quod vel cometa est de natura celi vel de natura elementari. scilicet non de natura celi. quod de natura elementari. per contra. cum maiori et minor declaratur. quod nulla pars celi generatur vel corrumpitur per celi. scilicet quilibet cometa generatur et corrumpitur. quod etc. Ex his ergo facile quoniam respondetur cometam non esse stellas sed exalationes. **(Et si dicatur cometa mouetur motu circulari: nulla autem elementa mouentur hac specie motus. quare etc.)** Respondetur quod licet elementa non mouentur nisi uno motu ab intrinseco deducta fuga. scilicet motu recto. tamen possunt moueri naturaliter ab extrinseco circulariter per influentiam celi qua est influentia mouetur cometa sicut cum aere in superiori regione circulariter. Item in textu ibi prodigialiter. prodigium quod. i. monstrum turpe et ad vastandum paratum. et sicut ibi destructiue. **(Non comete appetunt spiritus magnos ac malos presignare effectus. significat. n. ut vult Dally. in cometa vltimo proponis certiloquy ptholomei atque arist. in per meteororum. siccitates magnas terrenas ceterum. sterilitatem. terremotum atque veterum copiam. inundationes atque. mortem atque epidemiam. pliam. translationes regnum. et legum immutationes seu nouitatem sectarum. et hec omnia scilicet diuersa cometarum magnitudinem figuram colorem motum locum atque durationem. vide Seneca. li. naturalium quoniam duas insulas pronunciantes cometa submersas dicit. et ut refert iustinus anno quod mitridates nascebat cometa visa est quatuor horis tanto fulgore celum repletur ut quasi ardere videretur ac sol radii obumbrarent. Dic autem mitridates. 46. annis cum romanis bella gessit atrociter: ut inquit valerius maximus de studio et industria: quod quod solinus autumnus li. suo de mirabilibus mundi. Quid ultra regnante nerone senis mensibus appuit cometa et idem refert seneca. vbi supra. scilicet quod per illis temporibus esse potuit quod viuere sub domino tanta crasso de quo loquitur Iohannes solobziensis in polycratone li. i. tanta mole imperii omnem postus est gravitates ut phias persequens quasi maiestatis imperii inimicam et nobilitate ingenia veritus se consilijs subdidit histronum.****

(Quarta an nature inferioris) Nec est quarta quoniam scilicet parte semicirculi quod queritur. an complexiata. i. omnia ipsa generate inferioris nature. scilicet elementorum habent virtutem. i. existentiam siue eclipsim. i. defectum ex planetis. i. ex influxu celesti: an ex primis generate. i. parentibus. quod si ex planetis aut per se necessitate aut saltim scilicet eue-

tum. i. a casu. si vero ex generate. cum unum generatum aliquod sit album aliud quoque nigrum et est quare generate ex illis non est album et nigrum. et sicut si sic. quare generate assimilatur quibus in extremitatibus super corporis ut manibus pedibus et reliquis. sicut quoque sexu patri et in ceteris moribus assimilatur parturienti. quibus vero neutri generate subaudi assimilatur. per absolute huius quoniam

rantibus cum unum generate sit album et aliud nigrum: quare generate ex his album et nigrum non est: et quare generate quandoque in extremitatibus assimilatur patri: in ceteris parturienti: quandoque neutri generate.

atque quilibet partium eius. aduertendum est quod in rebus ipsis generate atque producedis in esse triplex assignandum est formale principium. scilicet ipsum principium primum et principium pale quod est ipsa causa prima que est regens moderans atque ordinans ipsas causas secundas ut aptissime Boetius in 3° li. de consolatione metro nono inseruit cum dicit. Quod perpetua mundum ratione gubernas. Terrarum celi que etc. Ab hoc quod est principium dicitur celum et tota natura. i. z. meta. atque ab eo cunctis deriuatum esse et viuere. his tamen clari. his vero obscuri. Est et aliud principium instrumentale. v. z. ipsa corpora celestia per que licet deus optimus per se solum cuncta disponat uti sacra testatur auctoritas: tamen quantum ad executionem inferiora per superiora dispensat. quod de re dicitur est per meteororum. quod omnia istum mundum inferiorum esse originem superioribus latitudinibus. ut tota eius virtus inde gubernetur. Est et tertium rebus principium: quod seminariū dico. hoc autem principium virtus est inaiatorum semine consistens sicut in artificiato arte facta. et vocatur hec a quibusdam per his virtus formatiua: a quibusdam disiectiua: a quibusdam vero imago mundi. hec autem tria principia sic se habent in aiatorum productione ut inferiori per superiora influant: et non conuertitur. quare quantum hic sufficit dicitur est quod omnia sunt generate virtute ipsam periodum atque eclipsim sumunt ab ipso principio seminario veluti principio quodam immediate motu ab influentia celestium corporum nutu ac voluntate cause prime. neque tamen nisi ipsa causa prima sic disposuerit: hec quodam coacta necessitate fieri estimandum est. quoniam impressiones carum naturalium in effectibus secundum recipientium modum recipientium. inferiora autem sunt fluxibilia: et non se eodem modo se habentia per ipsam materiam que est in potentia ad plures formas. et hoc est ut refert albertus per mineralium. quod plato voluit cum dicit formas ipsas secundum merita mae recipi. et hinc Ptholomeus in alarba. effectus stellarum incertos et diuersos esse. quod inferioribus influxu pueniunt per aliud: et per accensum per aliud quod per virtutes elementares que per informant. per accensum quoniam non pueniunt ad inferiora nisi per eueles: quod est confusus et incertus dispositionum. et idem ptholomeus in quod dripartito. Rursus nec estimare debemus quod superiora procedunt inuicabiliter ea que diuina disponere contingunt et que nullatenus sunt vitanda nec non que veraciter et ex necessitate pueniunt. In certiloquio est dicitur. hec iudicia que tibi trado sunt media iter necessarium et posse. absoluta ergo hec quoniam pars est an complexiata ipsa ex planetis vel a primis parentibus virtutes atque periodum suscipiant quoniam tamen ab his que ab illis sed diuersa ratione. sicut si ab ipsis planetis an necessitate vel a casu. Restat ergo ut diuersa natoque erga parentes assimilatio quolibet ab soluat. et dicendum casus assimilatio horum vel dissimilatio tam ex influentia celestis corporum: que est mae recipientis has impressiones sicut multas causas concomitantes atque superioribus annexas confirmari. et hinc Hypocritas dicit ut refert galienus: quod omnia suba sit ligata et coniuncta in planetis et signis et nexibus quatuor elementorum. Et idem nectanabus naturalis alexandri pater cum matre sua olimpiade tempore obseruans conuicit sole leonem intrante et saturno in thaurum a quibus planetis filium suum volebat recipere figuram et potestatem.

Capitulum

Quinta q̄ est p̄portio motus. Dec est q̄nta q̄ sc̄de par-
tis semicirculi sedis cratonis qua q̄ritur q̄ sit p̄portio. i.
habitus motus ad motū per planetas hoc est qua habi-
tudine se habeat motus vnius planete ad motū alterius.
z que sit connexio. i. ordinatio eorūdem. s. planetarum vt
s. quis eorum sub vel supra in corpore celesti ordinetur.

Pro questio-
nis hui⁹ solu-
tione notādū
q̄ motus pla-
netarū diuer-
sus est: quēad-
modum eorū
orbis diuersi
demonstran-
tur. ex diuersi

Quinta q̄ p̄portio mot⁹ ad mo-
tū p̄ planetas z que eorū connexio.
Sexta cū saturn⁹ iter plāctas sit
seuissimus. Venusq̄ benignissi-
m⁹: an benignitas vni⁹ maligni-
tate retardet alteri⁹ ex opposito

tate. n. motus necessario in diuersitatem orbū deueniri
p̄his visum est. Inter autez oēs planetas. Saturnus oluz
tardior est. quapropter z ipsum senem propter motus sui
tarditatem dicunt quoniā cursus suus annis. 30. solū per-
ficit. Iuppiter vō post hūc planeta beniuolus motū suus
annis. 12. cōplet. Mars tribus. Sol vō oīum medius āno
vno. s. 12. z venus. Mercurius similiter inter oēs laborio-
sus anno. Luna vero superiorū sex atq̄ inferiorū puritas
mense trī. Quare puto cōcludendum cū querit que pro-
portio motus vnius planete ad motū alteri⁹ q̄ eadez est
p̄portio que est numeri cuiuslibet ad quēlibet. hoc autez
curiosius indaganti ad arithmeticoz recurrentū est co-
dices atq̄ geometroz. in his eniz nedū horū sed z quo-
rumlibet p̄portio vberime perdoct. Ordo aut planeta-
rum sub octauo circulo his versibus cōiter memoratur.
Octo sunt sperc q̄s sic poteris retinere. Celum stellatum
saturnus iuppiter z mars Sol venus z mercuri⁹. vltima
luna subest. **Itē** nota p̄portio nihil aliud est q̄ duarū
quātitatū quātecūq̄ sint eiusdez generis certa alteri⁹ ad
alterā habitudo. Et dicitur eiusdez generis vt numeri ad nu-
merum. lineę recte ad lineā rectā. superficie ad superficies
corpore ad corpus. nō. n. lineę superficie vel corpore p̄-
portio. q̄re ē nulla diametri ad costā p̄portio reperit
q̄uis reperibilis vt vult Aristoteles.

Sexta cū saturnus iter planetas. Dec est q̄ sexta hui⁹
sc̄de partis semicirculi sedis cratonis q̄ querit. Luz ita sit
q̄ saturnus iter planetas seuissim⁹ sit venusq̄ benignissi-
mus an benignitas vni⁹. s. veneris venientis ex opposito
supple aspectu q̄ est per diametrū circuli retardet. i. tēpe-
ret atq̄ refrenet malignitatez alteri⁹ supple saturni. Pro
hui⁹ q̄ntis solutiōe dicendū. Inter planetas quosdā ma-
liuolos: q̄sdā vō beniuolos iuxta traditiōes sapiētū dicit.
maluolos vt saturn⁹ q̄ z falce armat⁹ depingit veluti nāe
viventis inimic⁹ ac martē quē deum belli ponūt. z ob eo-
rum malignitates eos ifortunas vocāt qm̄ nato atq̄ cui-
libet exordio ifortunam machinant. Beniuolos vō Jo-
uem quez z herou atq̄ magnatū significatozē dnt simili-
ter z venerē toti⁹ beniuolētie significatricē: q̄propter eos
fortunas dnt. z ex his solū in p̄nti de saturno z venere q̄
est. ad quā respōdendū q̄ ven⁹ nullo mō ex opposito aspe-
ctu malitiā saturni minuit qm̄ maxima est apud sapiētes
q̄ fortune cū aspiciunt malos minuunt eorū ipedimētū.
z hoc si ex amabili aspectu aspiciāt. amabilis aut aspe-
ctus solum trinus ac sextilis est. Mali autez cum bonos
aspexerint ex quarto vl' opposito bonoz beniuolētiā for-
titer ipediūt: quoniā aspectus maloz atq̄ ab aspectu ma-
lo. Et tantum de hac questione.

Septima cuz chor⁹ naturaliter. Dec est septima que-
stionū sc̄de partis semicirculi sepe dicti qua querit. quo-
niam chor⁹. q̄lia littera habet notus. z verius. ille ven-

tus australis sit naturaliter frigidus z siccus cum a parte
australi z a polo antarctico dueniat cur nobis apparet cō-
trarius. s. humidus ac calidus. Pro cuius questionis solu-
tione notandum. iz. esse ventos sc̄dm p̄m secundo me-
theozorum et hoc secundum. iz. celi signa sub quibus sol
discurrens cōmouet z facit cessare ventos. z hi communi-

adueniētis. Septia cū chor⁹ na-
turaliter frigid⁹ z sicc⁹ sit quare
nobis cōtrarius apparet. Octa-
ua que sit elemētozū cōnexio
proportionalis. Nona quis sit
solis z lune meatus z effectus.

ter his versi-
bus recitant.
Sunt subsola-
nus vultur⁹
et curus eoi.
Lircius occa-
su zephyrus fa-
uoni⁹ afflant.
Atq̄ die me-
dio notus he-

ret affricus austro. Ac boreas equilo veniūt. z chor⁹ ab
alto. Atq̄ oīum horū ventoz materia est exalatio cali-
da atq̄ sicca. quapropter nulli ex substantia sua dicuntur
frigidi atq̄ humidi sed solum rōne mixtionis eorūdez cū
aere. z ad illius mixtionis p̄positum loquitur littera cū
dicit. cuz notus sit nāliter frigidus quantū est de sua pri-
mordiali mixtiōe cū aere frigido quoniā in zona frigidis-
sima iuxta polum antarcticū oritur q̄ pre nimia eius fri-
gidityte inhabitabilis dicit. quare ergo nobis apparet ca-
lidus. Dico quoniā duz perflat zonam torridā q̄ sub equi-
noctiali est calozes sibi assumit. z qz versus meridiem ve-
nit vbi est maior aquarū copia z loca vapore z roze plena
humiditate contrahit z acquirit alienaz. vnde apud nos
calidus z humidus reperitur z ipso flante aer predictoz
pore repletus in pluuias frequentius resoluitur.

Octava questio que sit elementozū. Dec est octava
questionū secunde partis sepe dicti semicirculi cathedre
cratonis. qua querit que sit cōnexio. i. cōiunctio p̄portio-
nalis elementoz. Pro cuius questionis solutione aduer-
tendum ipsa elementa p̄portioib⁹ quibusdam colligari
atq̄ ordinari numeralibus: put etiā Boe. ipse in de cōso-
latu philosophico. libro. 3. metro nono testat cum inquit.
Tu numeris elementa ligas vt frigida flāmis. Arida con-
ueniant liquidis. ne purior ignis Luolet ac mersas dedu-
cunt pōdera terras. Sicut. n. duo numeri ueniūt in vno
numero p̄portionali medio. sic duo elemēta p̄ria in dua-
bus qualitibus cōueniunt in vno elemēto medio p̄por-
tionali. Exempli gratia i numeris quadratis bis duo sūt
quatuor. ter tria sunt nouez. Accipe ergo vnū numerū q̄
sic excedat quatuor p̄mum quadratus sicuti secundus. s.
nouem excedit numerus inuentus. z est. 6. secundus ean-
dem p̄portionem. Et dicitur proportio sexquialtera vel
emiola: sicut enim. 6. continēt quatuor z mediū de q̄tuor:
sic nouē continent. 6. z mediū de. 6. Eadē est elementozū
p̄portio. nam ignis z aqua in duabus qualitibus cōtra-
rys sunt. z hec colligant vno medio. s. aere. qui sicut cōue-
nit cū aqua in humiditate: sic ē cōuenit cū igne in calidi-
tate. q̄re sequit q̄nti p̄posite fore satisfactum.

Nona q̄ quis solis zc. Dec est nona z vltima q̄ntum
sc̄de partis semicirculi cathedre cratonis q̄ solis luneq̄
meat⁹ atq̄ eorūdez effectus mirabiles idagan. Pro cui⁹
enodatione m̄e standum arbitroz potissime sapientum
astrologozū assertioni q̄ a veritatis tramite haud quāq̄
deuiantes deum optimū maximum inter ceteras stellas
duo luminaria. s. solem z lunā mūdo p̄fecisse autumāt:
q̄ etiaz sacra atq̄ vetusta testatur auctoritas atq̄ quoti-
diana cōprobat experientia. tribuitq̄ eis motum inter se
difformem sicuti z alijs quinq̄ planetis sub signozū cin-
gulo. quandoq̄ enim a terra et a se inuicem elongata sunt
quandoq̄ approximant. quandoq̄ seipsis coniūgūt. q̄nq̄

elongant. aliasq; ad alia diuertunt motu put in theoreu-
matibus astrologoz & precipue Ptolomei iaduduz certis-
sime demonstratu est. Insuper dedit eis potestate oiu3 ge-
nerandoz atq; generatoz silr super eoz defectu. quas ob-
res non absurde dictu est ab Aristotele cu inquit. Scdm
accessuz & recessu solis i octauo circulo fiut gnatoes & coz
ruptoes i istis

inferioribus.
Op. n. substā-
tie solis maxi-
mū ē tum pp

ultima semicirculi planities ppone-
bat. Cur tremor i tris. Cur cre-

corpis sui magnitudinē q̄ terram cēties sexagesies sexies
excedit vt ēt supra dixim. silr & luminis sui formalitatez.
ab ipso. n. veluti a fonte ideficiēti cetera sidera lumē cer-
tū ē mutare. Que & alia paucis metriculis cōplecti cupi-
ens martianus capella sic soles alloquit. Ignori vis celsa
p̄ris vel p̄ma ppago. Somes sensificus mentis fons lucis
origo: Regnū nature deus atq; assertio diuum. Munda-
nusq; oculus fulgor splēdēris olimpi. rē. q̄re & scdm picta-
goricos coz celi dicebat. Luna aut maris & aqrū & oiu3 q̄
ex eis sūt dñā atq; moderatrix cōstituta ē. qd plurib⁹ expe-
rimētis tā i mari & fluminib⁹ q̄ ēt i vegetabilib⁹ acceptuz
est. hoz. n. hūiditas maxia est vti cucurbitaz atq; medul-
laz hūanoz ossiū ac oiu3 viuētū astrozūq; sapientes res
multas i suis virtutib⁹ expti sūt: quēadmodū suis scriptis
posteritati reliquerūt. silr & medici certificantes oēs egri-
tudines aut ad bonum aut ad malum secūduz. i. 6. loca cir-
culi quas luna p̄tergraditur quolibet terminari. quo spiri-
tu primo pronosticozū ait hypocras. Est qdā celeste in
quo oz ipz medicū p̄uidere. Cuius si tāra est prudētia mi-
rabilis est nimirūq; stupēda rē. Dis aut oibus vt p̄missa
sunt itellectis p̄sequēs arbitroz vltimā hui⁹ secūde partis
& similiter oēs alias absoluisse q̄stiones. quare ad tertiam
& vltimā semicirculi partes est accedendum.

Ultima semicirculi planities. In hac parte Boeti⁹ on-
dit tertiu ordinē q̄stionū i cathedra cratonis descriptaz
ad q̄s sicuti post p̄mas ad scōas fili⁹ inconstantie arripien-
das se diuertit. sic quoq; ad has tā p̄mis q̄ scōis fastidit
tādē se deuoluit. Et diuidit hec ps scōz qdōnū numeruz in
hac vltima semicirculi parte descriptarū. partes patebūt
in p̄cessu. Et dicit q̄ vltima plaities. i. superficies semicircu-
li pponebat subaudi q̄stiones q̄ sequunt. Notāduz q̄
fere siles qdōes sūt q̄ apud Virgiliū his versibus memo-
rant. Unde tremor terris q̄ vi maria alta tumescāt. Obi-
cibus ruptis. rursusq; i seipsa residāt. Defectus solis vari-
os lunēq; labores. Un hoiuz genus & pecudū: vñ humber
& ignis. Arctuz pliadaz biadas geminosq; triones. Quid
tantū oceano p̄perēt se tingere soles: Hibernis & q̄ tardis
moza noctib⁹ obstet. Pōtq; p̄ma ps lre nre metro legi sic.
Cur tremor i terris cur cōcremat aera fulgur. Cur maris
exundat rabies gustusq; malignus rē.

Cur tremor i terris. Dec ē qd p̄ma huius vltime part
q̄ cause terremot⁹ sciscitant. Et dicendū q̄ cū de tremo-
tu fit sermo nō ē itelligēdū q̄ totius elemēti terreni ascē-
sus fiat sine descēsus. neq; etiā estimandū terrā ipsaz mo-
ueri circulariter & celū gescere: & sic de singulis. qm̄ terre-
motus hō impossibilis oīno est: qm̄ vt ex mente vult auer-
rois: etiā si oēs dy descēderēt terrā hoc modo mouere nō
possent: sed estimandū est terremotū ipuz eē ruina tremo-
rē atq; titubationē pulsionē p̄forationē scissionē & subuer-
sionē vti vult albertus ex exalatiōe calida & sicca i terra
p̄clusa atq; petens exitū. vñ p̄siderādū: qm̄ sol & stelle ca-
lefaciētes generāt ex terra exalatiōes multas que iterdū
nō hñtes faciliē exitū rōne frigiditatis aut pluuiarū clau-
dentiu3 seu p̄stringentiū poros inuicē fugientes p̄riū con-
gregantur. & fortificate p̄ antipariste sim violenter cū ma-

gno impetu exeunt causantes terremotū. Pōt etiā fieri
terremotus ab exalationibus ventosis intratibus terras
de nocte propter fugaz contrariū q̄ faciunt p̄similē motio-
nē clausis poris terre a frigiditate noctis.

Cur cremat aera fulgur. Dec ē q̄stio scōa hui⁹ vltime
part i ea q̄rit q̄re fulgur concremat ab effectu aera. hoc

mat aera fulgur. Cur maris exū-
dat rabies. Gustusq; malignus.

tātū q̄rere est
q̄ sit cā gnati-
onis fulguris
atq; corrusca-
tiōis. vñ nota

scōz Aristotelē i metheozis corruscatio p̄prehēdit fulgur
& fulmē: nā pprie dicta corruscatio est apparitio subita va-
poris subtilis inflāmati euanescentis i aere sine descensu ad
terrā. Fulgur vō ē ignis subtilis: grossior tñ corruscatione
ad terrā descēdens q̄ herbas penetrat atq; res molles. vt
referit. 3. phisice Algazelis. fulmē vō est vapor ignit⁹ cōpa-
ctus & solidus ipetuose cadens maioris vis q̄ fulgur. p̄cu-
tit. n. qd tāgit. penetrat & vrit. diuidit. scindit. & nihil corpo-
rale ei resistit. q̄re dicit Isidorus q̄ fulgei idē ē qd ferire.
hec tñ tria nō differūt essentialr: cū sint de eadez materia
spē de eadez cā effectiua spē. i. caliditate & frigiditate. So-
lū aut accidētaliter differūt vt supra dictuz est: q̄re exp̄ssa
causa generatiōis vnus oīum generatio p̄dita est. quare
dicendū cū Aristotele q̄ hec oīa causant ex vapore aggre-
gato in nubibus & earuz vehemēti collisiōe attrito & inflā-
mato. & secūdu diuersitatē huius vaporis p̄pter admix-
tionē diuersaz terrestre itatis vel nō diuersificantur soluz
accidentaliter vt dictum est. quare rē.

Cur maris exūdat rabies. Dec ē tertia q̄stio hui⁹ part
qua querit q̄re rabies. i. estus maris exundat abundāter
excrecit & decrecit. Vult dicere q̄ est cā flux⁹ ac refluxus
maris. Et aduertēdū. mare fluere atq; refluere triplr itel-
ligit. vno mō ab aglone i austrū & ecōuerso. scōo agitatōe
vetoz. tertio nāliter & regulariter omni die nālī bis. Pri-
mus fluxus ac refluxus est. p̄pter aqrū in eis locis abun-
dantiam atq; eleuationez: & ideo cū aqua nāliter fluit i lo-
cū decliuozē necesse est aquā in austrū fluere. Ecōtra ve-
ro fluit ab austro in aquilonē p̄pter aquā ibi multū tume-
factaz: & p̄sequenter virtute solis multū eleuatam. Scōo
fluxus violentus est ad oēm differentiaz positionū. terti-
us autē fluxus est ab influētia lune q̄ tā lumine q̄ influētia
hō causat fluxū ac refluxū. Et q̄ B sit verū quo ad lumen
p̄z. qm̄ rarefactio & tumefactio maris videntē esse rōne lu-
minis lune cū omne lumen sit calefactiuuz & rarefactiuū.
Quātuz vero ad influentiā similiter patēs ē. qm̄ luna suo
solo lumine hunc fluxum causare nō posset. patet: qz si sic
tūc in q̄draturis maior esset fluxus & refluxus q̄ in iun-
ctione. qd experientia falsuz est. necesse ergo est vna cū lu-
mine influētiā coagere. vt sic lumē cū influētia sint cause
fluxus atq; refluxus hō. Est igit dicendū q̄ sicut aīa p̄ ca-
litatez alterat cibū: & p̄ aliā virtutē ipuz attrahit: ita cū
fluxus dicat tumefactionē & alterationez luna mediante
lumine tumefacit mare & p̄ virtutē occultam ipz attrahit
sic magnes ferz ab oriēte i meridiez atq; ab occidēte ad
angulū nocti. a meridie at i occidēs & ab angulo noctis in
oriēs refluat: qz luna suis vtutib⁹ p̄ampli⁹ directe nō respi-
cit mare. & sic qdāmō p̄uatiue dī cā reflux⁹. q̄re rē.

Gustusq; malignus. Dec q̄rta qd de salsedine maris q̄
rit vñ cause. Quare iuxta Aristo. iniaz notandū put ipse
vlt i li. d. sēsu & sēfato. Sapō ē passio hūidi a sicco terrestri
ita q̄ ex alia & alia mixtiōe sicci terrestris cū hūido resul-
tat ali⁹ & ali⁹ sapor. q̄re cū salsedo sapor sit necio puenit ex
mixtiōe sicci terrestri cū hūido: s; n̄ simplr sicci. s; adusti.
qd patet i lixiuio qd nō fit excellēter salsum nisi fiat fortis
calefactio & adustio cinerum. & similiter de vrina vti apud

Capitulum

medicos probatissimum est: quare posita eternitate mundi necessario ponit mare esse salum. in eo. n. est multum terre. stre adustum derelictum exalatione calida et sicca et est ibi quodammodo aqua pura admixta supuente calore solis decoquens et faciens humidum eleuari ut patet ad experientiam ergo etc. Et bene dixit posita eternitate mundi quoniam si mundus creatus fuerit postea per magnam tempus mare salum nequaquam existebat.

Que naz sit pennatorum. Hec quod contra quod dicitur hic autem b. quod hyeme re-

Que sit natura penatorum estiuatius in hyeme deficientium et conuersum. Quid gradinis rotunditas. Nivis prolixitas. Nebule potentia. An virtus lapidum ex completionem sit an ex materia. An ada-

cedunt a nobis et estate reuertuntur. Ad quod dicendum quod ex his quibus sunt comiter hirundo atque ciconia et id genus. et sunt ex autem b. partem caloris naturalis huiusmodi quod minime a frigiditate preseruari possunt ceduntque in itinere hyemis ad regiones calidiores: quod tamen victu quod aeris salubritate preseruari possunt dicitur natura.

Quid gradinis rotunditas. Ad hanc questionem sextam dicendum gradinem continuo ad rotunditatem declinare eo quod generatur ex nube diuisa in guttas que fugientes iterum redunt ad rotunditatem que est figura prima atque perfectissima ut alias habet declarari. Et est impressio que non generatur nisi in media regione aeris quoniam non in summa propter excessum calorem nec in infima propter remissionem frigiditatem ex reflexione radiorum solarium. multa. n. et grossa materia non nisi propter excessum frigiditatem congelari potest. quod solus in media regione aeris generatur.

Nivis prolixitas. id est longitudo quoniam non sic gradu ad rotunditatem tendit. Ad hanc questionem septimam dico quoniam nivis generatur ex vapore eleuato sursum ad partem superiorem regionis aeris et ibi iste vapor congelatur propter frigiditatem: non tamen excessiuam: et propter deflectionem solis ipsius ad superiorem partem vel mediā superiorem regionis attrahere non valentis. quare cadit in terram ita debilius congelata et spogiosa atque rara quod quod quod quod. **Nebule potentia.** Ad hanc octauam questionem dicendum putat refert Aristoteles. nebula est impressio facta ex resolutione nubium resolutarum in aquam pluuialem. vapores. n. sic resoluti dispersi per singulas aeris partes ac diffusi nebulam gignunt et inducunt. et quanto terre est vicinior tanto spissior est et obscurior: a terra vero eleuata magis est solis peruia. et ideo minus frigida et obscura. ipsa autem totaliter a sole attracta in materiam nubis conuertitur. et ideo future pluuie est significatiua. etc.

An virtus lapidum. Hanc questionem de virtute lapidum querit an. scilicet lapidum virtus ex parte lapidum sit vel ex ipsa materia. pro cuius questionis solutionem permittendum est id quod a philosophis peritissimis iam longe ostensum est. omnis lapidis materia est autem species cuiusdam terre autem species quadam aqua. videlicet. n. in lapidibus alteris istorum et scilicet diuersarum virtutum diuersi lapides generantur occurrente super ipsam duo virtute minerali lapidum quae formatiua dicuntur. sicut. n. in semine animalis quod est superfluum nutrimenti descendit a vasis seminarijs vis formatiua animalis que format et efficit animal et in semine per modum illius que artifex est in artificiato. Sic est et in materia ipsa aprata lapidum virtus formatiua et efficiens lapides et producens ad formam lapidis huius vel illius. hec autem virtus formatiua in materia ipsa lapidum generatur et causatur ex virtute stellarum infusa ipsi loco. et hec omnia in fractione et commixtione lapidum repta sunt: quare quoniam satisfaciendo dicimus cum virtus ipsa elementaris que materia lapidis est paucissimas post se relinquat operationes atque pene surdas atque est infinitas pene et nobilissimas virtutes. ut effugare venena: pellere antraces et filia que ex virtute elementari esse non possunt: in lapidibus consistere clare est. concluditur necessario virtutem lapidum esse ab ipsa forma substantiali. primo instituta a natura atque ab ipsa virtute formatiua a virtute celesti loco infusa in materiam ipsam elementarem introducta. non quod ab elementis vel ab alexandro greco peripatetico opinatur:

quoniam elementa operari non possunt nisi quantitatibus primis. virtutes autem lapidum ad quantitates primas reduci non possunt neque est ab ipsis hydeis virtus lapidum est. ut Plato voluit quod omnia inferiora hydeata dicit a superioribus hydeis que separatas et mire potentie esse dicebat. Ille. n. sunt que generant quod generant ut asserit: sed falso: uti de hoc alias iam longe disputatum est. Sed ut

mantina attractio ex componen- tibus simul sit an ex vnius incur- su tantum. Quid pluuie dulcedo. Putei hyemalis caliditas. Estiuatis frigiditas. Visus triplex emissio.

tractus est. put etiam vult hermes philosophorum per et plures indo- rum: virtus lapidum primo ex virtute stellarum et imaginibus earum est

in modum iam dictum per infusionem circuli alaur. descenditque hec virtus in res nature nobiliter et ignobiliter. nobiliter quoniam materia recipiens has virtutes fuerint superioribus magis siles in lumine et perspicuitate. Ignobiliter quoniam materia fuerit confusa et feculente in quibus quasi opprimunt virtus celestis. sic scilicet diuersitate influus illorum superiorum diuersas virtutes lapidum fore constat. sic saphirus sua. diamas sua. Carbunculus quoque atque magne glibet suas operatur virtutes. que etiam dicendum adamantinam virtutem ex hac superiori stare virtute. non autem ex approximatione ferri ad ipsam: quauis ut virtutes operetur approximatione ista regatur. et tantum de hac questione.

Quid pluuie dulcedo. Hanc questionem querit causa dulcedis pluuie. Ad quod dicendum quod calor solis attrahens super aquam et vapores ipsos calefacit atque digerit. ex quo digestionem generatur dulcedo in aqua illis sic attractis que aqua pluuie appellatur.

Putei hyemalis caliditas. Ad hanc questionem dicendum scilicet scilicet Alberti magni scilicet dissonantiam quasi ab Aristotele. scilicet nota dum ipsum elementum terre duas habet crustas. vna interior que est calida propter exalationes illic inclusas. et alia exterior que est frigida propter frigiditatem ad eam expulsam a caliditate cruste interioris. Et tunc dico quod aqua fontium in estate frigidior est quam in hyeme. Et ratio est: quod in estate crusta exterior terre est multum frigida propter duplicem antiparistessim. scilicet extrinsecam aeris calidi et intrinsecam cruste interioris calide. In hyeme autem est calida propter caliditatem expulsam ad eam frigiditatem aeris circumstantis propter quod aqua illic exiens et inde exiens in hyeme tepida redditur vbi in estate est excellenter frigida. Et similis ratio redditur potest de aqua puteali. et hec est scilicet scilicet Alberti.

Visus triplex. Hec quod querit que est triplex visus emissio. quod tamen sonat ex quo videtur triplex generatur. aliquid. n. acute vident. aliquid acuti. tertium acutissime. que causa redditur tam diuersorum visuum. Et ad hoc respondendum: nobiliter aduertendum est quod in organo visus quod da neruus est que opticum dicitur in quo virtus visiva consistit: non quod si oculi eruerent oculi adhuc viderent: quoniam oculi hominis sunt videndi instrumenta. sed quoniam in neruo illo fortitudo est visiois ut et alius propter corporis nerui corporis sustentatio sunt corporis atque robur. vnde dicendum quod illi que habent oculos in superficie capiti maxime ab hoc neruo distentos veluti quodam modo a sua fortitudine elongatos acute videt. non quod acutum excellentiam dicat. sed visionem ipsam duntaxat ponat. Illi autem que habent oculos aliquantulum fixos videt acuti sicuti ad neruum opticum magis appropinquantes. Illi vero que oculos habet bene fixos atque in capite quasi inclusos quoniam lineam et neruum opticum que est visionis fortificatio prima attingunt acutissime videt. Vel posset aliter responderi quod hec diuersitas oritur ex diuersitate organorum visus in magnitudine atque paruitate. oculi nempe magni et extensi debilius videt quam parui propter dilatationem atque disunctionem ipsorum radiorum visualium cum ois visio fiat per radios ut in perspectiva habet declarari. adunatio ergo vel disunctio radiorum visualium debilitat vel fortitudinem visionis generat. cum certum sit omnes virtutes vnitam fortitorem seipsa dispersa fore. etc.

Colorumque secretio, i. inspectio ut h. nomē v. bale a. xerno ori
uef. Et qrit hec qd de ipsi^o visus obiecto qd est color. non
qdē stricte sup^o vt. s. ē extremitas pspicui in corpe termi
nato put ipz diffinit Aristo. i scdo de aia. r i pmo de sensu
r sensato. vt albedo r nigredo r h^o qlitates resultates ex
mixtione qtuoz qlitatu pmax qvis tuc lux p se non vide
retur: s3 color

ipse cōiter sū
ptus qui est q
litas per se im
mutatiua vi
sus sub ratio
ne visus. r sic
lux r lumē di
cūtur colores
a philosopho.
z. de aia. Sic
etiaz de colo
re loquit pbi
losofphus pri
mo de sensu r
sensato: dicēs
Dia corpora
colore partici
pant. nec non
ēt astrologi di
cētēs astra di

Colorumque concretio. Cum
igitur istaz questionū difficultuz
solutio aīnz mutatiōis nō posset
adiplere vrozī pposuit subiuga
ri p̄dictis postpositis. Quis vn
diq; virginibus in tediūz ductus
parentibus sic respondit: impro
bo corruptas lectos detestor ani
les. Nil mihi cum torua virgine
solus ero. Sp̄retisq; p̄dictis vt
pote solutionibus questionum
difficilibus p̄tholomei decetero
p̄ceptis inquit insistam. Sed
signozum gradus planetarumq;
discursus sine turris altitudine

uerfis coloribus colorari. Et tantū de hac r secūdū p con
sequens de oibus questionibus in sede cratonis diuersas
semicirculi partes motis atq; depictis. ad quas persoluen
das filius incōstantie fastidiendi aīo minime valebat ad
aliud huius incōstantie genus se diuertit prout in textu
proximo apparebit.

¶ Cū igit. rē. In hac pte Bo. post p̄dicta qrtū diuersiōis
siue mutabilitatis genus incōstantie filij oñdit dicēs. cū
solutio istaz qōnū difficultiū subaudi p̄dictarū non posset
adiplere. i. p̄ficere aīnz mutatiōis. i. filij icōstātie postposi
tis. i. dimissis p̄dictis oibus p̄posuit supple aīo subiugari
vrozī. h. ē m̄rimoniū p̄bere. s3 qd duct^o i tediū. i. attediat^o
vndiq; ab oī pre vginibus. rñdit parentibus bis v̄siccis.
Improbo corruptas lectos detestor aniles. Nil mihi cum
torua v̄gine: sol^o ero. Corruptas q ad viduas dicit. Aniles
v̄o lectos quo ad vetulas refert. qd aut de torua v̄gine di
cit expone. i. aspera scdm huguitions. v̄gines. n. aspere ad
corrupēdū sūt. r bis oib^o refutatis atq; sp̄retis concludit.
solus ero: supple sine cōiugio. Sp̄retisq; p̄dictis. r hic qn
tum istabilitatis genus ipsi^o icōstātie filij adnectēs dicit.
Sp̄retis p̄dictis v̄pote. i. sicut solutiōib^o difficultib^o supple
q̄stionū p̄missaz filij icōstātie ingt. ego istā. i. itendaz de
cetero. i. deinceps aduerbiuz est. difficultib^o p̄ceptis. i. docu
mentis. P̄tholomei illius astrologozum p̄ncipis. s3 sup
ple inquit cum gradus. i. ille portiones signozum supple
celestium atq; discursus. i. vary motus planetaruz sine al
titudine turris non possunt comprehendī faciliter visu. qd
faciam. r prorsus desperans. Miserū iquit ē me eē hoīez.
v̄tinā. oprantis est. possez exuere humanitatem atq; asini
tatem. i. nāz asini induere r hoc specie p̄mutata. ¶ Notā
dū q P̄tholomeus de quo in l̄ra noniagi filius regis egypti
extirrit. de quo Augu. decimo octauo de ciuitate dei di
cit q multos iudeos in egyptum transtulit neq; philadel
phus que r studiosissimū dicit: sed vir Alexādrinus p̄bi
ludēsis sapiētiāz almagesti dignissim^o demōstrator atq;
multozum voluminū astrologie. s. Quadripartiti Alarbe.
Cosmographie opticoz planispery imaginū atq; aliozū
plurimozū editiōes nobilissimas posteritati reliqt. hic idē
P̄tholome^o sicuti r sui p̄decessores plimi: hermes scilicet

atq; Azarchelus r alij totalē celestē circulū duodecim si
gnozū imaginibus quo ad eā partē quā zodiacū dicimus
cōpleri descripsit. qdlibet aut signum. 30. gradibus secuit.
ad quozū graduū noticiā cū filius icōstātie fastidio reten
tus puenire minime valuit. s̄l̄r quoq; planetaz motū hu
manitatē i asinitatē optabat p̄mutari estimās melius sub

facili visu p̄prehendi nō possunt:
qd decetero faciā. Miserū ē me
eē hoīez: v̄tinā humanitatē exue
re possez r asinitatē iduere specie
hoīs p̄mutata. Sit ergo discipu
li summa magistratui subiectio
exercitiū attentio cum animi beni
uolentia r ingenij docilitate: spe
ciez luxurie euitatio felicisq; con
stantie debita professio.

Capitulū. III.

¶ Q̄nia siquidem supe
rius expedita de scho
lariū informatiōe sūt
infixa. Nec de eozū sa

cedēti ca. exēplariter recitatis q̄q; r̄tigāt sit discipuli summa
subiectio magistratui: sitq; discipuli attētio exercitiū: r hoc
quo ad p̄mū i quo subiectio ipsa p̄stare dinoscit cū ai beni
uolētia. r illud p scdo. atq; docilitate igeny quo ad tertiū
q; p r. euitatio. i. fugatio speciez luxurie. s. que i coitu que
in ornatu atq; que in crapula atq; comestationibus confi
stunt prout hec atq; alia in proximo precedenti capitulo
edocta sūt atq; sit discipuli professio debita. i. ordinata fe
licis constantie. Et bene felicis: quoniam hec sola est qua
qs p̄mū sui laboris digne p̄sequit. r secutiūq; felicis sta
bilitur put hec r alia in p̄ncipio capituli hui^o nō icongrue
addicta sūt. quare de hoc capitulo tertio atq; p̄cedētib^o
dicta sufficiant.

Capitulū. III.

¶ Q̄nia siquēdē supius expedita rē. Hoc ē capi
tulū q̄rtuz huius libri totalis. In quo Boeti^o
post supradicta determinat de sagaci scholari
um p̄uisione. Et diuidit h capl^o i duas ptes p̄
cipales. nā i p̄ma determinat de sagaci schola
riū p̄uisione. r hoc quo ad eos scholares q rez copys p̄stāt
atq; necessarijs oibus pleno cornu abūdāt. i scda vero fa
cit hoc idē: sed quo ad illos q paupertate grauati quodidia
nū victū labore atq; industria medicare cogunt. ibi. ¶ Ne
paupertatis. ¶ Prima pars adhuc i tres partes diuiditur.
nā primo facit hoc qd dictum ē quo ad ea que complexio
nes scholariū respiciūt. in secūda quo ad ea que res ipsas
exteriores personam subsidiantes r famulos concernūt.
in tertia vero que socios fideles contingit. r ibi. ¶ Cū aut
indiscrepano. ¶ 3° ibi. ¶ Prudētis vero. ¶ Prima adhuc in
duas nā primo facit qd dictum est. secūdo quoddā prius
dictuz circa subiectiōnez discipuli erga magistrum reassu
mit. ibi. ¶ Felicis discipuli rē. ¶ Prima adhuc in quatuor
scdm qtuoz cōplexionū genera. Partes patebunt. Et pri
mo cōtinuās se p̄cedētib^o dicit q oia q superius expedita
sunt ipsa sunt infixa. i. data r dicta ad scholariū iformatio
nē. nunc vero quoniam ipsa natura per se non est sufficiens
in speculando nisi affuerint res secunde: quarum fortuna
est domina: ideo tractādus est breuiter de sagaci p̄uisione
scholariuz. r hoc ne penuria atq; egestate a doctrina atq;
studio quolibet retrabatur. s3 cū cōplexio humani corpo

[Handwritten scribbles and bleed-through from the reverse side of the page.]

Capitulum

ris consistat suffulta. i. munita flegmate sanguine colera et melancolia. his dico quatuor humoribus corporeis necesse est quolibet. s. hoies elicere. i. extrahere supple ex his quatuor humoribus preminentiam. i. dñm quodam quo denominet. vult dicere. ex quo humanum corpus ex his quatuor humoribus constituat: necesse est cum his humoribus alter ad alterum sint huiusmodi quodam

i ipso corpore dominari: quod ipsi denotet: vt. s. sit aut melancolicus aut flegmaticus aut colericus aut sanguineus. ¶ Non dum humor est corporis sensibilium male principius. Et sunt in corpore humano quatuor vt iam dñm est vt dicit Joanicus

gaci pñsione breuiter est tractanda. Cui ergo humani corporis complexio flegmate sanguine colera et melancolia consistat suffulta: ab aliquo predictorum necesse est quolibet elicere preminentiam. Ad melancolicum vero pigriciei timoribus subiecto locis secretis et angulosis strepitibus carere lucibusque recipiendis studere est oportunum. Saturitateque declinere serasque cenas precare. Potibusque mediocribus

vocantur elementorum filii eo quod unusquisque eorum ex eorum originaliter consistat. hi quatuor humores in quantitate et qualitate equalitate proportione debita obseruantes omnia corpora sanguinea habentia perficiunt nutriunt ac custodiunt in debita consistencia sanitatis sicut e contrario ex eorum inequalitate siue infectioe infirmitates generant et iducunt. Suerunt. n. hi humores necessary vt dicit Galienus super aphorismis hypocratis eos chimos vocant: necessary multum ad corporis constitutionem: ad ipsi regimē et preservationem atque continentiam deperditam in corpore restauracionem: neque tamen equalibus virtutibus simpliciter in corpore sunt subsistentes cum oppositi eent ergo simul stare non potentes: s. solum proportionali equalitate vt sic iter eos vnusquodque dñm obseruet. quare dñm est in ista necesse est quolibet elicere preminentiam. et. i. habere quedam humorem in se plus ceteris dñantem.

¶ Melancolicum vero pigriciei. et. ¶ In hac parte Boetius ostendit spalius quo discipulis ac scholaribus scolis sua complexione deprehendi circa studium victu vestitu atque loco quo ad eos spalius in humore melancolico plus ceteris supstare noscuntur. Et dicit quod oportunum est. i. agrum melancolico subiecto pigriciei studere locis secretis et angulosis. i. angulis plenibus: quoniam ipsi sunt timidi nati. et ideo si in latis atque spaciosis domibus studio vacarent atque a longe umbras respicerent in timore possent adduci atque tandem studio frustrari. locis etiam carere strepitu. et hoc propter debilitatem complexionis que non est capax tumultus: locis etiam paucis lucibus recipiendis: hoc est obscuris. et hoc ob visus debilitatem. et summarie omnibus in locis solitariis: et his que huic complexionis magis conuenire noscuntur. Insuper oportunum est ipsi melancolico precare saturitates. i. ciborum repletionem declinare ab effectu. i. onerosam et hoc propter debilitatem virtutis digestive: cum in ipsis calor naturalis tenuis sit atque paucus. nam vero frigida admodum supabundet. et sicut oportunum est ipsi precare cenam seram. i. cardam. et oportunum est ei gaudere potibus mediocribus vt. i. acuitatem atque fumositatem non habeat vt est vinum fumosum quod oino dñm est sue nature sicuti et cuiuslibet. ipsius. n. sicuti et in precedentibus iam edoctus est studium atque contemplationem obnubilat atque a via doctrine profusus abducit. sed nihilominus oportunum bene est ipsi foueri. i. nutriti plenaria. i. copiosa receptio potus et hoc propter deficcationem studii requirit. ne proteruitas. i. curiositas nimium studii super quod exiccationem humoris est radicalis sicuti et quibus cura gnet pñsionem huic moribus anbelam. i. anbelate strictitudie thoracis. i. pectoris. ¶ Non dum Melancolicum a melancolia

dicitur: quod est sanguis nigri cum felle mixtio. et est plonum pessimum dñm nepe a melancolia quod est nigrum et chole fel eo quod est ex nigri sanguinis fece admixta abundantia fellis. Unde melancolicus: cuius proprietates et mores atque natura coniter bis versus recitatur. Inuidus et tristis fallax luteus color. Non expus fraudis timidus dextere tenacis. quoniam pñsio est. Assimilaturque huiusmodi ploni quod

gaudere ad nature studium putat studium deficcatione exegerit. plenaria potus receptio ad mensuram foueri ne nimium studii proteruitas pertinet generet anbelam: thoracisque strictitudinem. Flegmaticus vero strepitu vigetibus edibusque lucibusque capacissimis preceptis studii potest informari. Pocius plenioribus potest sustentari. Libariis omnigenisque confoueri. Venereoque accessu si phas est dicere mensurnus permolliri

vt ex more probat R. aymundus lullii in suo opere astrologie. a quo. n. vt igitur est restrictius auara et impressiua et terra est subiectus spissus in quo durat impressio spiritus que memorate sunt. boies quod melancolici maxime disponunt ad magnas scias acqredas et hoc propter multiplicatores pluri spiritus. hicque non absurde putandum est maiore parte phorum melancolicos extitisse. quod attedens phus libro pbleumatum ait. Quicumque excellentes fuerunt viri aut philosophia aut politica aut poesie aut artes vocentur melancolici. etenim Hercules fuit huiusmodi nature. et occupant ab egritudine que est a nigra colera. ideo epilepticorum egritudine ab hercule anti quo sacrum morbum et herculeum vocabant. ¶ Non pertinet est vlcera pulmonis cum dñm totius corporis. strigit nepe bec vlcera ratio cana pulmonis que fit inspiratio atque respiratio aeris: et hic pertinet anbelam. i. anbelatez puenit appellari vt in ista. ideo pertinet. ¶ In thorace pectus est vel pectoris pars illa que est a collo versus ad stomachum quam nos dicimus archam. quoniam ibi archam sit. i. stratam que cetera arcant. Dñm est thorax lozica alias. vñ Job. iz. Subsistere non poterit nec hasta nec thorax. Et desinit accusatiui in em vel in a idruter. vt thoracem vel thoraca. et actus plis in es vel in as vt thoraces vel thoracas. vñ Virgilius. i. io. Tela tricata viri et bis sex thoraca petitiu. et.

¶ Flegmaticus et. ¶ In hac parte Boetius insinuat quod locum studii et que dispositio nutrimenti competat flatico. Et dicit vero propter flaticus potest informari preceptis studii in edibus. i. domibus vigetibus strepitu hoc est murmure atque clamore atque domibus capacissimis lucibus hoc est domibus amplis aptis atque lucidis. Et bec que ad locum potest sustentari. i. foueri poculis plenioribus. s. plenibus et abundantibus. et hoc continens propter positum est poculus pro potu. et potest confoueri cibariis oigenis. i. omnium generum. et bec que ad victum dicta sunt. et sequitur. et si eent phas. i. licitum dñm ipse flegmaticus deberet permolliri mensurnus. i. in mense semel accessu venereo. i. coitu. ¶ Notandum ex quo complexio bec flegmatica a quo simillima est ideo frigida et humida collocatur. quoniam soni multum appetitiua ex supabundantia a quo a frigiditate. hic non immerito congruum reputatur flegmaticus locis tumultuosis atque lucidis informari. quoniam si in locis getis atque obscuris studio incuberet citissime natura complexionis istigante somnolentia detineretur. s. quoniam ploni sua propter frigiditatem atque humidum obliuiois germana consistit pueniens est ipsi poculis atque cibariis calidis atque oigenis sicuti et actu venereo que conficatione sua calorem excitat confoueri atque demolliri: vt sic quod natura negat ciborum atque potuum diuersa et opposita tribuat exhibitio: habetque flegmaticis abundantiam. quare non indecens est ipsos post mensem

frida est et sicca sic et melancolica. Et hoc est ploni tererrima sit vt pñm est non eo minus affirmandum est pe ne oēs viros claros aliquid laude dignum posteris reliquerunt hac ploni ne abundasse cum ploni hoc bona prestat memoria propter aqua et terraz

actu venereo exhilarari. Cōditiones etiam flegmaticorū atq; nā simul 7 mores his versibus cōiter memorantur. Dic somnolētus. piger. in sputamine multus. Nil retinēs sensu. pinguis facie. color albus.

(Sanguine⁹ aut.) In hac parte Boe. oñdit q̄s loc⁹ study 7 q̄ dispositio nutrimenti cōpetat sanguineo. Et dicit Sanguineus autē

cuius cōpago .i. diūctio vel ppositio complexionis ē fauorabilior. i. melior ceteri q; tēperatioz atq; purior ppter sāguinis dñiū pōt adaptari oib⁹ edibus vel locis. 7 huius signū quasi subdēs ait. Qñ ipsuz .i. sanguineuz nouim⁹ sepi⁹ p̄foueri qōne grauissima. i. difficillima ludēdo q̄ si occilaret. i. videret atq; respi-

deberet. Sanguineus autē cuius pplexionis fauorabilior ē p̄pago oibus edibus vel locis pōt adaptari: quē ludēdo sepi⁹ nouimus cōfoueri grauissima questioe q̄ si obliquantib⁹ hircus parietes solus occilaret. Tamen i hoc sp̄ nō est cōfidendū. Hunc cibarijs leuioribus potibusq; gratissimis decet hilarari. Coleric⁹ vero pallide effigiei plerūq; subiect⁹ solitudini supponatur: ne nimij strepit⁹ auditu bilem infundat in totam cohortem: sicq; magistrat⁹ venerabilem ledat maiestatem. Q̄ maḡat⁹ lesio vitanda est. Hunc cena grandiori nouim⁹ su-

ceret parietes hircus. i. oculis obliquantib⁹. i. obliq; .q. d. qm nouimus sepius plus p̄ficere sanguineos ludēdo q̄ p̄funde meditando. Debinc restringens hoc qd̄ dixerat dicit. tamen non est semp cōfidendū in hoc supple p̄narrato: 7 de cet. i. decens est 7 oportunū hylarari. i. letificari hūc. i. sanguineū cibarijs gratissimis atq; potibus leuioribus: sic. n. sua complexio expostulat que leuitatibus gaudet atq; leticia: cum aerea sit calida atq; humida ex nā. (Nota ex quo sanguineus hylaritatē atq; leticiā cōtinuo desiderat ppter bonitatē sue cōplexionis q̄ calida est 7 humida: q; bus. i. caliditate 7 humiditate vita hoīs plus p̄stat: ueniens est ipsuz oibus locis amenis letis atq; mūdīs adaptari. Illud autē qd̄ dī sanguineuz plus ludendo q̄ meditando p̄ficere non absurdū est. facit nēpe hoc ingenij sui viuacitas q̄ in subiecto molli sue imaginationis radicat. neq; tñ ita stabiliter itellecta atq; cōprehēsa retinet sicuti melancolicus ppter pplexioni admixtā humiditatē que potius obliuionis q̄ memorie mater est. plus tamen flegmatico retinet propter calorem humiditati admixtum. Et horuz sanguineorum conditio natura atq; mores facile his metris denotātur. Largus amans hilaris ridens rubeiq; coloris. Constans carnosus satis audax luxuriosus. Alia litera habet. Lantans carnosus 7c. (Notanduz prout refert Suetonius hircus est oculoꝝ angulus vbi putredo colligitur. 7 q; quidā ex nimia lasciuia solent retroque re oculos ad hircos. inde dicitur hircus hirci caper aial la scium cuius oculi ad libidinē in transuersum aspiciunt 7 ad hircos retroquentur. Itēz hilaro. i. letifico. vnde Macrobius. Verba non minus q̄ vinuz hilarant conuiuium 7 corripit la. vñ Oratius in epistolis. Oderūt bilarem tristes: tristēmq; iocosi. 7c.

(Colericus vero pallide.) In hac parte oñdit Boeti⁹ q̄s locus study 7 que dispositio nutrimenti cōpetat colerico. 7 dicit. Colericus vero subiectus plerūq; .i. sepius pallide effigiei. i. faciei supponat. i. submittat. semp. i. continuo solitudini. i. loco solitario. 7 hoc ne ipse cōmotus auditu ni-

my strepit⁹ effūdat bilē. i. irā in totā cohortē. i. societatez 7 sic ledat. i. offēdat venerabilē maiestatem maḡat⁹. 7 exclamās i lesionē magistrū inqt. Q̄ vitāda ē lesio ista magistrat⁹: 7 hec circa locū dca sūt. hīc circa nutrimentū versat. Et nos nouim⁹ sustētari hūc gradiori cena atq; deliniri .i. nutriri potu fortiori. Et circa hoc cautelā obseruādā oñ-

stētari: potuq; fortiori deliniri. Cauendum est autē ne litis horoz potus administratione isti⁹ rabidis mentib⁹ extrahatur. Si autem qualitates assignare ignorans sit societas: theoreticos cōsulat seq; sic cognoscat. Pluribus vero mentib⁹ itimatū ē gnotyse lithose. Felicisq; discipuli discretio magistratui gaudeat subijci: effiq; metuēdo diligat: fidelisq; existat. Nec ei sub picturate dilectionis obtuitu albin⁹ existat detrabēdo. Quid enim detractore nequius? Ne maḡat⁹ detractore. Etia si fuerit mille cū eo veniēti maḡo assurgat p̄ loco 7 tēpore

dit. d. s. tñ cauedū ē supple i exhibitōe cibi atq; pot⁹ hō ne exbañ. i. excite ex mētibus rabidis. i. furiosis istius .i. colerici error. i. p̄fusio litis: 7 B ex potus hō mīstratiōe. q. d. sum mope p̄uidendū ē ne nimia potus exhibitio coleraz ei⁹ nimij cōmoueat atq; accēdat ne socys lis atq; guerra horū occasione suscitetur. (Nota

put dicit Cōstātin⁹ i p̄ategni. li. 9. c. 2. Si corpi dñe colerica cuti erit glauca vñ citrina. 7 B ē qd̄ i lra dī. coleric⁹ subiect⁹ pallide effigiei. 7c. Sūtq; ipsi q dñiuz B i hūore patiūt gñalr iracūdi aio imansueti leues instabiles ipetuos. q̄s obres solitudi abdicari inbēt put lra sōat: ne bilē i socios effūdat. 7 expone bilē. i. irā. Est. n. bilis. vt volūt grāmatici ire sedes vñ amaricatō ex fellis p̄motōe p̄cedēs. Sic 7 i p̄sio Turgescit vitrea bilis. i. ira. Propetates at atq; mores h⁹ colerici cōiter his v̄sib⁹ memorāt. Dirut fallax irascēs pdig⁹ audax. Astut⁹ gracil⁹ sic⁹ croceiq; color. (Nō cohorts lz p̄pe mltitudinē rusticorū significet vt sic maior cohorts. 500. minor vero. 300. p̄tineat. cōiter tamē p̄ qlibet multitudie uenit accipi: sicuti 7 in lra acceptū est.

(Si at. 7c.) In hac pte Bo. antipophorizando cuidā tacite qōni rñdet. Possz. n. q̄s dīe. mltā satis de p̄lonū manerie p̄missa sūt o Bo. q̄ at via i cognitōez haz determinate dūeniēdū sit haud q̄q dem̄fat qd̄ ampli⁹. Cui qōni Bo. rñdēs ait q; si societas scholarū sit ignorās assignare. i. discernere qlitates. i. p̄plones q̄ ex q̄tuor qlitatib⁹ deriuant vt supra mōstratū ē. cōsulat theoreticos. i. sapiētes medicos 7 his p̄sultis sine dubio se cognoscat atq; p̄lonē suā. Pluribus autē mētibus est itimatū grecū illud gnotyselithos qd̄ in latinū v̄suz tātū sonat q̄tū Lognosce teipsum. qd̄ de celo p̄cessisse legiē. vñ Macrobius li. i. de somnio Scipionis. De celo inqt descendit Hnotyselithos. i. scito teipsum.

(Felicisq; discipuli discretio.) In hac parte Boe. quodam prius dictum circa subiectionem discipuli erga magistrum reassumit fm q; subiectione ipsa potissimuz ad aptitudinem eius circa magistrum adminiculat. Et duo facit nā p̄mo debitā discipuli erga maḡz subiectionē vberius q̄ an p̄monet. Scdo circa B cuidā tacite qōni rñdet. ibi.

(Si at.) Et dīc p̄. discretio felicitis discipuli gaudeat subijci .i. sup̄pōi magistratui. i. maḡo. q; p̄ 7 diligat eū metuendo 7 existat. i. sit fidelis ei sup. tā v̄bo q̄ ope. nec existat ei albinus. i. nō isēq̄t mores atq; violētiā albini: q; ne p̄bado sceleris maḡo suo vti sup̄sus iā explicatū ē manus iniecit vio-

Capitulum

lentas. s. detrahendo ei sub obtutu. i. aspectu pice dilectio nis. Et deinde q̄si inebendo cōtra tales dicit. qd est ergo negus. i. peius atq; sceleratius h̄ detractore. ve iteriectio est execratis vel maledicētis. ve detractori magistratus. inde reuertēs ad psuadendā scholaris reuerentialē erga magist̄r subiectionem dicit. Scholaris etiam assurgat. s. reuerēter ma

gistro suo ve niēti ēt si fue rint mille cuz eo i cōsortio: z hoc salutādo eū p loco z tē pore. q̄ pro z. scholaris ipse inclinēt caput suū in obediē tie signū. q̄ p z. assequat eū .s. magistrū z B si iubeat. i. mādet. q̄ p z. supple schola ris i serat. i. im mittat se mā sioni. i. habita tioni ei. .s. ma ḡri cobitādo cuz ip̄o si p̄t. vt sic ip̄e scho larif castigat. .s. magistri p̄n tia non solum

se remordeat. i. castiget atq; mores cōprimat. verum pro fed etiā cōfluat. i. accedat ad eū inquirendo supple de du bus occurrentibus. z hoc cū locus z tempus: idest oportu nitas circa hec affuerint. (¶ Notandum etiam sicuti in su perioribus tactum est. ad hoc vt magister metuatur atq; reucreatur debet in se quatuor habere p̄ncipaliter. Pri mum q̄ sit scientia illustratus: z hoc est qd sapientie. xvij. dictum est. Ante q̄ loquaris scilicet docēdo disce prius au diendo. Secundū q̄ humilis z benignus. z hoc dicit Gre gorius i canone. hoc habet. xxvi. di. Tertiū q̄ sit inocētia decoratus qm̄ vt ait Gregorius omel. vi. li. ij. Lū vita do centis despicitur z eius quoq; doctrina cōtemnitur. hinc Seneca epla. vij. Plus homines oculis q̄ virib; credunt Quartus q̄ sit experientia certificatus. vt. s. recte doceat z artificialiter vnūquēq; secūdū suā capacitātē z secūdū cuiuslibet artis exigentiā. z hec oia clari; in principio. vi. capituli huius declarabuntur.

(¶ Si autē discipulus.) In hac parte Boe. cuidā tacite que stiōi r̄ndet. Et dicit q̄ si discipulus nequeat adhibere ma gistro suo presentiam impeditus ac retractus tum ppter mā sionis distātiā: tū p̄p cām alterius rei sicuti tñ esset ne cessariū scdm̄ prius dicta. quid agendū. scholaris ipse. sup ple si hec facere neq̄at: habeat semp dicticas has tabulas promptiores. i. promptas lateri. ve p vel cedula. .s. papireā vel pecozinā. qbus. s. vel dictica vel cedula iprimat. i. i scri bat diligenter id quod senserit. i. nouerit intimatum. i. de claratū. supple a magistro vel alio quouis proprie sue con scientie. i. intellectui. quoq; p z. inquireat. i. interroget cum .s. magistri habuerit copiam explicite. i. manifeste dubita tum. (¶ Notādū dictica est multifoliaris tabula dictato ribus apta. Et dī a dicto as. quod rhetozum est. vnde qui dam. Clerice dicticā lateri teneas vt amicam.

(¶ Lū autē idiscrepās pueniēs q̄ zc.) In hac pte scda prime

ptis p̄ncipalis hui; capli post q̄ Bo. oñdit quō scholarib; puidēdū sit sagaciter i his que cōplexionē eoz respiciūt: nūc vō demōstrat: quō puidēdū eisdem sit i his z circa ea q̄ res exteriores personas subsidiantes z famulos concer nunt. Et duo facit. nā p̄mo facit qd dictū ē circa res ipsas. secundo circa personas. ibi. (¶ Lotricuz zc.) Et dicit. Q̄ q̄

vindemie: messe trituram: in ca prico: no congeriem carniuz: Q̄ q̄ p̄ficiens est sanitatiq; consen taneum secunduz facultatem in vnum p̄ponere: ne artocopi mu core anxionarius anbelitum ifir met: z vini ispidi acoz cordis se creta confundat: carniuz laniste rancoz: salisq; tritura fetoz inclu sus itestina corūpat: lignozūq; defectus membra contrabat: z qd deterius est: ne assiduis icur sibus i grassetur anxionari;. Ad a gna vero discipuli est commodi tas prout facultas suppetit ma gistratui necessaria exhibere: ne dū eius inbiat executioni rez ve naliū idulgeat cōparatiōi. Q̄ q̄ absurduz ē magistratus egestas

.i. q̄tuz cōsen taneum. i. con gruū atq; p̄fi ciēs ē sanitati scilicet schola riū p̄ponere. i. coaceruare in vnu p̄z facult atē. i. diuitias s̄baudi suo de terminato tē pore. vs. i. esta te fragmenta sal atq; ligno ruz. in autum no. i. in B anni tēpore copiaz videmie. i. vi ni. in messe. i. tempore mes sis trituras. i. bladū. In cap corno vero. i. in ea pte anni qua sol capri cornū igredi tur congeries

.i. copiaz carniuz. z hoc dico cū indiscrepans. i. p̄cordans atq; conueniens connexio. i. cōiunctio commēsalium affu erit annua vel citior. i. breuior voluntas secundum propo situm cōmorandi. Et huius cām subiungens ait. Et predi cta id ita conquirenda suis sunt temporibus: ne anxiona rius. i. reuenditor infirmet anbelitū supple scholaris mu core tali lanugine artocopi. i. panis. z ne acoz. i. corruptio i sipidi vini confundat secreta cordis. Similiter quoq; ne rancoz. i. ranciditas carniuz laniste. i. macellary corūm pat. q̄ p z. defectus lignozum contrabat. i. gelu cōstringat mēbra. z qd ē deterius ne anxionarius. i. reuēditor ingras setur. i. dicitur assiduis incur sibus. i. accessibus pro rebus necessarijs particulariter in dies cōparandis. Deinde cui dā tacite questioni r̄ndēs dicit. Sorte. d. tu ea q̄ diximus circa prouisiones faciendas tam pro scholaribus q̄ eozuz commensalibus nonne etiam commoda sunt si magistro impartiantur. Lūi respondēs ait. q̄ exhibere magistratui .i. magistro necessaria. s. quo ad victum corporis prout fa cultas. i. copia scholaris suppetit. i. requirit: ē magna disci puli cōmoditas. Et rationē subiungens inquit. z hoc ideo ne dū magister ipse inbiat. i. intendit executioni. idest ifoz matiōi eius. s. discipuli idulgeat. i. vacet p̄paratiōi rez ve naliū. (¶ Nota cit; a. um. i. velox breuis vel repentin;. sic in ouidio de arte. Arte cite veloz rates remoq; reguntur Arte leuis curr; arte regēdus amor. z Oratius in sermoni bus. Lita enī mors v̄it aut victoria leta. (¶ Nota iter aco rem mucorē nidoz atq; pedozē B interest put B metro continēt. Aducor panis. acoz vini. rācoz quoq; carnis. Ni dor ab assata sit carne: sed pede pedoz. Itēz artocopus pa nis dicitur cum labore factus. ab artos qd est panis: z co pos labor. dicitur etiaz alio significato pistor quasi artifex panis. sic apud iuuenalez sumit cū ait. Salua sit artocopi reuerētia. Indulgere z ibiare i ante habitis exposita sūt.

Lotricū at̄ vetularū. In hac parte Boetius post p̄di-
cta ostēdit qua manerie scholarib⁹ ipsi i p̄sonis famulan-
tibus p̄uidēdū sit. Et duo facit. nā p̄mo facit q̄d dictū est
quo ad vetulas lotrices. sc̄do quo ad famulos subsidian-
tes. ibi. (Hospitiū rē.) Et dicit p̄mo. Remotio. i. elōgatio
vetularū lotricū. i. p̄anos lauatiūz est appreciāda sūmope

q̄ p̄ r̄ acces-
sus. s. eaz ve-
tularū q̄to ē
rarioz. i. tardi-
oz tanto salu-
brioz. Et rō-
nē subdēs in-
gr. qm̄ ne dū
supple ip̄ave-
nerit sugge-
rat. i. latēter i
aurē schola-
ris p̄salat ali-
qd̄ ingnatūz
i. pollutūz q̄
.s. aius scho-
larū a studio
vertere vel
ēt ne ipsa e-
bat a manci-
pio. i. famulo
p̄mollito. i. i-
clinato v̄bis
vetule. s. ex
suba dñi. Et
B̄ iō qm̄ cle-
mētia māci-
pioz rara re-
peritur: sed i
agōe. i. neces-
sitate in qua
amicus p̄ro-

Lotricū at̄ vetularū remotio sū-
mope ē app̄cianda: earūq̄ acces-
sus q̄to rarioz tāto salubrioz: ne
dū venerit suggerat aliqd̄ ignatū
v̄la mācipio aliqd̄ extrahat per-
mollito. Qm̄ mācipioz raro iue-
nit clemētia: rariozq̄ i agone p̄stā-
tia repit̄. Ne seducēti mācipio i
quo plenarie p̄fidit dñantis dile-
ctio. Quid ē tali fedi⁹? q̄d tanto
scelere graui⁹? Adū dñi hospitiū:
supellex mūda: r̄ thozal dealba-
tū mācipij p̄udentia rez̄ exit⁹ p̄si-
derantis sedulitati dñice semper
assistentis decenti vultu sūt p̄po-
nenda. Quid mācipio subtrahē-
te fedi⁹? Luctos terreat i felix eli-
max ab elimādo dict⁹ nomen ex-
re p̄trahēs q̄ cum nicostrati mu-
nera suscepisset: p̄rio ei vultu ser-
uivit blādiori oia ad nutuz admi-
nistrans: fidelisq̄ per oia ex̄ns fi-
deliozem se promittēs: quicquid

batur rarioz constantia mancipiozum reperitur. Ne iter-
iectio maledicētis est. Ne inq̄ mācipio. i. famulo seducen-
ti. i. decipienti in quo. s. famulo dilectio dominantis. i. dñi
p̄fidit plenarie. r̄ iuebēdo p̄tra talez dicit. Quid tali fedi⁹
.i. detestabilius qm̄ vti Seneca refert. ipō nihil efficacius
ad nocendum dño reperitur: cum sit familiaris inimicus.
Quid etiam tanto scelere grauius. q. d. nihil. C̄ Nō agō-
nis. pugna mortis dñi. vnde canitur. In agone triumphā-
li. rē. hic autem pro necessitate captum est.

Hospitiū mundū. In hac parte Boetius de p̄uisione
famulozū subsidentiū exequit̄. Et duo facit. nā p̄mo facit
q̄d dñi ē. sc̄do p̄tra ifidelitatē maloz famulozū iuebitur.
ibi. (Quid mācipio rē.) Et dicit p̄mo q̄ hospitiū. i. habita-
tio mūda. supple. idest vtensilia domus mūda. thozal. i. le-
cti cooperimentuz dealbatū supple oia ista sūt componē-
da. idest procuranda atq̄ disponenda decēti vultu. i. decē-
ti ordine atq̄ dispositione p̄udentia mācipij. idest famu-
li. considerantis exitus. idest fines reruz dñicarū. mācipij
dico assistētis. idest intēdētis semper sedulitati: idest cure
dominice. idest domini. q. d. q̄cunq̄ p̄curanda atq̄ dispo-
nēda sunt i scholariaz macericyz atq̄ necessaryz bec oia
p̄ponenda sunt atq̄ p̄curāda p̄udentia atq̄ solertia fide-
lis famuli. nō famuli infidelis atq̄ neq̄: q̄ facie picturata
opas p̄stat dño. qm̄ vt subdit in l̄ra nil crudelius mācipio
subtrahente r̄ infideli. C̄ Nota supellex. lis. dicit̄ substā-
tia vel facultas r̄ oē instrumētū r̄ ornamētū dom⁹ r̄ scribi-
tur vno p̄. qm̄ p̄nam syllabam corripit. vnde Oratius. v.
Jamdudum splendet focus tibi munda supellex. Item

thozal a thoro dñi ē. r̄ ē lōga mapa v̄l q̄cqd̄ i lecto sterni-
tur. C̄ Quid mācipio subtrahēte rē. In hac pte Boetius
post premissam bonoz famulozū p̄uisionē nūc inuebēdo
p̄tra malos r̄ q̄tum cauendi sunt p̄sequit̄ ponens tria ge-
nera ex his p̄re ceteris fore fugiēda. Et diuidit̄ in tres par-
tes sc̄oz bec tria famulozū genera. nam in p̄ma docet fugiē-

nicostrati fidelitas possedit ipsi-
us cōmissuz est ifidelitati. Quid
plura: cū nequissimi elimacis ife-
lix p̄ouidentia cuncta vidisset si-
bi suppeditari: carniū alimēta pi-
scisq̄ fomēta ceterarūq̄ rez̄ ve-
naliū p̄mercia cuncta i duplo q̄
eēt appreciata dñicis aurib⁹ iti-
mabat: sicq̄ toti⁹ substātie exau-
sit icremēta: nicostratūq̄ i sūmā
traxit egestatē r̄ creditoz diutur-
nā exclamationē. Qua nihil ama-
rius menti imprimitur. Ne cre-
ditozis insaniei. Maxima vero
nicostrati penuria cum in manci-
p̄ij erroris cognitionem perdu-
xit. Tarde vero elimacem super
errore suo conuenit. quo audito
statim in p̄tumeliosa verba pro-
rupit: dominiq̄ in viscerib⁹ mu-
cronēz sepeliuit: r̄ que prius ob-
miserat secum asportauit: domi-
nicūq̄ corpus canibus reliquit

dictus ab elimando: idest corrodendo r̄ hoc dico contra-
bens: idest accipiens nomen a re: scilicet corrodendo. hic
elimax terreat cunctos supple dominos ne sibi similes in-
famulatum coemant. hic nempe elimax cū recepisset mu-
nera nicostrati illius sui magistri p̄rio seruiuit ipsi vultu
blandiore. idest blando atq̄ placito. r̄ hoc ministrās. idest
procurans omnia superius de fidelē famulo dicta ad nu-
tum: idest voluntatem supple domini. q̄ pro r̄ seruiuit di-
co existens fidelis p̄rio tempore atq̄ etiam promittens
se fideliozem fore in futurum: sed mente subdola. quare
quicquid fidelitas nicostrati predicti possedit cōmissum
est subaudi ad disponendum ifidelitati ipsius. s. elimacis.
sed quid plura cum infelix p̄ouidentia. i. astutia atq̄ cal-
liditas nequissimi Elimacis vidisset cūta sibi suppedita-
ri: idest gubernanda atq̄ disponenda cōmitti ipse elimax
infidelitatis seruus intimabat. i. insnuabat auribus dñi-
cis: idest ipsi dño omnia alimenta carniū oia fomēta pi-
sciū ceterarūq̄ rez̄ venaliū commercia fore app̄ciata. i.
empta plus duplo q̄ eēt: q̄ quidē infidelitatis rabie tan-
to insistit vt sic bauit. i. in suos vsus p̄uertit icremēta toti⁹
substātie. i. facultatis dñice. q̄ p̄ r̄. traxit nicostratū ipsuz
in sūmā. i. extremā egestatē atq̄ diuturnā. i. quotidianā
exclamationem r̄ infestationem creditozum: qua scilicet
exclamatione r̄ molestatione nihil menti. s. debitozis im-
p̄mitur amarius. Ne ergo insaniei. idest furozi creditozis.
cū autē oia bec nicostratus tū extremā egestatez atq̄ cre-
ditozum furozes icidisset tandē penuria sua ipsuz i cog-
nitionē erroris. idest facinoris sui elimacis p̄duxit. vero pro-

dos seruos la-
trōes. secūdo
bilingues. ibi.
(Seruus bi-
linguis) tertio
crudeles. ibi.
(Seruozū si-
quidez.) P̄ri-
ma i ouaa. nā
p̄mo facit q̄d
dictum est. se-
cūdo propost̄
ta exēplo p̄fir-
mat. ibi. (Lū-
ctos terreat)
Et dicit p̄mo
q̄ famulus la-
tro atq̄ fur sū-
mope ab ho-
spitio remo-
uēd⁹ ē quoni-
am nihil hoc
mancipio sub-
trahente cru-
delius reperi-
tur: q̄d exēplo
elimacis p̄fir-
mas s̄dit. q̄
si exempla pe-
tis infelix eli-
max ille scho-
laris ifidelis

Capitulum

sz ipse nicostrat? cōuenit. i. i. cāz vocauit elimacē sup errore
.i. facinore suo: sz tarde quo. i. q̄. uētiōe audito. i. percepta
elimax ipse prupit statī i vba p̄tumeliosa. i. iniuriosa. q̄. p̄. r̄
sepeliuit. i. ifodit mucronez. i. ensē i viscerib? dñi: r̄ q̄ p̄us
omiserat. i. reliq̄rat hinc secuz asportauit. q̄. p̄. r̄. reliq̄t cor
pus ipz dñicū. i. dñi deuorādū. i. lacerādū canib?. Deinde
inuehēs Boe.

hunc clima
cez diē. en. i. ec
ce q̄rū scelus
.i. p̄c̄m̄ impie
tas detestabi
lis. i. detestan
da p̄ditoris p̄
petrauit. i. ma
gistrū suuz ne
duz bonis sin
gulis expolian
do: veruētiāz
cōtumelus af
ficiēdo atq; tā
dēpost necem
nephariaz cor
pus dilaniātū
atq; deuorātū
um rabiei reli

denorādū. En q̄rū detestabilis
p̄ditoris impietas scel? p̄petrauit
Seru? bilignis p̄cul expellat r̄
ip̄si? neq̄cia statiz deponat: sz cō
sanguinitatis p̄ximitate p̄iunct?
existat Seruoz sigdē crudelita
te multos vidim? socioz icurre
re iacturas. Creditorib? at sūmā
exhibeat d̄biti p̄mēdatio: dieiq;
p̄fixe sp̄ p̄ posse d̄biti fiat solu
tio. Scholari vero cui plēo cor
nu copia nō arrisit o quā dulcis
est creditoris translatio: affini
umq; suffragū exhibitio. Pru

quēdo. ¶ Nōndū ē q̄ uenire multa significat q̄ bis me
tris cōiter recitanē. Conuenit alloqui decet id simul assi
milat. Exigit ad causas vocat r̄ compellit inestq;. Pangit
adunat r̄ adunat cōueniēs ē. Itē mucro cuiusq; rei acumē
ē. Et d̄r a macros qd ē lōgū. vñ sepe p̄ gladio ponit. Et sūt
synonima ensis gladius mucro spata rōphea. r̄.

¶ Seru? bilignis p̄cul expellat r̄. ¶ In hac pte Boetius
scōz genus iproboz seruoz fugiendū fore oñdit. Et dicit.
Seru? bilignis. i. fallax r̄ duplex expellat procul. Et neq̄
tia. i. fallacia ip̄si? serui bilignis eminente. i. apparēte depo
nat statiz. i. mox. q̄uis etiā. i. nō obstāte q̄ existat p̄iunct?
supple dñō p̄ximitate p̄sanguinitatē vel alio quocūq; vin
culo p̄ximitatis. ¶ Nōndū q̄ nulla pestis ad nocendūz
efficacior ē q̄ seruus neq; atq; dñō duplex r̄ inimic? ipse
eniz noscit p̄sciētā dñi atq; secreta familie meditat: sedu
cit dñz atq; p̄ adulationē impedit ne videat orientē. i. ne ve
ritatē agnoscat. suadetq; occidētis iruitū r̄ opa tenebrāz
¶ Nō bilignis a bis r̄ ligua d̄r sic trilinguis. r̄ d̄r q̄ duas
liguas loquit: r̄ per similitudinez bilignes fallaces r̄ dupli
ces dicuntur q̄ aliud i corde aliud in ore habēt. vñ grecista
Duplicis ac cordis homo dicitur esse bilignis.

¶ Seruoz sigdē crudelitate. ¶ In hac pte Boe. tertius ge
nus seruoz iproboz fugiendū fore declarat. r̄ dicit fu? cru
delis etiā fugiendus est: qm̄ gdez nos Boe. vidim? multos
sociozū. i. scholariū icurrere iacturā. i. graue dānū crudeli
tate. i. malicia hoz seruozū crudeliaz. sūt. n. litiū exuscita
tini atq; pacis destructiui. ¶ Nota licet iactura p̄pe nau
tarū sit: tñ p̄ quocūq; dāno alicui p̄ violētiam illato capi
pōt: r̄ sic in proposito captum est.

¶ Creditoribus aut sūma. ¶ In hac pte Bo. circa predicta
atq; etiā dicēda qdā de creditorib? scholariū iserit vt oñ
dat q̄ manerie circa hos agendū sit dicēs. Cū neccitas ipsa
coegerit vt scholaris ipse a creditorib? res ipsas p̄ vite su
stētaculo mutuo recepit: qd agēdū. scholaris inq; sūmope
p̄spiciat vt cōmēdatio sūma sui exhibeatur creditoribus
hoc ē vt se sūmope creditorib? suis exhibeat cōmēdatuz.
q̄. p̄. r̄. caueat vt fiat solutio. i. soluat d̄bitū p̄fixe. i. statu
te diei. i. termino pagamenti atq; solutiōis. scholaris. n. cui
copia. i. fortuna nō arriserit supple i bonis ip̄sis exteriori
bus: quozuz ipsa est dñā. pleno cornu. i. abūdāter r̄ affluen

ter. o quā dulcis est trāfactio. i. p̄statio creditoris. q̄. p̄. r̄.
exhibitio. i. traditio suffragū. i. adiutorū affinium. i. amico
rū. ¶ Nōnduz circa hoc qd d̄r pleno cornu q̄ cum hercu
les vellet deducere filiam cuiusdam regis que dicebatur
deianira: fluuius achelous quez transire debebat in diuer
sas formas se mutauit. Cum autem vltimo in tauri sp̄z se

dentis etiā scholaris constantia
semp aliquo p̄sorte gaudeat spe
ciali: cui propriaz possit detege
re p̄sciētā: q̄ nubila exite for
tuna diligenter subueniat: mor
boq; vrgēte sedulū se exhibeat.
Et si terra mortis caligo affue
rit superstitēs facultates dispo
nat. si vero viuus euadat: ab eo
possit sustentari: pasci: deliniri r̄
consolari: cubitū duci: diuersis
etiā partibus procurari. vrgēte
aut valitudine libellis gaudeant
permutatiz: q̄stiunculis certatiz

trāformasset
hercules ipso
deiecto vnum
sibi cornu ab
stulit. qd copie
.i. decē fortune
sacrificauit: q̄
gdez cornu for
tuna mortali
b? res exterior
res ipartiret. r̄
hic tractū ē qd
d̄r fortunā ple
no arridet cor
nu r̄. ¶ Nōn
dū creditor d̄r
q̄ alienā fidez
segtur mutua
tā pecuniā nu
merādo. Scne
raliter aut d̄r ille q̄ ex cā q̄cūq; alienā fidē segtur. r̄ dicit
creditor q̄ credit debitori. debitor vero d̄r cui credit.

¶ Prudētis vero scholaris. ¶ Hec ē tertia pars p̄me ptis
p̄ncipalis huius q̄rti capituli. In qua Boetius postq; ostē
dit q̄liter scholaribus ip̄sis sagaciter puidēdū sit tā circa
ea q̄. i. eius cōplexionē respiciūt: q̄ etiā. i. in his q̄ res ipsas
exteriorēs respiciūt: vt sūt p̄sone subsidiantes concernūt.
¶ Nunc in hac parte facit hoc idē quo ad socios. r̄ diuiditur
hec pars in duas partes. nā primo facit qd dictū ē. secūdo
dicta sua exēplis p̄firmat. ¶ Prima in duas. nam p̄mo facit
qd dictū est. secūdo vtilitates dictozū enarrat. ibi. ¶ Quid
meli? r̄. ¶ Et dicit p̄mo. Cōstātia prudētis. i. sapiētis scho
laris gaudeat sp̄ aliquo p̄sorte. i. socio sp̄ali bono non ficto
neq; adulationis nota deprauato: cui. i. socio possit detege
re. i. apire p̄sciētā. i. mētē p̄p̄riam q̄q;. i. socius subueniat
.i. succurrat supple scholaris fortuna exite nubila. i. aduer
sa. q̄. p̄. r̄. q̄. i. socius exhibeat. i. p̄beat se sedulū. i. diligētē
subsidio supple scholaris vrgente. i. p̄mēte morbo. i. aliquo
r̄ q̄ disponat. i. ordinet facultates. i. res ipsas scholaris sup
stites. i. relictas. r̄ hoc si tetra. i. fera caligo mortis affuerit.
¶ Et si euadat viuus. i. qualescat possit sustentari. pasci. i. ali
deliniri. i. confoueri. cōsolari. i. prestolari. cubitum duci. di
uersis etiā partibus procurari. i. disponi r̄ ordinari ab eo
.i. socio. r̄ hec in aduersa valitudine dicta sunt. vrgente ve
ro valitudine. i. sanitate r̄ roboze gaudeant: idest gaudere
valeant libellis supple suis permutatim vt sic ambozum
oia p̄munia sint r̄ gaudere valeant questiunculis. i. dubijs
r̄ interrogationibus doctrinalibus iter eos cā discēdi ex
ortis certatiz. i. nunc arguēdo nūc replicando aliaq; r̄ alia
pagendo q̄ in scholastico certamine vtilia dinoscunt. q̄. p̄.
r̄. gaudeāt gradati. i. ordinarie cōmēdabili recordatione:
de qua in p̄mo capitulo sufficiēter dictū ē cū triplex recor
datio dicebat. r̄ dico gaudeāt conuersim. i. mutuo r̄ alter
natim felicitate castigatiōis. idest felici castigatiōe vt. i. se
mutuo i enozmibus: caritatiue corrigant castigant atq; re
prehēdāt: r̄ his oibus gaudeāt dico obsequēdo dulciter. i.
plane sine omni disturbio varijs r̄ diuersis generibus io
corū cōsilio cathonis iquiētis. Interpone tuis iterdū gau
dīa curis. vt. i. mens amenitatibus atq; gaudiozū iocis al
ternatim refoueat. q̄. p̄. r̄. vt itegritas mutue dilectōis. i.

socialis amoris sic. i. tali modo maneat. i. permaneat inter eos
 ut. i. ros. i. amor p̄mei t̄pis sit instillās. i. cōtinuo ifundens
 vel iguttās. i. medio aut̄ t̄pis sit iundās. i. effluens. vero p̄
 s̄ amor ille socialis existat iebriās. i. satiās ⁊ replēs i fine
 Uult dicere Boe. talis sit amor iter eos sicut ros q̄ p̄mo
 instillat. sc̄do inūdat. tertio iebriat. sic quoq̄ amor eorū in
 dies excreseat

¶ Notādū q̄ soci⁹ hic de
 quo Boe. i. lra
 loqrur nō di-
 sculus nō bili-
 guis neq̄ cru-
 delis fore d̄z.
 s̄ ille de quo
 Sene. loquēs
 ait. Nulli⁹ bo-
 ni possessio iu-
 cūda ē sine so-
 cio. q̄ certe cō-
 ditiōes p̄pe-
 tatesq̄ q̄s fi-
 delis amic⁹ in
 se h̄re d̄z. q̄rū
 p̄ma ē q̄ sui ⁊
 p̄socy idē nol-
 le idēq̄ velle
 existat. d̄ quo
 phus. s. politi-
 coz. Amicorū
 idē nolle ⁊ vel-

cōmendabili recordatiōe grada-
 tim: castigatiōis felicitate cōuer-
 sim: diuersis etiā varijsq̄ iocoz
 generibus dulciter obsequēdo.
 Sicq̄ iter eos mutue dilectiōis
 p̄māeat itegritas: ut p̄mei tē-
 poris ros sit instillans: in medio
 inundans: in fine vero inebrians
 existat. Quid dulcius: quid pre-
 clari⁹: qd̄ certe meli⁹: p̄stantis
 enim amoris nulla fauoris ado-
 ptio p̄stat finē. inuidia vero si secū-
 dum qd̄ euenerit: i. discēdo vide-
 licet gratuita ē: simplex at̄ p̄prij
 auctoris cōsumptiua est. Cum
 autem parentis mei prouidētis
 eius colloquio ut assolet diebus
 paucis promittēs cōsolari: atbe-

le est. ⁊ tullius ⁊ Salustiū. Amicorū est si veri amici fue-
 rint idem velle ⁊ idem nolle. Secūda est mozi pro socio.
 de quo Varro in sententijs. Pro amico sepe mozi contin-
 git. Tertia inseparabiliter pro socio adherere. de q̄ Sextus
 pictagoricus. Amicus minime erat ille qui pro amico ali-
 quando nisi mozi interueniat separatur. Quarta est no-
 xia precanere. de quo Apuleius platonius lib. de politi-
 co ⁊ ciuili. Socius vulpinus est qui socio suo nō precaue-
 rit a periculo ⁊ delicto. Perfect⁹ ergo socius est qui socio
 suo circūspectiōes adhibet ⁊ cautelas. ¶ Notādū Boe.
 appellat fortunā nubilam. i. obscurā siue cecā. de p̄ngēba-
 tur enim fortuna antiquitus ceca qm̄ ex iprouiso accedit
 ⁊ recedit. vel qz cecū reddit hoīem extollēdo eū in p̄spe-
 ris. ⁊ deprimēdo in aduersis. ⁊ eadē pene verba sunt in de
 p̄so. li. i. metro. i. cum inquit. Nunc qz fallacē mutauit nu-
 bila vultus ⁊c. ¶ Nota teter. tra. trū. i. niger vel ferus. sic
 in cantico. Tetrum cabos illabitur.

¶ Quid. n. dulcius. In hac pte Boe. ponit utilitates que
 ex conquisitiōe socy fidelis oriuntur dicens. Quid. n. dul-
 cius. i. iucundius est. qd̄ ve preclarius. i. lucidius: qd̄ quo-
 q̄ melius subaudi hoc sociali amore atq̄ cōsortio. q. d. ni-
 bil. ⁊ rōnē huius subiungēs ait. qm̄ nulla adoptio. i. cōiun-
 ctio amoris p̄stantis. i. veri ⁊ perfecti p̄stat. i. admittit fi-
 nem. i. terminū fauoris subaudi sed in eū est duratura. Et
 tunc antipophorizando ⁊ cuidā tacite qōni r̄ndēdo dicit.
 Possit. n. q̄s d̄re. supra p̄xime dixisti q̄ mutua iter socios
 d̄z esse questiūculaz certatio. v̄z si hec certatio quāda-
 inuidiā igesserit nūqd̄ hec socialis nexus erit dissolutiua:
 Ad hoc respōdens dicit q̄ si inuidia sc̄dm̄ qd̄ imperfecta ene-
 nerit in discēdo. hec certe gratuita est qm̄ ē intellect⁹ acui-
 tiua q̄re societatis h̄s nullo mō destructiua. si vō simplex
 .i. p̄fecta inuidia irreperit qd̄ i vera societate haud quāq̄
 p̄tingere phas ē. hec certe est cōsumptiua p̄prij auctoris.
 ¶ Notādū Boeti⁹ in lra p̄tedit talē rōnē. Illud cuius fa-
 uor ⁊ tranq̄llitas in eū est duratura illo nihil est lucidi⁹.

amor verus socialis est h̄s. q̄ ⁊c. maior nota. minor p̄z i lra.
 ¶ Notādū circa h̄ q̄ dicit inuidia simplex p̄prij auctoris
 est cōsumptiua. iter oīa vicia min⁹ excusabilis est inuidia qm̄
 v̄tutuz sp̄ est ipugnatiua. hic Tulli⁹ i rhetorica. Virtutis
 comes ē inuidia. ⁊ itē ali⁹. Semp̄ v̄tutes inuidia segtur. feri-
 untq̄ sūmos fulgura mōtes. Hoc viciū demones h̄nt hu-

nas studiū ob causā me misisset:
 vnicū custodē vite mee iueni no-
 mine fauoniū non a vento sed a
 fauore denominatū. Hic cū me
 insperisset itinē fatigatū: diuersa
 considerantē: creberrime suspi-
 rantem: quesuit cuias essem: se-
 cūq̄ me adduxit curialiter cōso-
 lās: breuiter inquiredo si ob stu-
 diū causā illuc venissem: cuiusq̄
 professionis essez: cuiusq̄ facul-
 tatis: post triduu- noīa vicorū
 ostēdēdo angiportorū cōfraga
 dicens: hic vigent p̄sagia cal-
 deoz: p̄tholomei non latēs glo-
 ria: aristorelis sincera v̄ritas: pla-
 tonis p̄bata diuinitas: zenonis
 p̄cretio: peribonij dilectio: picta

mane iuden-
 tes pli. quoz
 filij perditōis
 sūt boies mū-
 di alterius bo-
 nū p̄ferre do-
 lētes. q̄b⁹ mos
 ē oē p̄ximorū
 appetere dicē-
 tes illud ouī-
 dy p̄mo de ar-
 te. Fertilioz se-
 ges est alienis
 semp̄ in agris
 Uicinūq̄ pe-
 cus grandius
 vber h̄z. Lu-
 ius q̄des vicy
 rabiez acerbi-
 liuoz vt clau-
 dian⁹ ait i ma-
 iozi. Nulla q̄-
 es placare p̄t
 p̄terq̄ auctoz
 proprius. ⁊ in-

de oratius in eplis. Inuidus alteri⁹ reb̄s marcescit opi-
 mis. Inuidia siculi nō iuenerē tyrāni Maius tormētuz.
 qm̄ vt in lra Boe. ait p̄prij auctoris cōsumptiua est.

¶ Cum aut̄ mei parētis. In hac pte Boe. supradicta exē-
 plo a seipso accepto p̄firmat di. Cum p̄uidētia mei parē-
 tis misisset me athenas ad has scholas vniuersales gre-
 cie ob cām study p̄mittēs vt assolet parētēsis est. i. vt fie-
 ri solet p̄solari me supple Boe. eius alloquio. i. ei⁹ litteris
 paucis diebus. i. ifra paucos dies: ego Boe. iueni athenis
 vnicū custodem ⁊ duce- vite mee nomine fauoniū deno-
 minatū. i. nō a v̄eto fauonio s̄ a fauore. i. amore. Dic nēpe
 fauoni⁹ cū insperisset p̄ me supple Boe. fatigatū. i. fessum
 itinere. ⁊ vidisset me cōsiderantē. i. meditātē diuersa atq̄
 insperisset me suspirantem creberrime. i. sepissime. tāde-
 q̄siuit cuias essem. i. cui⁹ gentis. q̄ p̄ ⁊ adduxit me secum
 cōsolās me curialiter. ⁊ hoc dico ingrendo breuiter si ob
 study cām illuc scilicet athenas venissez. ⁊ cui⁹ facultatis
 supple si diues aut pauper cuiusq̄ p̄fectiōis. i. scie. oīden-
 do mihi Boetio post triduu. i. post tres dies noīa vicoz
 atheniensuz atq̄ cōfraga. i. tortuositates angiportorum
 illoz vicoz strictoz vbi schole stabant atq̄ scie exerce-
 bant vt q̄daz sanctiūt. vel p̄fraga. i. clamores aut loca cla-
 morosa angiportoz illoz portuz vel vicoz. Cape qd̄li-
 bet di. hic demonstratiue loqr̄. hic. i. in hac pte vigent. i. do-
 cent p̄sagia. i. futuroz p̄scia. Caldeoz h̄z gentiū q̄ plus
 ceteris diuinationib⁹ insistebāt. hic. i. in h̄ loco viget non
 latēs imo famosa gl̄ia p̄tholomei illi⁹ astrologi. h̄ supple
 viget sincera v̄ritas Aristo. ⁊ h̄i sincera qm̄ q̄ ab Aristo. re-
 cedit a v̄itate q̄q̄ recedit cōmētator: h̄ supple viget p̄bata
 diuinitas. i. diuina sapia platonis. Dic nēpe plato tāta de
 diuinitate docuerat vt ⁊ diuin⁹ appellari mereret. hic. i. i
 alio loco. i. viget p̄cretio. i. rōnū cōpilatio zenonis illi⁹ p̄h̄i
 rōnū inq̄ q̄b⁹ q̄draturā circli nitebat̄ p̄probare. Peribo-
 ny q̄q̄ illi⁹ maḡri dilectio. i. doctria quā de dilectiōe p̄scri-
 pserat supple viget h̄. h̄. i. alio loco vigz p̄missio pictagore

Capitulum

bui^o phi^o italici q^o p^omitus alas luenit fore imortales et de
alye corpi^o tra^o fire p^omittebat di. p^o se fuisse eufozbiu. se
cūdo talidē. tertio hermotinū. q^orto pirrū. vltimo pictago
rā. z hāc opionē secut^o ouidi^o metamorphoseos li. 15. de
pictagoza sic ingt. Ipse ego me memini troiani tpe belli.
Pātoida eufozbi^o erā cui pectore quōdā. Desit i aduerso
granis hasta
minoris attri
de. Et orati^o i
carminibus.
Dūq; Tar,
tarapātoidez
itez iam orco
demissum zc.
Et hoc volēs
Boe. ingt. pi
ctagoze p^omis
sio. Homer
ylios supple
viget h. B est
doctrina bo
meri quaz de
bello troiano
p^ofinerat. hic
quoq; vigent
theoreumata
i. regule z p
positiōes geo
metricales eu
clidis h^o phi

atq; geometre. vnde theoreuma diligēs z apta vboz de
scriptio vel regula est: ide regule geometre theoreumata
q^osi apertioēs dicte sunt sicuti hec. oē totū ē mai^o sua pre.
silt^o si ab eq^olib^o eq^olia demanē remanētia erūt eq^olia. h^o vo
supple vigēt Anxiomata. i. sophismata michasi buius phi
q^o de musica ediderat. vñ anxioma scōz buguitionē p^ocate
natio loquēdi d^o sicut sunt sophismata. Papias vo dic^o q^o
sunt ploquia z maxime ppōnes in topicis. hic aut supple
vigēt apozismata. alia lra hz pozismata z veri^o. i. aperte p
batiōes. z d^o a porus ri. qd ē aptio qdā daretis illi^o histo
riaruz troianaz scriptoris q^o aiā post exutū corp^o solam
ymbzā fore assererat. hic quoq; vigēt scrutinia. i. ing^ositio
nes hypocratis illi^o medici. z bñ ing^ositōes hypocratis do
cumēta noiat qm p multas ing^ositōes z experimēta i artē
opatiuā medicinalē deuētū ē. hic. i. in B loco supple viget
efficacia. i. vigor ariopagi. i. vici vbi schole p^oboz consiste
bant. a quo vico z dionysi^o scūs ariopagita dicit^o est. Et d^o
ab ares qd est vtus z pagos qd ē villa qm in vico illo scia
de nā discebat. qz p z pitia. i. sapia legū viget hic. z pprie
iuris pitia d^o z iurisperit^o. Post hec p^ouertens se ad publi
ca spectacula oñdēdo ex ordine sibi singula ingt. hic ē cō
fusa glia. i. ianis ypodromy illi^o loci quo pbanē eg ad lu
ctā. Et d^o ab ypos qd est equus z dromos grece qd cursus
sonat. ide ypodrom^o. i. loc^o quo equi cursu pbanē vel se
cūdū alios ypodromy. i. loci deambulatory supple supra
quez hoies ambulāt. z cōponit ab ypos qd est sub z dro
mos curuitas. vñ ab hyp qd est supra z dromos cursus qz
desup hoies currūt z ābulāt qm sunt arcus deambulato
ry palacioz. vñ d^o i legēda sci Sebastiani. tūc iussit eū in
ypodromio palaty tādū fustigari zc. vnde ypodromiqz
dec^o parit loc^o hic sit duoden^o. victoria circi illi^o loci vi
get hic. Palestra. i. loc^o lucte viget hic. z fulminatio. i. ia
ctio cestus bui^o instrumenti viget hic. est. n. cestus. us. ui. co
riū cū plūbo ifuso quo manus suas pugilles muniūt z se
inulcē cedūt. Et d^o vulgari vocablo plūbata. Elatio. i. ele
uatio missiliū. i. teloz viget hic. exclamatio nautaz viget

hic. Loree. i. ludicris saltatiōisq; p^ouēto viget hic zc.
Cū ergo hec z multa alia. In hac parte Boeti^o postq^o
ostendit quō fauonius ipsi cūcta q^o athenis publica foret
oñdit atq; diuersas p^oboz sectas: qbusq; i locis studia sua
exercebant mōstrauit: hic p^osequēter subiūgit quō fauo
nius ipse Boetiū instruit quo studio atq; q^o manerie in his

moria dignū amicis aurib^o istil
lauit: q^o scz p^ocitati pecunie diligē
ter isisterē: quoniā pudori p^oseta
neuz est stulte cōmissa dilapida
re: cogenteq; necessitate pudore
me repatriare cōfusu. aliud etiā
noua via rōnis exorbitans p^opa
lauit: vt si alicuius disciplie me
isererē: pri^o diligēter ispicere: si
bonis morib^o obediret: liberaliū
artiūq; vbertate titul^o polleret:
remoraq; oī negligētia suozum
p^omotiōi idulgeret: cuiusq; eēt
professionis vt per triduu: etz
diligenter audirem: cūcta q; cō
siderarē: vt si bon^o eēt licz balbu
tiēs: nō tamen ab eo discederē.

atq; circa q^oli
bet gerere dz
Et diuidit in
duas pres. nā
prio dat ei plu
ra documen
ta. scdo circa
ea oia qdā
notādū subiū
git ibi. (Nō ē
āt digna.) pri
ma i duas. nā
p^omo facit qd
ocū est. scdo
Boeti^o ponit
tempus ipsuz
i quo athenis
studuit ibi. Si
deliter zc. Et
dicit. cū mera
liberalitas fa
uōy supra no
minati irimas
set. i. demon
strasset mihi hec oia supradicta atq; alia plurima que for
te breuitatis causa silentio p^oterinuit. quefinit supple fauo
nius a me Boetio quenā esset mihi facultas. i. rez copia.
qz pro z iterrogauit cui discipline intentio mee mētis eēt
promptior: tandē oibus sibi per ordinē respōsis qdā me
moria dignum amicis. i. amicabilibus auribus istillabat
meis. Et hoc p^omu: documentum est qd sibi tradidit. s. vt
parcitate pecunie semp diligēter isisterē: nō qdē illi par
citate q^o prodigalitati opposita est: sed mediocritati. Et rō
nem subiungens di. dilapidare. i. inutiliter expēdere com
missa supple a parētibus cōsentaneuz. i. cōsonū est pudori
q. d. pudor est cōmissa stulte iutiliterq; expēdere z cogē
te. i. vrgente necessitate repatriare cōfusus pudore. Dein
de scōm documētū subdit dicens. Idē etiā fauoni^o p^opa
lauit aliud nō exorbitans. i. aberrans vel deuians a rōnis
via: hoc. s. vt si ego Boe. isererem. i. imitterez me discipli
ne alicuius. i. magistri qz respicerem p^ous bene et maturo
cōsilio zquirerē si magister ille obediret bonis z scis mo
ribus atq; polleret. i. resplēderet titulis. i. insignijs libera
lium artiū. atq; si ipse magister idulgeret. i. vacaret pro
motioni suoz scholariū: z hoc remota omni negligentia.
inquirerē z p^ospicerē cuius p^ofectiōis esset atq; per triduu
eum audire cūcta q; p^osiderarē vt si bonus esset nō disce
derem ab eo licz balbutiēt. i. male loquēti. vel si cecitas
i. ignorātia. s. magistri illius existēs nouerca. i. straria sub
tilitatis detineret aures stultoz. i. idoctorū simulachro. i.
fictiōe falsa similitudine efficeret retrogradus sic vt euz
dimitterē supple ammonuit fauonius. hinc qdā notabi
le dcm his adyciēs iquit sigdē p^o certe malo. i. magis vo
lo deliniri. i. edoceri fructu. i. doctrina balbutientis licet
tediosa. i. tediū igeneret qz gloriari dulcore. i. ficta dulce
dine seducētis. s. decipiētis cecitatis. i. ignorantie. (No
tandū Boetius p^ospiciēs p^odigalitatē scholaribus sicuti z
cuilibet nimiu esse dānosam atq; in miserie egestatis ite
ritū atq; tādē pudorez atq; fabule nedū notis sed z igno
tis iductiuz summopere parcitatē hoc est liberalitatem